

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK MÜZİĞİ ANABİLİM DALI
2022-YL-110

MANİSA İLİ YUNUSEMRE İLÇESİ MALTA
MAHALLESİNDE YAŞAYAN MAKEDON GÖÇMELERİNİN
EVLENME ÂDETLERİ VE MÜZİK PRATİKLERİ

HAZIRLAYAN
Efe ÇIRAKLAR

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Hülya UZUN

AYDIN-2022

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... / 2022

Efe ÇIRAKLAR

ÖZET

MANİSA İLİ YUNUSEMRE İLÇESİ MALTA MAHALLESİNDE YAŞAYAN MAKEDON GÖÇMELERİNİN EVLENME ÂDETLERİ VE MÜZİK

PRATİKLERİ

Efe ÇIRAKLAR

Yüksek Lisans Tezi, Geleneksel Türk Müziği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hülya UZUN

2022, XIV + 100 Sayfa

Geleneksel topluluklarda sözlü ananelerin kültürün devamını sağlayan ve toplum bilimlerin birçok alanına günümüze kadar ulaşmasını sağlayan temel faktörlerden biri olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Bu doğrultuda yapılan araştırmanın konusu; Manisa ili Yunusemre ilçesi Malta mahallesine yerleşen Makedon göçmenlerinin düğün âdetleri ve müzik pratiklerinin Halk Bilimi bakış açısıyla tasvir edilerek neticelendirilmesi ve neticelerin çözümlenmesidir.

Bahşioğlu'na göre Türk kültüründe aile, toplumu oluşturan en temel unsur ve en küçük birimdir. Bu nedenle ailenin kurulma evresi çok önemlidir. İnsanın varoluşunda doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere üç önemli geçiş dönemi vardır ve bu üç dönemin her biri farklı âdetleri içinde barındırır.

Geçmişimize olan hasletlerimizi, kendine haslığı ifade eden geleneksel otantisite kavramı doğrultusunda betimlenecek olan araştırma konusunun içeriği ile ilgili sistematik bir çalışmanın gerçekleşmemiş olması, temel anlamıyla bir noksanlık olarak görülmüştür.

Bu problemin çözüme ulaşması için amaçlanan model, tarama modeli olup alan araştırması yönteminde düzenlenmiştir. Bu doğrultuda konuyla alakalı yapılan literatür taraması sonrasında, malta mahallesinde kaynak kişiler ile yapılan yapılandırılmamış görüşme ve katılımlı gözlem ile görsel-duyusal olarak kayıt altına alınmış ve belgelendirilmiştir. Ulaşılan bilgilerin neticesinde betimlemeler yapılmış, yerleşik adetlerin uygulanması ve farklılaşması-evrilmesi doğrultusunda bir sonuca ulaşılmıştır. Bu çalışmada ilişki arayıcı bir bakış açısıyla ulaşılan esas sonuçlar ise; Malta mahallesinde yaşayan Makedon göçmenlerinin evlenme âdetlerinin modernleşme ve güncel yaşamın beklentileri doğrultusunda değişime uğramış olması, kayıtlarda yer almayan yöreye ait 10 adet eserin nota metinlerine aktarılarak sabitlenmiş olmasıdır. Araştırma, yöreye ait ilk sistematik çalışma olması ve alana yapacağı katkılar nedeniyle önemli görülmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Âdet, Evlenme, Makedon Göçmeni, Malta Mahallesi, Müzik Pratikleri.

ABSTRACT

MARRIAGE CUSTOMS AND MUSIC PRACTICES OF MACEDONIAN IMMIGRANTS LIVING IN THE MALTA NEIGHBORHOOD OF YUNUSEMRE DISTRICT IN MANİSA CITY

Efe ÇIRAKLAR

Master's Thesis, Department of Traditional Turkish Music

Supervisor: Assistant Prof.Dr.Hülya UZUN

2022, XIV + 100 Pages

It is an undeniable fact that oral traditions in traditional societies are one of the main factors that ensure the continuation of culture and that many areas of social sciences have survived to the present day.

With this regard, the subject of this study is to determine marriage customs and music practices of Macedonian immigrants living in the Malta neighbourhood of Yunusemre district in Manisa city by describing them from the perspective of Folklore and making the analysis of the results

According to Bahşioğlu, In Turkish culture, the family is the most basic element and the smallest unit that makes up the society. Therefore, the establishment phase of the family is very important. There are three important transitional periods in human existence: birth, marriage and death, and each of these three periods contains different customs.

The lack of a systematic study on the content of the research subject, which will be described in line with the traditional concept of authenticity, which expresses our characteristics of our past and uniqueness, can be assumed as a deficiency in the literature.

The model aimed to solve this problem is the survey model and is designed in the field research method. In this direction, after the literature review on the subject, the unstructured interview and participatory observation made with the participants in the Malta neighborhood was recorded and documented as visual-sensory. As a result of the information obtained, descriptions were made and results were explained in line with the implementation and evolution of established customs. The main results reached in this research are; the fact that the marriage customs of Macedonian immigrants living in the Malta neighborhood have changed in line with the expectations of modernization and current life, and that 10 musical

works belonging to the region, which are not included in the records, have been transferred to the musical notes. The study is considered important because it is the first systematic study of the region with its contributions to the literature.

KEY WORDS: Customs, Macedonian Immigrant, Malta Neighborhood, Marriage, Musical Practices.

ÖNSÖZ

Halk kültürü ürünleri halkın mirasıdır. Bu çalışmaya aile köklerimin dayandığı Makedon Göçmenlerinin kültürel özelliklerini, âdetlerini ve müzik pratiklerini merak etmem sebebiyle başladım. Çalışma sırasında, Manisa ili Yunusemre ilçesi Malta mahallesinde yaşayan Makedon Göçmenlerinin evlenme âdetlerini tespit için yörede gözlem ve karşılıklı görüşme yöntemlerini kullandım. Bu yörede icra edilen oyun eşlikli halk müziği örneklerini tespit ederek nota metinlerine aktardım. Yörede yapılan görüşmelerde zaman içinde meydana gelen kültürel değişimler tespit edilerek, kayıt altına alınmıştır.

Bu çalışmayı küresel pandemi koşulları nedeniyle hazırlamak oldukça zor oldu. Kalabalık mekânlara girmek, kapalı ortamlarda bulunmak bu çalışmayı hazırlamakta çeşitli sıkıntılar yaratsa da gidilecek yerlerin tespiti, kaynak kişilerle iletişim, uygun zamanı yakalamak ve kaynak kişilere ulaşmak bu yörede yaşamam nedeniyle biraz kolaylık sağladı.

Gözlemlediğim durum kadınların âdetlerine daha hâkim ve âdetlerini yaşatıyor olmasıydı.

Çalışmalarım sırasında yardımını esirgemeyen, manevi olarak da daima yanımda hissettiğim ve bana çalışma azmi veren danışman hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Hülya UZUN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Lisans eğitimim boyunca desteklerini esirgemeyen sevgili hocam Öğretim Görevlisi Dr. Serap AKDENİZ'e, Hayatıma yön veren ve ilerlememi sağlayan, çalışmalarımı sürdürürken her zaman sorularıma cevap bulan ablam Doç. Dr. Beste DİNÇER ve eşi Öğr. Gör. Emre DİNÇER'e, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen manevi ablam Öğr. Gör. Gül Karagözler EGEL ve eşi Emre EGEL'e, âdetlerin tespitinde görüşme sağladığım kaynak kişiler olan Vahit ÇUBUKÇU, Huriye ÇUBUKÇU, Rasim MATRACI, Resmiye KAYA, Fahrettin ÖNGİDER, Nadire ÖNGİDER, Cevdet CÖMERT'e, makedon müziklerini notaya almam da yardımcı olan müzisyen abilerim Erşan HÜRMAN ve Ekrem DESTAN'a teşekkür ederim. Ayrıca; bu süreçte her zaman yanımda olan aileme teşekkürlerimi sunarım.

Efe ÇIRAKLAR

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	ix
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	7
1. KAVRAMSAL KURAMSAL ÇERÇEVE	7
1.1. Göç Olgusu ve Göç Olgusuna İlişkin Tanımlar.....	7
1.2. Göç Türleri.....	9
1.2.1. Uluslararası Göç	9
1.2.2. Beyin Göçü	9
1.2.3. Düzenli Göç	10
1.2.4. Düzensiz Göç.....	10
1.2.5. İşgücü Göçü	10
1.2.6. Kitleli-Toplu Göç	10
1.2.7. Mülteci Göçü	10
1.2.8. Zorunlu Göç.....	10
1.2.9. Serbest Göç.....	11
1.2.10. Sürücü veya Cebri Göç.....	11
1.2.11. İlkel/ Basit Göç	11
1.3. Norm Kavramı	12
1.3.1. Toplumsal Norm Kavramı	13
1.3.2. Sosyal Norm Kavramı	14

1.3.2.1. Örf	15
1.3.2.2. Âdet	16
1.3.2.3. Töre	16
1.3.2.4. Gelenek.....	17
1.3.2.5. Görenek	18
1.3.2.6. Teamül.....	19
1.3.2.7. Moda.....	19
1.4. Modern ve Modernleşme Kavramları.....	20
1.5. Otantisite Kavramı	22
1.6. Kültür, Kimlik ve Kültürel kimlik	24
1.6.1. Kültür.....	25
1.6.2. Kimlik.....	28
1.6.3. Kültürel Kimlik.....	30
2. BÖLÜM	33
2. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE MAKEDONYA VE MAKEDON GÖÇMENLERİ	33
2.1. Makedonya'nın Coğrafi Konumu	33
2.2. Geçmişten Günümüze Makedon Göçmenleri.....	34
2.2.1. Torbeşler	36
2.3. Balkanlardan Türkiye'ye Göçler ve Sebepleri.....	38
2.4. Makedon Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Yapısı.....	40
3. BÖLÜM	46
3. ALAN BETİMLEMELERİ (BULGULAR)	46
3.1. Evlenme Âdetleri	46
3.1.1. Kız İsteme ve Söz Kesme	46
3.1.2. Nişan Merasimi	49
3.1.3. Çeyiz Serme	52
3.1.4. Davet	55

3.1.4. Davet	55
3.1.5. Kına Merasimi.....	55
3.1.6. Düğün.....	59
3.2. Müzik Pratikleri	66
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	88
5. KAYNAKLAR.....	92
ÖZGEÇMİŞ	100

GÖRSELLER DİZİNİ

Fotoğraf 2.1. Makedonya Cumhuriyeti'nin Coğrafi Konumu.....	34
Fotoğraf 2.2. Makedonya Siyasi Haritası	36
Fotoğraf 3.1. Kız İsteme	48
Fotoğraf 3.2. Kız İsteme	49
Fotoğraf 3.3. Nişan Erkek Tarafı Hora Oyunu	51
Fotoğraf 3.4. Kız Evi Çeyiz Serme	54
Fotoğraf 3.5. Kız Evi Çeyiz Serme	54
Fotoğraf 3.6. Kız Evi Kına Yakımı	57
Fotoğraf 3.7. Kına Gelin Çıkartması	58
Fotoğraf 3.8. Kına Merasimi Kilim Önünde Drameyne.....	59
Fotoğraf 3.9. Erkek evi önündeki hora oyunu	60
Fotoğraf 3.10. Kız Evinde Damadın Geline Takı Takması.....	61
Fotoğraf 3.11. Kız Evinde Çiftin Çıkması.....	62
Fotoğraf 3.12. Erkek Evi Düğün Yemeği Hazırlığı.....	63
Fotoğraf 3.13. Düğün Hora Oyunu.....	65

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e : Adı geçen eser

Bkz. : Bakınız

C. : Cilt

Dr. : Doktor

Prof. : Profesör

s. : Sayfa

TDK : Türk Dil Kurumu

TRT : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

vb. : Ve benzeri

Y. : Yıl

yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

Sözlü kültür ürünleri bir toplumun kolektif belleğinin birer yansımasıdır. Belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan halkın kendine özgü bir hayat tarzı, örf ve âdetleri, gelenekleri, yaşam tarzı, dini değerleri vb. o halkın kültürel kimliğini oluşturur. Pertev Naili Boratav'ın geçiş dönemleri olarak ifade ettiği doğum, evlenme ve ölüm aşamaları halk kültürü ürünlerinin yoğun bir şekilde üretildiği, yaşandığı, yaşatıldığı evrelerdir. Manisa ili, 1950'li yıllardaki mübadeleden sonra Makedonya'dan göç almıştır. Makedon göçmenleri Manisa ve çevresine yerleşerek evlenme âdetleri ve müzik pratiklerini terk etmeyerek bu yörede yaşatmaya devam etmişlerdir. Özellikle evlenme öncesi ve sonrası yaptıkları geleneksel uygulamalarla kültürel kimliklerini ifade etmektedirler.

Bu bağlamda araştırmanın konusu; Manisa'da Yaşayan Makedon Göçmenlerinin Evlenme Âdetleri ve Müzik Pratiklerinin Halkbiliminin yöntemlerine göre derlenmesi, betimlenmesi ve sonuçların yorumlanmasıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde göç ve göç türleri, norm kavramı, modern ve modernleşme kavramı, otantisite kavramı, kültür, kimlik ve kültürel kimlik kavramlarıyla ilgili bilgilere literatür taranarak ulaşılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Makedonya'nın coğrafi konumu, Makedon göçmenlerinin tarihsel süreç içerisindeki yeri, Balkanlardan Türkiye'ye yapılan göçlerinin nedenleri ile ilgili bilgiler aktarılmış, Manisa'ya yerleşen Makedon göçmenlerinin sosyo-kültürel yapılarına alan araştırmasında kaynak kişilere ulaşılarak çeşitli veriler kayıt altına alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, geçiş dönemi olan evlenme aşamasına ait âdetler incelenmiş ve müzik pratikleri nota metinlerine aktarılmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise, elde edilen ve ulaşılan bulgular ilişki arayıcı bir bakış açısıyla yorumlanmıştır.

Problem Durumu:

Manisa’da yaşayan Makedon göçmenlerinin, geçmişten günümüze aktardıkları ve sürdürmeye çalıştıkları evlenme âdetleri ve müzik pratikleri hakkında, günümüze kadar sistematik bir çalışmanın yapılmamış olması, bu önemli kültürel uygulamaların giderek değişmeye ve unutulmaya başlaması araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı:

Bu çalışmanın amacı, Manisa Makedon Göçmenlerinin düğün âdetleri ve müzik pratiklerinin araştırması yönüne değil, bu âdetlerin icra ve yaratım ortamında tespit edip, kayıt altına alarak bu alanda yeni bir yaklaşım elde ederek, evrensel kültüre aktarmak suretiyle dünya kültürüne katkı sağlamaktır.

Araştırmanın Önemi:

Manisa’da yaşayan Makedon göçmenlerinin evlenme âdetlerine ait uygulamaların sistematik bir şekilde metne aktararak ilk kez kalıcı bir envanter oluşturacağı düşünüldüğünde bu tez çalışması önemli görülmektedir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama, önceki dönemde ya da mevcut olan bir durumu olduğu gibi saptamayı amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmanın konusu olan olay, kişi ve ya nesne, kendi şartları açısından ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır ve değiştirmek ve ya etkilemek gibi bir çaba gösterilmez. Bilinmesi gereken şeyler vardır ve onlar oradadır. Mühim olan, onu yeterli bir şekilde “gözlemleyip” yazıya aktarabilmektir. Tarama modellerinde gaye genel olarak, soru tümceleri ile belirtilir. Bu tümceler; “Ne idi? Nedir? Ne ile ilgilidir? Ve Nelerden oluşmaktadır?” şeklindeki suallerdir (Karasar, 2016: 109)

Alan araştırması (fieldresearch) içerisinde betimleme yöntemi ile deliller neticelendirilmiş ve açıklanmıştır. Alan araştırması araştırılan bireylerin asıl yaşamlarına yer alarak uygulanan araştırma yöntemidir. Betimleme yöntemi ise vakaların, nesnelere, yapıların, kuruluşların, toplulukların ve farklı kapsamların ne olduğunu betimlemeye ve çözümlenmeye çalışır. Betimleme çalışmaları, var olan olayların geçmişte olan olay ve şartlarla bağlarını da dikkate alarak, olaylar arasındaki etkileri ifade etmeyi amaç edinmektedir.

Araştırmanın Veri Toplama Yöntemleri/Teknikleri

Bir araştırmaya başlarken hedef, elde edilecek verilerin, yapılacak olan araştırmanın amacını aksettirmesidir. Bu hedef ise, ancak araştırmanın doğru ve sistemi bir şekilde yürümesiyle gerçekleşir.

Araştırmada alan araştırması yöntemi ve bu yöntemle dair görüşme ve gözlem teknikleri aracılığı ile veriler toplanmıştır. Alan araştırması incelenen bireylerin asıl hayatlarına iştirak ederek yapılan araştırma şeklidir. Betimleme yöntemi uygulanarak bulgulara ulaşılmış ve yorumlanmıştır.

Betimleme yöntemi; olguların, nesnelerin, varlıkların, kuruluşların, toplulukların ve farklı alanların ne olduğunu betimlemeye ve yorumlamaya çalışır. Betimleme araştırmaları, var olan hadiselerin geçmişteki hadise ve durumlarla bağlantılarını da dikkate alarak, hadiseler arasındaki etkilemeyi aydınlığa kavuşturmayı amaç edinir.

Toplum Biliminde, Halk Biliminde Başlıca Alan Araştırma Teknikleri:

1. Görüşme Tekniği
2. Gözlem Tekniği

Cebeci bu tekniklerin kapsamları ve uygulama özellikleri hakkında aşağıdaki bilgileri aktarmaktadır:

1. Görüşme Tekniği:

Genel anlamda en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir.

Görüşme, 19. yy.'ın ikinci yarısından itibaren toplumun görüş ve düşüncelerini incelemek amacıyla bir veri toplama tekniği olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde iletişim teknolojisinin hızla gelişmesi ile daha yoğun olarak kullanılır olmuştur. Araştırmacı görüşmede karşılaştığı her karanlık noktayı anında soracağı sorularla aydınlatma imkânına sahip olur.

Bilimsel araştırmada görüşme tekniği, araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan görüşme formu ile yapılabilir.

Bu form,

a) Yapılandırılmış (nicel) görüşme

b) Yapılandırılmamış (nitel) görüşme olarak ikiye ayrılır.

a) Yapılandırılmış görüşme (structured):

Hangi görüşlere ne kadar kişinin katıldığını belirlemek amacıyla yapılan görüşme şeklidir.

Görüşme yapılacak kişilerin çok olması öngörülür. Kişilerle sözlü (mülâkat) yürütülecek görüşmede sorular önceden hazırlanarak görüşme formunda sıralanır. Cevap seçenekleri öncede hazırlanabilir veya cevap alındıkça yazılıp işaretlenebilir. Sorular ve cevaplar üzerinde tartışma yapılmaz, yorumlanmaz. Bu tür görüşme kamuoyu araştırmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır.

b) Yapılandırılmamış görüşme (unstructured)

Görüşülen kişiden konu hakkında derinliğine bilgi edinmenin amaçlandığı görüşme şeklidir. Genel anlamda insanların değil, uzman kişilerin neler düşündükleri araştırıldığında yapılanmamış görüşme tekniği kullanılır. Konu etraflıca soruşturulur, bu yüzden sorular önceden hazırlanmaz, sadece görüşülecek konu başlıkları tespit edilir. Görüşme sırasında sorular ve cevaplar tartışılıp yorumlanır. Görüşmenin verileri, odaklanmış görüşler ve orijinal bireysel düşünceler olarak tespit edilir (Cebeci, 2002).

Yapılan bu araştırmada yapılandırılmamış görüşme gerçekleştirilmiştir. Ancak bu görüşme tekniklerine yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini de ilave etmek yerinde olacaktır. Yıldırım ve Şimşek bu konuyla ilgili görüşlerini “*Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırma yapan kişiye sağladığı en önemli kolaylık görüşmenin evvelden hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı şekilde devam edilmesi sebebiyle daha sistemli ve kıyaslanabilir veri sunmasıdır*” (Cebeci, 2002: 283) şeklinde ifade etmektedirler.

2. Gözlem Tekniği:

Cebeci (2002) gözlem tekniği ile alakalı aşağıdaki bilgileri aktarmaktadır:

Gözlem, bir şeyi iyi anlamak için onun kendi kendine meydana çıkan türlü belirtilerini gözden geçirmektir. Bu anlamda gözlem insanoğlunun günlük hayatının büyük bir kısmını oluşturur. İnsan sahip olduğu bilgilerin birçoğunu gözlem yoluyla edinir. İlmi bir amaca bağlı olamayan bu gözleme anektodik gözlem denir. Bilimsel açıdan gözlem, belli bir kimse yer, olay, nesne, durum ve şarta ait bilgi toplamak için belirli hedeflere yöneltilmiş bir bakış ve dinleyiştir. Buna göre bilimsel amaçlı gözlem bir sistematik gözlem'dir denilebilir. Sistematik gözlem, gerçek hayat içinde olup bitenlerin araştırmacı tarafından belli bir maksada yönelik olarak, belli bir düzen içinde izlenerek araştırma amaçlı olarak kaydedilmesi tekniğidir (Cebeci, 2002).

Yapılan bu araştırmada sistematik gözlem kullanılmıştır. Bu araştırma, sosyal bilimler alanının bir alt araştırma konusu olan "halk bilimi" düzenine bağlı kalarak hazırlanmıştır.

Toplumbilimlerin öncelikle araştırma yöntemi ve konusu topluluğun şahsen kendisidir. Bundan dolayı araştırma verileri düzenlenirken, yapılandırılmamış görüşmeden ve sistematik gözlemden yararlanılmıştır. Bu çalışmada ek olarak belge (doküman) tekniğinden yararlanılmıştır.

3.Doküman (Belge) Tekniği: Önceden resmi ve özel olarak oluşturulan her türlü belgenin incelenmesini kapsamaktadır. Mektuplar, anılar, yazıtlar, şiirler, aletler, araçlar vb. kayıtlar belge olarak incelenebilir. Araştırmada Makedon göçmelerine ilişkin fotoğraf ve notalar doküman tekniği ile incelenmiştir.

Araştırmanın İşlem Basamakları

1. Alan sınırlaması; Manisa İli Yunusemre İlçesi Malta Mahallesi
2. Alan taraması (yazılı ve sözlü kaynaklardan, kaynak kişilerden);
3. Alan kayıtları
4. Alan tespitlerinin sınıflandırılması
5. Alan tespitlerinin değerlendirilmesi ve yorumlanması
6. Duysal – görsel materyallerin (verilerin) CD, DVD vb. ortamlara taşınması.

Sınırlılıklar:

Araştırma, Manisa ili Yunusemre ilçesi Malta mahallesinde yaşayan Makedon göçmenlerinin evlenme âdetlerine ait uygulamaların ve müzik pratiklerinin geçmişten günümüze görsel-işitsel olarak tespit edilip yorumlanmasıyla sınırlandırılmıştır.

1. BÖLÜM

1. KAVRAMSAL KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Göç Olgusu ve Göç Olgusuna İlişkin Tanımlar

Araştırmanın ana eksenini oluşturan göç kavramının aydınlığa kavuşturulması, konunun anlaşılabilmesi açısından önemli öngörüldüğü için, bu bölümde göç kavramına değinilmiştir.

Tarihten bu yana devletlerin kendi yurtlarında veya diğer devletlerarasında meydana gelen bir realite olarak göç olayı, ülkelerin kendi içinde ve diğer ülkelerle siyasi ilişkilerini etkileyen bir faktör olmuştur. Buna göre göç, “iktisadi, ekolojik, siyasi, düşünsel veya kişisel sebeplerle, yaşadıkları topraklardan başka topraklara yapılan kısa, orta veya uzun süreli mesken tutma amacı taşıyan jeopolitik, sosyolojik ve kültürel yurt edinme eylemi olarak ifade edilebilir (Cevizci, 2007).

Türk dil kurumu sözlüğüne [TDK], (2021) göre göç; fert ya da bir arada yaşayan insanların toplu bir şekilde yaşadığı topraklardan başka topraklara toplumsal, ekonomik veya siyasi sebeplerle yer değiştirmesidir şeklinde açıklanmaktadır.

Göç kavramı, insanların hayatlarını sürdürdükleri yerlerden, elinde bulundurdukları ekonomik imkânlardan, medeniyetlerinden ve sosyal yaşamın birçok unsurlarından uzaklaşarak veya uzaklaştırılarak yeni alanlara yerleşmesi, yerleştikleri bu alanlarda yeni bir hayat kurması şeklinde açıklamaktadır (Cevizci, 2007).

Akıncı ve Akdeniz (2015)’e göre ilk başlarda savaş, kıtlık, hastalık ve açlıklar gibi durumlar bireylerin ve toplumların göç etme sebepleri olurken, günümüzde ise bu sebepler yerini eğitim, ekonomik, siyasi ve kültürel gibi durumlara bırakmıştır. Bireylerin yaşamında dikkate değer bir yere sahip olan göç hareketini etkileyen kuşkusuz pek çok değişken vardır. Bu doğrultuda göç kavramı farklı tür ve kompleks bir yapıya hakimdir. Her şeyden önce, bireyleri yer değiştirmeye iten birçok neden vardır.

Yer değiştirmenin benzersiz olabileceğinin ve bu yola doğru yaşanan hareketlerin çeşitli şekillerde görülebileceğinin altı çizilmelidir. Bu mana da göç hareketinin birçok çeşidinden söz edilebilir. Sonuç olarak, göç hareketinin özelliğini karakterize etmek, belli bir

aşamaya kadar düşünülebilir. Genel olarak yer göç hareketini karakterize etmek zor olsa da, belirli modellere dayalı olarak çeşitli hareket türlerine atıfta bulunulabilir (Güler,2014).

İradeye bağlı meydana gelen göçler “*gönüllü göç hareketi*” ve “*zorunlu göç hareketi*” şeklinde sınıflandırmak mümkündür (Fichter, 1996:142). Sonuç olarak göç, insanlar tarafından kasıtlı olarak “serbest şekilde” gerçekleşen bir hareket olabileceği gibi, insanların arzusu dışında farklı güçlerin etkisiyle “*zorla*” da gerçekleşebilir (Akkayan, 1979: 22).

1) Yoğunluğa bağlı meydana gelen göçler “*kitlesel göç hareketi*” ve “*bireysel göç hareketi*” şeklinde sınıflandırabiliriz (Özkalp, 1990:209). Bu sınıflandırmaya “*zincirleme göç hareketi*” de dâhil edilebilir. Bununla belirtildiği gibi; bireysel göç hareketi sürecinde, insanlar hareketin nedenleri ve sonuçları hakkında daha kesin bilgiye sahip olurlar ve sağduyulu olarak hareket ederler. Örneğin, daha yüksek ücretler, daha iyi günlük ortamlar ve genişletilmiş hükümet yardımı gibi finansal faktörler, tekil yer değiştirme seçiminin öncülüdür (Bayraklı, 2007). Kitlesel göç hareketi süreci, sosyal, iktisadi veya siyasi nedenlerle gerçekleşir ve bir tür zorunlu göç hareketi ile bağdaştırılabilir. Zincirleme göç hareketi sürecinde, hareket etme seçimi, bireysel ve bağımsız olmaktan ziyade birime bağlıdır. Burada harekette, aile ve bağlantı ışığında daha önce yer değiştiren insanlarla kurulan ilişkiler o, hedef hakkında bilgi verir ve olası tehlikeleri ve giderleri orta derecede azaltır (Erder, 1997).

2) Ülke sınırlarına bağlı meydana gelen göçler “*iç göç hareketi*” ve “*dış göç hareketi*” şeklinde sınıflandırabilir (Üner, 1972: 77). İç göç hareketi, bir bölge, şehir veya belde gibi bir noktadan başlayıp diğerine yerleşmek için bir ülke içindeki nüfus hareketidir. Dış göç hareketi, politik bir sınırın aşılması, uzun vadeli durmak ya da iş yapmak veya ikamet etmek amacıyla meydana gelen harekettir.

3) Yerleşim sürelerine bağlı meydana gelen göçler “*geçici*” ve “*sürekli*” şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Bu tür göçlerde insanlar göç ettikleri konumdan asla geri dönmek üzere ülkelerini bırakıp gidebilirler ya daha kısa süreli, yani yerlerini belirli zaman dilimleri için terk ederek hareket edebilirler (Mutluer, 2003:11).

4) Akım yönüne bağlı meydana gelen göçler şeklinde sınıflandırma yapılan göçler ise genel anlamda köysel alandan şehre, şehirden şehre, köysel alandan köysel alana ve şehirden köysel alana biçimindeki göçleri kapsar (Akkayan, 1979).

Toplum bilimi tanımına göre göç kavramının tanımı yapmanın müşkül ve kompleks olduğunu belirterek göçü sadece yer değiştirme olayı olarak değil, süreç olarak tanımlamak uygundur. Her göç olayının kendine has sebepleri, meydana gelme şekilleri ve neticeleri bulunmaktadır. Bu anlamda göç olayını toplum bilimine göre tanımlayabilmek için her bir göç olayını ve göç kavramını kendi alanında ele almak gerekmektedir. Bu anlamda, göç olayını kavramak için göç çeşitlerini ve sebeplerini araştırmak uygun olacaktır (Çetin, 2019).

1.2. Göç Türleri

1.2.1. Uluslararası Göç

Bireylerin yaşadığı toprakları, sürekli ve daimi olmadan ya da kalıcı olmak sureti ile farklı topraklara giderek yer değiştirme hareketidir. Bu sebeple enternasyonal bir hududun geçilme hareketi vardır.

Ulus devletlerin meydana gelişi ve milletler arası politik sistemin ana karakteri olmasını takiben göç, ülke sınırları dışındaki dolaşım biçimini alarak çeşitli politik, iktisadi ve toplumsal ifadeler de kazanmıştır. Politik sebeplerle meydana gelen göç olaylarını, bilhassa ulusal devletlerin XIX. ve XX. Yüzyıllarında karşılaşmaktayız. Bu yer değiştirmelerin temel gerekçesi, grup olarak belirli bir toprak parselini seçen ve siyasi gücü elinde bulunduran etnik toplanmanın, farklı etnik çıkış noktalarına sahip bireyler ve orada yaşayan dini topluluklar arasında yaşama seçeneği vermemesidir.

Türkiye'ye olan dış göçlerin nedeni, büyük bir çoğunlukla akraba ve Müslüman halk gruplarının buldukları ülkedeki siyasi sistemlerden, zulüm ve savaş koşullarından kaçarak Türkiye'ye hareket etmeleridir (Güler, 2014).

1.2.2. Beyin Göçü

Kendi ülkelerinde ya da farklı ülkelerde öğrenim görmüş ve ihtisas yapmış bireylerin, ekonomik, düşünsel ve kişisel sebeplerle kendi ülkelerinden farklı bir ülkeye göç etmesidir.

1.2.3. Düzenli Göç

Menş e topraklardan ikamet edeceği yeni topraklara kadar, yolculuğun, geçişin ve girişlerin belli bir statü ve talimatlara uygun şekilde yapıldığı göç olarak tanımlanmaktadır.

1.2.4. Düzensiz Göç

Menş e topraklardan hiçbir yasal izni ve belgesi olmadan, farklı bir ülke sınırları içerisine giriş yaparak orada ikamet etmesi ya da çalışması şeklinde ifade edilir.

1.2.5. İşgücü Göçü

Bireylerin çalışma amacıyla kendi ülkelerinden, hükümetlerin göç yasalarına uygun şekilde ve belli bir statüde başka bir ülkeye gitmeleri, işgücü göçüdür.

1.2.6. Kitlese l-Toplu Göç

Kitlese l-Toplu Göç, kişilerin yaşadıkları yerlerde gerçekleş en savaş ya da siyasi, toplumsal, ekonomik, kültürel ya da sosyal çatış ma kaynaklı; dini inanç, etnik köken ya da siyasi görüşleri sebebiyle başka bir ülkeye göç eden, göç e zorlanan ve/veya mecbur bırakılan topluluklar anlamında kullanılmaktadır (Çimen, 2021).

Bu tür bir yer de ğ iştirme, tipik olarak, ulusun etki alanına jeolojik yakınlık ve sosyal kültürel bakımından benzer uzaklığındaki ülkenin açık onayı ile yapılır. 1923-1933 ve 1952-1967 tarih aralığındaki meydana göçler ve Bulgaristan topraklarından Türkiye topraklarına olan göçler bu niteliktedir (Toğrol, 1991).

1.2.7. Mülteci Göçü

Bu göç türü temelde, buldukları ülkedeki siyasi iktidar veya sistemle mücadele veya mücadele içinde olan, can ve mal emniyeti düzenli olarak bozulan insanların ve küçük toplulukların başka bir ülkeye taşınma şeklidir. Çoğunlukla yasadışı olarak veya gerçek dışı, taklit evraklarla yapılır (Ünal, 2008: 26).

1.2.8. Zorunlu Göç

Ani ve şok edici etkisi olan göç türlerinden biri olan zorunlu göç ya da yerinden edilme kavramını Tekin, “*bireylerin istemleri dışında yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalmaları*”, şeklinde ifade etmektedir (2011: 93).

1.2.9. Serbest Göç

Zorunlu göçün aksine serbest göçte temel bir belirleyenin varlığının olmayışıdır. Serbest göç tipinde kişiler, topluluklar ve toplumlar üzerine uygulanan herhangi bir zorlayıcı durum ve itici bir güç yoktur kısacası bireylerin göç etmesinin kendi istekleri doğrultusunda olan göç tipidir (Çağlayan, 2006).

Geniş kapsamlı gözlemler, “dirimsel ve sosyokültürel” entegrasyon bakımından ilerleme kaydeden ulusların, etnik kökenden gelen ve kültüre ilişkin paralellik içerisinde kişileri, grupları serbest göçmen şeklinde edinme, bu nitelikte olmayanları ise sevk etme meylinde olduklarını belirtmektedir. Yugoslavya Makedonya Ülkelerinden 1923/1933, 1952/1967 yıllarındaki Türkiye’ye yapılan göçler ve Bulgaristan’dan Türkiye’ye 1951 yılında yapılan göç, bu şekilde olan göçün karakteristik örneklerini ortaya koymaktadır. Türkiye Cumhuriyeti göçmen alma da ki politik görüşünü 2510/1934 sayılı İskân Kanunu’nun 3. maddesinde de yer verildiği gibi, “Türk ırkından olan ya da Türk ananelerine bağlı bulunan kişilerin göçmen olarak ülkemize kabul edilebileceği”¹ biçiminde belirtilmiştir.

1.2.10. Sürücü veya Cebri Göç

Bireylerin ya da toplulukların, yönetimlerin veya etkin grupların baskı ve şiddet içeren uygulamaları sonucunda, yaşadıkları topraklardan zamansız ve ilkel koşullarda başka bir yere gönderilmeleri ya da gitmeye zorlanmaları şeklinde olan göç türüdür (IOM, 2004).

1.2.11. İlkel/ Basit Göç

İnsanlar veya topluluklar kurak mevsim, açlık veya diğer doğal faktörler nedeniyle güçlere uyum sağlamada sorun yaşadıklarında, bunları bertaraf etmeye başladıkları, yer değiştirme gelişimine, ilkel-basit göç denir (IOM, 2004). İnsanoğlunun eski çağlardan beri yeryüzüne yayılması, iklim koşullarının ve besin kaynaklarının farklı olması, geçinmek için yer değiştirmeye zorlamasından kaynaklanmaktadır (Güler, 2014:9).

¹21.06.1934 tarih ve 2733 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 2510 sayılı ve 14 Haziran 1934 tarihli İskân Kanunu, 26/09/2006 tarih ve 26301 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanan 5543 sayılı İskân Kanunu'nun 48. maddesi gereği yürürlükten kaldırılmıştır.

Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda; 1952-1967 yılları arasında Manisa İli Malta Mahallesi'ne yapılan göçlerin, yörede yapılan literatür inceleme ve kaynak kişi görüşmeleri sonucunda, serbest göç kapsamında olduğu tespit edilmiştir.

1.3. Norm Kavramı

Önceden toplumları bir arada tutan, kişileri birbirine kenetleyen yazılı olmayan, sözlü kurallar vardı. Bir toplumun veya grubun belli bir bağlamda, önceden belirlenen, nasıl davranması gerektiğini anlatan, yazılı olmayan kurallar bütününe norm denir. Yazılı olmayan bu kurallar bütünü, toplumun veya grubun kabul ettiği inançtan gelir.

Duvarger (2011: 77) “norm” kavramının birden çok anlama gelebildiğini belirterek, hem büyük bir çoğunluğun bilfiil uyduğu bir davranış kuralını, hem de kültürel modele göre uyulması gereken ama her zaman uyulmayan bir davranış kuralını ifade etmek için kullanılır” ifadesini kullanmıştır.

Çıvgın ve Yardımcı, norm kavramını şöyle tanımlar: “Bir çevrede ya da çevre içerisindeki kişilerce kabul görmüş hâl, hareket kurallarına norm denir” (2007: 11). Bu tanımdan yola çıkılarak norm kavramı, “toplum bireylerinin hal ve hareketlerini etkileyen kaideler” şeklinde tarif edilir. Normlar, kişiler için klasik tavır ve davranım biçimleri oluşturur, diğer bir deyişle, insan yaşantısını disiplin eder. Gerçek yaşamda bireylerin ve toplulukların hal ve davranışları, yaşanılan çevre tarafından belirli kurallar bütünü ve isteklere göre belirlenmektedir.

Norm sözlüklerde; “kural olarak benimsenmiş, yerleşmiş ilke veya kanuna uygun durum” [TDK], (2005:1480), “bir toplumsal grubun kendisi için ilke edindiği ve grup üyelerinin eylemlerini yönlendiren davranış kurallarının tümü” (Büyük Larousse, 1992:8705), “kural, kanun, kaide” (Ülgen, 1969:215), “kural, ölçü, kaide; bir hususta geliştirilen standartlar, kurallar” (Şafak, 2002:415), “belli bir kurala uygun olan” (Hançerlioğlu, 1993:274) şeklinde açıklanmaktadır (Aktaran Eroğlu, 2015: 299).

Çapçioğlu ve Beşirli (2013: 77) normları “formel” ve “enformel” normlar şeklinde ikiye ayırmaktadır. Formel normlar, büyük çoğunlukla yazılıdır ve bu normlara uymayanlara ağır yaptırımlar uygulanır. Kanunlar devletlerin işleme aldıkları formel normlardır. Enformel normlar ise, toplulukta büyük çoğunlukla herkes tarafından bilinen fakat detaylı olarak resmi

olmayan normlardır. Örneğin, adabımuâşeret kuralları enformel normlara örnek olarak verilebilir.

Her bir insan, yaşamın temel ilkelerine bağlı olarak, kendini özdeşleştirdiği bir toplumda yaşamını idame ettirir. Kişinin birlikte yaşama meyli, içinde olduğu toplumun kurallarına uyma ve bu kuralları sürdürme zorunluluğu, toplumsal ilişkilerin bir plan içinde devam etmesi ve yerleşmesini sağlar. Diğer bir deyişle, toplumsal düzenin güçlü bir şekilde sürdürülebilmesi için, ortak paydada ve belirli bir çerçevede kuralları belirlenmiş anlayışa veya katı bir yönetime dayanır. Bu, insan yaratılışının bir gereği olarak, kişinin toplumsal münasebetler sonucunda rolünü belirler. Çerçevesi kanunlarla belirlenmiş olan kaideler, genel olarak toplum kontrol mekanizmasının temel taşlarındandır. Bunun yanında düzeni devam ettirmek için belirlenmiş kaideler dışında, toplumun manevi yaşamından kaynaklanan örfi kaideleri de göz önünde bulundurmak gerekir. Bu kaideler dinsel inançlardan kaynaklı etik kurallar, ananeler, âdetler gibi yerel öğelerdir (Nar, 2013).

Örnek (2000:121) çalışmasında normların dini inançla bağlantısına dikkat çeker ve normu, *“Dini yaşamın ağırlıklı olduğu toplumlarda kişi bazı kaideleri yerine getirmekte kendini mesul görür. Dini vecibelerin yerine getirilmesi gerektiği durumlarda kişi bu vecibeleri yerine getirmezse günah işlediğini sanır ve endişeye kapılır. Yaradan’ın emir ve yasaklarına uymayan kişi, bunun cezai durumunu düşünüp bundan arınmak ister. Çünkü dini yaşamın ağırlıklı olduğu toplum, bireyi etki altında bırakır. Dinin inanışa göre yerine getirilen şeyler ise sevaptır. Dini inançlara göre emir ve yasaklara uyup uymamak bazı yaptırımlar gerektirir.”* biçiminde izah eder.

Normlar, toplumda, insanların yaşadığı dönemde yürürlükte olan âdet-görenek, hukuk ve genel davranış tarzlarında somut olarak kendini göstermektedir. Bu nedenle normlar, “Toplumsal normlar” ve “Sosyal normlar” olmak üzere iki şekilde incelenir.

1.3.1. Toplumsal Norm Kavramı

Toplumsal norm, toplumun geneli tarafından kabul görmüş; hangi eylemlerin doğru-yanlış, iyi-kötü olduğunu belirleyen toplumsal kurallar olarak tanımlanabilir. Normlar, toplumsallaşma sürecinde öğrenilir ve birer alışkanlık halini alır. Birey çoğunlukla bir norma uyduğunun farkına varmadan doğal olarak onu içselleştirir (Ertaş, 2021). Tan, toplum bilimsel anlamda değerlendirildiğinde normu; *“insan davranışlarının kendilerine göre ölçüldüğü, değerlendirildiği, beğenildiği ya da kınandığı ölçü ve kurallardır”* şeklinde tanımlamaktadır

(Aktaran Eren, 2007: 290,291). Bu tanımdan yola çıkarak toplumsal normlar arasında eşitlik olmadığını, toplumdaki topluma değişkenlik gösterebileceğini veya ortadan kalkabileceğini söylemek mümkündür.

1.3.2. Sosyal Norm Kavramı

Toplumsal normların yanı sıra toplum içerisinde bireyin olaylar, durumlar karşısında nasıl hareket edeceğini, davranacağını belirleyen sosyal normlar da mevcuttur.

İnsan ilişkilerini düzenleyen sosyal normları moda, teamül, görenek, âdet, gelenek, örf ve töre şeklinde sıralamak mümkündür. Folklorun temelini oluşturan bu kavramları net çizgilerle birbirinden ayırmak hayli güçtür. Bunun yanında gündelik yaşamda da bu unsurlar birbirinin yerine telaffuz edilmektedir. Bununla birlikte gerek özellikleri, gerekse fonksiyonları bakımından sosyal normları belirli noktalarda birbirinden ayırarak açıklamak mümkündür (Eroğlu, 2015).

Bir arada yaşamının doğal sonucu olarak kişilerin hareket ve davranışlarını ortaya koyan ve kısıtlayan bazı kurallar vardır. Bu kurallar, zamana ve toplum yaşantısına göre çeşitlilik gösterir ve çeşitli adlar alır. Yazılı kanunlar, dinsel ve etik kurallarının yanında bilhassa folklor çalışmalarında görünen bazı normlar da mevcuttur. Bu kurallar, çağımızda töre, örf, âdet, gelenek ve görenek kelimeleriyle kullanılır (Düzgün, 2007).

Âdet kelimesinin kökeni Arapçada “anane” olarak geçmektedir. Bu kelime âdet, töre, kültür, tafsilat, detay gibi pek çok kelimeyi içinde kapsamaktadır. Divanü Lügati't-Türk'te İslamiyet öncesi halkın yaşayış ve kültürüne ait “töre ve âdet” kavramlarına ait anekdotlar bulunmaktadır. “Töre”nin Arapça “resm” kelimesiyle açıklandığı, “resm” kelimesinin birkaç anlamından özellikle “usul, kural, düzenleme” anlamlarının tercih edildiği görülmektedir. Kaşkarlı Mahmut'un, eşanlamlı kabul ettiği “âdet” ve “öğreyük” kelimeleri ise “önceki kuşaklardan aktarılan kalıplaşmış davranışlar” anlamında kullanılmaktadır. Her ikisi de birer sosyal norm olarak kabul edilmekle birlikte “töre (resm)” ve “âdet (öğreyük)” kavramları arasında belirgin bir fark olduğu gözlenmektedir (Eroğlu, 2015: 300).

Müeyyideler², sosyal normların genel ve öne çıkan özelliğidir. Müeyyideler, çevresel kontrolü sağlamak ve sosyal normların kalıcı olması için kişi, grup ve toplum üstünde mücbir

² Müeyyide: Yaptırım.(tdk.gov.tr, 2022)

ya da teşvik edici reaksiyonları ve baskılarını kullanırlar. Böylelikle, topluluklarda kişilerin uyması gereken genel kuralları ve düzeni sağlamış olurlar (Örnek, 2000:121).

Sosyal normlar çalışmanın ana konusunu oluşturduğu için sosyal normları meydana getiren unsurlar olan örf, adet, töre, gelenek, görenek, teamül ve moda kavramlarına yer verilmiştir.

1.3.2.1. Örf

Sosyal normları meydana getiren unsurların ilki örf kavramıdır. Örfün çeşitli tanımları yapılmıştır, bazıları şöyledir; Türk Dil Kurumu [TDK], (2009: 1546) sözlüğünde örf; “*yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu âdet*” şeklinde açıklanır. Büyük Larousse’ta; “*bir toplulukta yaşayan kişilerce özümsemiş, kendiliğinden oluşan ve devamlı tekrar edilerek tutunan âdetlerin müeyyidelere angaje olmasıyla oluşan sözlü kurallarıdır*” (1992: 9047). Antropoloji sözlüğünde örf ise kısaca; “*bilinçdışı alışkanlıklar haline gelen toplumsal normlar*” şeklinde açıklanır (Emiroğlu-Aydın, 2003: 659). Örnek (2000: 123) ise örfü, “*Bir toplumda yaşayan kişilerin değişmez olarak tanımladığı bazı tavır ve davranışlar*” şeklinde tanımlar. Örfler, bununla birlikte toplumu toplum yapan değerlerin temelini oluşturur. Örflerin bir toplumda yaşayan bireyin çekirdek aile ile başlayan ve tüm çevreyle devam eden ilişkilerini, davranışlarını tanımlayan ve sınırlandıran fonksiyonu vardır. Aynı zamanda örfler, toplum içinde devamlı olarak baskıcı, zorlayıcı, yasaklayıcı yaptırımları sayesinde kişinin çevre ile olan ilişkilerini düzenler.

Bazı toplumsal düzenlerde örf ve âdete direnme, hukuka direnmeye benzetilir. Bu gibi durumlarda, birey, diğer herkes için geçerli olan yasalardan da üstünde tutularak, şiddetli ve affetmeyen bir eğilimle yaptırıma maruz kalır. Burada örf ve âdetten ayrılanların iç âlemlerinde yaşadıkları ıstırap ve zulmün hissi, kanun hükmündeki cezadan daha ağırdır (Eroğlu, 2015: 304).

Örf ve kanun arasında güçlü bir bağ vardır. Kanunlar, planlanmış, yapılabirliği ve kabul edilebilirliği için çalışılmış örfler bütünüdür. Âdet ve örfler, toplum için hazırlanacak olan yeni bir kanun taslağına öncü olurlar. Çünkü o toplumda yaşayan bireylerin yapılarına, tutumlarına ve pratiklerine önem verilir (Örnek, 2000).

Kısaca örfler, bir toplumda kendiliğinden oluşan, çoğu zaman toplumun katı beklentileri olarak nitelenen bir takım örnek tutum ve davranışlar. Toplumun her üyesini

sürekli olarak baskı altında tutan örfler zorlayıcı, yaptırıcı ya da yasaklayıcı yaptırımlarıyla bireyin grupla, cemaatle ya da toplumla uyumunu sağlar.

1.3.2.2. Âdet

Âdetler, bir kimsenin yapmaya alıştığı, bir kural gibi uyduğu şeyler ya da alışılmış bir takım davranışların giderek kalıplaşmasıdır. Âdetlerin yaptırım gücü örfte göre daha gevşek olup birçok tanımı yapılmıştır. Bunlardan birkaçı şöyledir; “Uzun bir zaman süresi içinde tekrarlanarak kurumsallaşmış toplumsal alışkanlık” (Emiroğlu-Aydın, 2003; 12). Türkçe sözlükte birden çok tanım yapılmıştır; “1. sos. Görenek, 2. Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre.” (TDK, 2009: 22). Schoeck âdet kavramını, “yerel olarak, genel bir toplumda benzer şekilde yapılan davranış, uyulması gereken örtük kurallar dizisi, âdet, görenek” şeklinde açıklamıştır. Schoeck âdetlerin belirli ve standart yönler içinde uygulandığını belirterek, bir yörenin yaşam biçiminde normal olan ya da ona bağlı olan mizaç ve davranış biçimi olarak ifade eder (1972: 67).

Eroğlu, âdetlerin yaptırım gücünün esnekliğini ortaya koyar. Âdetteki zorlama yerine, “*yapılmalı, uzak durulmalı*” gibi; âdetlerde olsa da olur ifadesinin karşılığı olarak “*yapmalı veya yapmamalı*” şeklinde dile getirilir (2015: 303).

Âdetler, sosyal yaşantının rutinliği ve kuralların uygulanması konusunda güçlüdür (Örnek, 2000). Kişi toplum nezdinde önemli sayılan organizasyonlara girdiğinde onun davranışlarını gözlemler, hisseder ve denetler. Bu kategori, fiziksel düzenden, kıyafet kurallarına, insanların birbirine hitap etme biçiminden her şeyi içerir (Schein, 1990: 111).

Yukarıdaki bilgiler ışığında bir toplumda, toplumun bütününe ilgilendiren âdetler olduğu gibi çeşitli mesleklerin, mezheplerin, etnik grupların vb. kendilerine özgü âdetleri de vardır. Kimi âdetler oldukça durağan ve süreklilyken, kimileri de zamanla değişebilen niteliktedir. Bunun yanında kimi âdetler zamanla etkinliğini ve diriliğini yitirerek zamanla ortadan kalkabilirler.

1.3.2.3. Töre

Türk Dil Kurumu sözlüğünde [TDK], (2009: 2000) töre, “bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, âdet ve göreneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü; ahlaki davranış biçimleri” şeklinde açıklanır. Büyük Larousse’da töre; “bir toplulukta yaşayan bireylerce kabullenilmiş, topluma ilişkin

şartlanılmış davranışlar ve pratikler bütünü” (1992: 11663) şeklinde ifade edilir. Kafesoğlu, törenin yasa olma özelliğine de dikkat çekerek; “zaman içerisinde tüzel-toplumsal olarak önem kazanmış tavır ve tutumları içeren, toplum bireylerince çoğunlukla yasa anlamına gelen töre, eski Türk toplumsal yaşamını oluşturan zorunlu değerler toplamıdır (1999: 246) diye açıklamıştır.

Örnek ise, törenin katı kurallarının ve yaptırım gücünün etkisini ortaya koyan şu tanımını yapmıştır: “*Bir toplumda, cemaatte ya da bir bölge halkında kişilerin bağlı kalmaya zorunlu oldukları ya da zorunda bırakıldıkları davranış biçimlerinin, tavırların hepsi*” 2000: 127-128).

Törelere bozkırlarda ve âdetlerine bağlı olan kesimlerde daha baskın rol oynar. Bu sebeple, törelere zarar veren veya törelere uymayan tutum ve davranışlar genellikle affedilmeyen bir tutumla, hukuk kurallarınca yargılanması yapılmadan, toplum içinde yaşayan kişilerce belirlenmiş ve kabullenilmiş olan cezalar uygulanır. Bu yaptırımlar arasında toplumdaki dışlanmadan başlayan ölüm cezasına kadar uzanan katı kuralları vardır. Evlenmeden olan cinsel ilişkiler, verilen sözde durmamak, verilen bir emaneti koruyamamak, üyesi olduğu bir gruba, cemaatine hainlik etmek, toplum için önem arz eden vazifeden kaçmak, anne ve babaya kötü bir şekilde karşı çıkmak vb tutumlar törelerin onay vermediği davranışlara örnek verilebilir (Örnek, 2000).

1.3.2.4. Gelenek

Bir toplumun temelini oluşturan ve sosyal normlar içerisinde adeta bir iskelet görevi gören gelenek kavramı (tradition), İngilizceye on dördüncü yüzyılda Fransızca’dan girmiştir. Eski Fransız benzetmesi “*tradicion*”, Latince “*tradere*” kökünden türetilen “*traditionem*” kelimesi önem vermek, iletmek anlamına gelir (Williams, 2005: 385).

Türk Dil Kurumuna göre gelenek, “bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane” (2009: 741). Anane kelimesi ile eş anlamlı olan gelenek, bir toplumda bir kuşaktan ötekine geçirilebilen bilgi, tasarım, boş inanç, yaşantı biçimi; kültür kalıntılarıdır. Nitelikleri bakımından genellikle tutucu olan gelenekler aile, hukuk, din ve politika gibi toplumsal kurumlar üzerinde daha etkilidirler.

Bingöl (2017: 22) ise gelenek kelimesinin anlamını Batı lehçelerinde de incelemiş ve Türkçe anlamı ile aynı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, “*hem yabancı dil yazılmış kaynaklarda hem de Türkçe yazılmış kaynaklarda geçmişten edinilen değerler, eğilimler, uygulamalar, âdet ve kanaatler gibi anlatımlarla geleneğin anlamı çerçevelendirilir*” şeklinde bir açıklama yapmıştır. Kabul görmüş uygulamaların önemli ve güçlü bir yönünü oluşturan gelenekler, töreden daha temelli ve daha kırılıgandır. Büyük Larousse’da gelenek kavramı; “*önemli bir zaman dilimi boyunca bir çağdan diğerine aktarılan efsaneler, durumlar, dersler, eğilimler vb.* (1992: 4469) olarak açıklanmıştır.

Toplum denilen çerçeve; eğilimleri, lehçeleri, kanaatleri, âdetleri, zanaatkârlıkları ve yazıları birbirine çok benzeyen bir topluluktur. Gelenek, bireyleri birbirine bağlayan düğüm olarak ifade edilir. Gerçekten de, en aşırı huzursuzluklara neden olan sosyalist toplumsal düzenlerde bile, geleneklerin tamamen bir kenara atılamayacağı görülmektedir. Geleneğin bu kadar sağlam bir yapıda olmasında toplumsal fonksiyonun etkin bir rolü vardır. Nitekim büyük çoğunluk, geleneği karakterize ederken, onun sosyal kapasitesinin altını çizer ve bireyleri bir arada tutma, pratikleri şekillendirme ve eğilimleri çerçeveleme kısmının farkına varılmasına dikkati çeker (Bingöl, 2017).

Örnek (2000: 126)’in ifadesine göre; gelenekler âdetlere benzer, ancak daha etkili bir şekilde, kamu faaliyetlerinin rehberliğinde ve kontrolünde önemli bir rol üstlenir. Gelenekler aile, kanun, din ve siyaset gibi topluma ilişkin birlikler üstünde daha güçlüdür. Kişinin, içinde bulunduğu topluluğun veya toplumun geleneklerine karşı direnişi, bu direnişin düzeyine bağlı olarak, kişinin yasaklanmasından yerel alan tarafından saldırıya uğramasına, aşağılanmaya kadar değişen tepkilerde şekillenir. Yasalar; uygulamaları ve bunlara muhalif uygulamalar için verilecek disiplinleri ölçmeye çalışır. Gelenekler, düzenli olarak yasalardan çok daha geniş bir bölgeyi yönetir. Tıpkı güçlü, metanetli ve işbirliğini yönlendiren âdetler gibi ilerlemeyi engelleyen gelenekler vardır.

1.3.2.5. Görenek

Görenekler, diğer sosyal alışkanlıklar gibi gerekli ve toplumca uygun görülen uygulamaları kapsamaktadır; ancak mutlaka yerine getirilmesi beklenemez.

Görenek, “bir şeyi görüle geldiği gibi yapma alışkanlığı” olarak tanımlanabilir. Buna göre sözlük anlamlarında da aynı ifadelere rastlamak mümkündür. Buna göre göreneği; “bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı, âdet, alışkı” (Türkçe Sözlük, 2005:

779),”eski çağlardan beri sürdürülen davranış ve uygulamalar bütünüdür” (Büyük Larousse, 1992:4693) şeklinde tanımlamak mümkündür.

Göreneklerin âdetlere, örflere, ananelere nazaran müeyyideleri daha zayıf, fakat moda ve teamüle ile karşılaştırdığımızda çok daha uzun vadeli ve devamlıdır. Toplum içerisinde örf ve törelerin getirdiği “yapılması mecburi” ya da âdet ve âdette olan “mümkün olmalı” niteliği, görenekte “mümkün olabilir” şeklinde değişir. Diğer sosyal eğilimler gibi, önemli ve uygun görülen şeyleri içerirler, ancak mutlak bir şekilde yapılması istenmez. Uzunca bir süredir var olan bu tür davranışlara, kişilerin ve toplumun gelişmesine elverişli yenilikler de dâhil edilir. Bu yenilikler uzun süreli olabilir veya kaçınılmaz olarak ortadan kaybolabilir. Her ne olursa olsun, bir kez yerleştikten ve geniş çapta benimsendikten sonra, her zaman sıradan ve düzenli olarak kabullenebilir. Toplu ulaşım araçlarına binerken ön kapıyı kullanmak, inerken ise arka kapıyı kullanmak, toplu yerlerde bir şeyler alırken sıraya girmek vb. tabii olmuş örneklerdir. Bunlara uymayanlar uyarılır ve gerekirse rıza göstermeye mecbur bırakılır (Örnek, 2000: 127). Öteden beri yapıla gelmekte olan fakat henüz gelenek durumunu kazanmamış olan bu davranış biçimlerine grubun, toplumun gelişmesine uygun yenileri eklenir. Bunlar süreklilik kazandı gibi bir süre sonra ortadan kalkabilirler.

1.3.2.6. Teamül

Sosyal normlar arasında yer alan teamül kavramı günümüzde, daha çok hukuk, uluslararası hukuk, kurum ve kuruluşların uygulamalarında “*idari teamül*” adıyla gündeme gelmektedir (Eroğlu, 2015: 302). Çoğu zaman âdetlerle karıştırılan teamüllerin yaptırım gücü düşüktür.

Arapça “amel”den gelen teamülün değişik şekilde tanımları yapılmıştır. Sözlüklerde; “*bir işin oluşu, öteden beri olagelen muamele*” (Devellioğlu, 1992: 1250); “*genel bir toplumda veya bir işletmede bir dizi yerleşik kural, yazılı olmayan hukuk standartlarıdır*” (Büyük Larousse, 1992: 11334); “*bir yerde öteden beri olagelen davranış, iş davranış*” (Türkçe Sözlük, 2005: 1926) şeklinde açıklanmıştır.

1.3.2.7. Moda

Norm kavramıyla ilgili ve günlük yaşamda çoğunlukla giyimle ilişkilendirilen diğer bir kavram da modadır.

Moda “*kaynağında farklılık ve orijinallik isteği barındıran normlar arasında kısa bir zaman içerisinde hızla yenilenen, örnek alınarak yaygın hale gelen hal ve hareketlerdir*” (Örnek, 2000:128). Benzer şekilde belirli bir zaman aralığında, bir camiada, bir toplulukta yaşayan bireylerin, çok beğenilen bir nesneyi, mekânı, faaliyeti vb. tercih etmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Büyük Larousse, 1992: 8242).

Temel nitelikleri arasında, hızlı gelişmesi, mevcut olana zıt olması, kişinin çeşitli ihtiyaçlarından doğması, ekonomik sebeplerle desteklenmesi, tür ve akranlar arasında daha görünür olması, toplum kaidelerine göre farklılık göstermesi sayılabilir. Modanın yayılmasına sebep olan vasıtalar örnek olarak medya iletişim araçları, sosyo-ekonomik faaliyetlerdir. Söz konusu kavramların çoğu, bazen bilerek bazen de bilmeden ileri sürdükleri yenilikler, kişilerce kabullenilir. Gitgide yayılarak geniş kesimleri kapsayan bu yenilikler bir dönem etkinliklerini devam ettirirler. Moda daha fazla kendini kılık-kıyafette, lisanda, fikir ve davranışlarda, işitsel sanatlarda vb kendini göstermektedir (Örnek, 2000: 128-129).

1.4. Modern ve Modernleşme Kavramları

Modern kavramı genellikle bir şeyin “yeni” ve “güncel olduğunu belirtmek için kullanılır. Sosyal bilimlerde içinde önemli bir yer yere sahip olan modernlik, aslında modern, modernleşme, post modern gibi kavramlar birlikte değerlendirilse de, aslında birbirlerinden farklı anlamlara sahiptir. Bu çalışmada incelenen konuyla bağlantılı olması nedeniyle bu kavramların açıklanması, konunun daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

Modern kelimesi Latince bir sözcüktür ve kelimenin kökeninde ‘modo’ ve ‘hodie’ sözcükleri bulunmaktadır. ‘Modo’ Latince ‘son zamanlar’, ‘tam şimdi’, bugün ki anlamıyla ‘moda’; ‘hodie’ ise ‘bugün’ anlamına gelmektedir (Bağcıoğlu 2004: 5). Kelime ilk olarak Latince ‘modernus’ biçimiyle 5. yüzyılda, Hıristiyanlığın resmen kabul edildiği dönemi, Roma ve Pagan geçmişinden ayırmak amacıyla kullanılmıştır (Tazegül 2005: 17; Ateş 2004: 64). Latince modadan türetilmiş olan Modernus kavramı, ‘hemen’ ‘şimdi’ anlamlarına gelmektedir (Kızılcıkelik, 1994: 87).

Günümüzde modern kelimesinin Türkçe karşılığı her ne kadar “çağdaş” olarak ifade edilse de “çağdaş” kelimesinin Türkçe karşılığına bakıldığında “aynı çağda yaşayan, çağcıl; bulunulan çağın anlayışına, şartlarına uygun olan, çağcıl, modern” (Türkçe Sözlük, 2005: 381) olarak tanımlanır. Aslında bu iki kelime arasında bir tezatlık vardır, yani çağdaş ile modern kelimeleri aynı anlamları ifade ediyor gibi görünse de aslında aynı değildir. Çünkü

çağdaş olmak modern olmak anlamında değildir. Toplum veya kişiler aynı yüzyılda yaşasalar bile düşünce yapısı, bakış açısı bakımından içinde bulunduğu yüzyıla ayak uyduramayabilir. Bu sebeple çağdaş olmanın, modern olmak ile anlamdaşlığı yoktur. Bu durumda, modern kelimesini çağdaş olarak yorumlamak ve özünü bu yola göre belirlemek mümkün görünmemektedir.

Buradan yola çıkarak modernleşmenin, çağdaşlaşmayı beraberinde getirmediği anlaşılmaktadır. Zira uygulanmakta olan kanunları zorla talep ederek bireyleri modern hale getirmeye çalışmak düşünülemez. Kısacası fesi çıkarıp şapka takan kişinin bakış açısında ve hayat perspektifinde bir farklılık olmadıkça, yani kafasındaki düşünce yapısında değişiklik olmadığı sürece, o kişi modern görünse de çağdaş olamaz (Uzun, 2012: 68).

Modern olmak demek zamanla değişen bir kavramdır. Rönesans döneminde modern olmak için klasik Yunan ve Roma uygarlıklarına dayalı bir yaşam tarzı geliştirmek gerekirken, Aydınlanma döneminde rasyonalizm, bilime dayalı bilgi ve “ilerleme” arayışı modernitenin ayırt edici özelliği idi. Teknoloji, kapitalist bir ekonomi ve demokratik bir siyasi sistem, modernitenin özellikleri olarak kabul edilir. O halde modernleşme, daha az gelişmiş ülkelerin batılı, sanayileşmiş toplumların özelliklerini kazandığı bir kültürel ve sosyo-ekonomik değişim sürecidir. Bu tanımın öncelikle Avrupa kökenli kültürler tarafından kullanıldığına dikkat edilmelidir. Modernleşme, diğer toplumların daha çok “biz” gibi olması gerektiğini ima eder; aksi takdirde, o toplum daha aşağıdır. Bu, Avrupa sömürgeciliğinin mirasıdır (Arat,1988: 22).

Modernleşme, dilbilgisi kurallarına göre bakılırsa bir fiildir ve süreci ifade eder. Değişim kavramı bunların başında gelir ve yerine kullanılan bir kaç kavram daha vardır, gelişme, evrim, ilerleme, yenilenme gibi. Bu kavramlar aslında aynı anlamı taşıyor gibi görünse de aralarında bazı farklar vardır. Aslında modernleşme bir “değişim”dir. Değişim ise; en basit tanımıyla zaman içinde farklılaşmadır (Erol, 2009: 131).

Bahsedilen diğer kavram ise “evrim”dir. Evrim, zaman içinde birbirini izleyen aşamalardan söz edip bu aşamalar arasındaki bağlantıları saptamak, kısaca düzenli bir değişimden söz etmektir (Erol, 2009: 132). Evrim kavramının tanımında geçen düzenli değişim, her zaman olumlu anlamda kullanılmamaktadır. Bu her zaman modernleşme anlamını karşılamayabilir. Diğer kavram “gelişme”dir. Gelişme görünür olanın gerçekleşme sürecidir. Başka bir ifade ile gelişme, içkin olarak mevcut olan potansiyelin gerçekleşmedir

(Erol, 2009: 132). Örneğin; bir tohumun çiçeğe dönüştüğü veya bir bireyin belirli bir gelişmeye ulaştığı döngü gibi. Gelişme fikrinde önemli olan, sınırlarının açık olmasıdır. İlerleme fikri, bir konuda değişmek için bir sebep olduğunu ifade eder ve bu sebep büyük ve ideali iletir. Dolayısıyla yapılan bu açıklamalardan sonra modernleşme tanımını yaparken, birbirinden farklı değer üretme ya da yükleme olanağı verdiği için, analize elverişli olan en iyi terimin “değişme” olduğunu söylemek mümkündür (Uzun, 2012: 69).

Modernleşmeyi “gelişim” kavramıyla açıklayan Okumuş ise bu konuda şunları söylemektedir (Okumuş, 2007: 5).

Modernleşme, batılı sosyal bilimciler tarafından, “gelişmekte olan” toplumların, batı toplumlarına benzer aşama ve süreçlerden geçecekleri anlayışından hareketle oluşturulmuş bir kavramdır. Buradan da anlaşılacağı üzere modernleşme gelişimle ve gelişmiş Batı toplumlarının modernliği ile iç içe bir süreçtir.

Modernleşmeye başlayan toplumun üyelerinin, farklılaşan yaşam tarzı içinde yavaş yavaş geleneğinden de uzaklaşmaya başladığı söylemektedir. Çünkü teknolojik gelişmeler, kişinin özünden kopmasına ve giderek yalnız kalmasına neden olacaktır. Özbek (2010)’in de belirttiği gibi; “Modernleşme, bir yandan sunduğu olanaklarla baştan çıkarıcı, bir yandan da yol açtığı kökünden kopma ve yalnız kalma gerçeği ile yabancılaştırıcıdır (Özbek, 2010: 196).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, modern ve modernleşme kavramları bir toplumda veya gruptaki kişilerin, âdetten uzaklaşmaya başladığını, gelişen teknolojiye uyum sağlayıp, değişim ve gelişim gösterdiğini ifade etmektedir.

1.5. Otantisite Kavramı

Makedon göçmenlerin evlenme âdetlerindeki devam eden uygulamaların ve değişimlerin incelenmesinde kullanılan en önemli kavramlardan birisi otantisitedir. Çünkü otantisite, hem geçmişle, hem de geçmişin bugünde görünümü ve yeniden yorumlanmasıyla ilişkili bir kavramdır.

Otantisite veya otantiklik kelimesi Türkçede genellikle “özgünlük”, “sahihlik” veya “sahicilik” anlamına gelmektedir. Modernliğin insanları sürüklediği sürgün veya diaspora algılarının hepsi modernlikle birlikte gündeme gelen daha üst bir söylemin köşe taşlarını oluştururlar ki, bu söylem de sâhilik veya sahihlik (authenticity) söylemidir. Erol, otantisite

terimine yakınlık gösteren terimleri şöyle sıralar; ‘gerçek’ (real), ‘hakiki’ (genuine), ‘öz’ (essential), ‘dürüst’ (honest), ‘samimi’ (sincere) (Erol, 2009: 204).

Erol (2009: 204)’un açıklamalarında belirttiği üzere âdetten gelen birinin söylemlerinde otantikliğe sürekli vurgu olduğu görülmektedir. Toplumlar, zaman içinde değişimler yaşasa da bu değişimleri günümüze uydurma çabasına girerek otantikliğin bozulmasını en aza indirmeye çalışmaktadır. Otantisite geleneksel tanımlamasıyla genel olarak geçmişle ilişkilidir ve geçmişte bir şeyin aslına uygunluğuna ilişkin bir iddiadır.

Gürkan (2014: 171) çalışmasında otantisite kavramının yakın anlamlarından biri olan “*tarihsel derinlik*” ifadesine dikkat çekerek, “*bir şey otantikse, o şey eskidir*” cümlesindeki algıyı oluşturduğunu belirtmiştir.

Küresel çapta göç olgusunun fazlaca yaşandığı ve görüldüğü bir çağda yaşıyoruz. İnsanlar iş kurmak, evlenmek ve farklı nedenlerle yaşadığı köyü, kasabayı veya şehri terk ederek, yaşadığı süre boyunca içinde yaşadığı kültürü, göç ettiği yere götürür. Aynı zamanda gittiği yere de ister istemez ayak uydurmaya ve bulunduğu ortamın yaşam şeklini kabullenmeye başlar. Yani modernleşen dünyada ve böylesine dinamik bir yaşamda, hemen hemen birçok kişinin kendini evinde hissetmemesi ve doğduğu yerde ölmesi mümkün görünmemektedir³.

Erol, söylem olarak otantisitenin şu konuları içerdiğini belirterek ‘otantik’ ve ‘inotantik’ kavramlarını şöyle açıklar: “*kültür içinde kişi, topluluk, nesne ya da pratik, zamanla değişikliğe uğramakta ve bozulma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum karşısında değişime direnen kişi ya da kişiler tarafından korunan kültür otantik, değişime mukavemet edemeyen kişiler ve korunamayan nesne ve pratikler, karşıt terimle ‘inotantik’ (inauthentic), yani ‘otantik olmayan’dır*” (Aktaran Uzun, 2012: 198). Buradan yola çıkarak otantik geçmiş; inotantik ise bugün-şimdiyi referans alarak zıtlık meydana getirir.

Otantisite, alışlagelmiş geleneksel anlayışı ile düşünüldüğünde, geçmişte yaşanan birkaç toplumsal niteliğin günümüzde de devam etmesinden bahsetmektedir, Bu nedenle, geçmişle bağlantılı, geçmişi vurgulayan, özlem duyan veya geçmişi isteyen bir kavramdır. İçinde yaşadığı en modern dünyada, kendi “benliğinden” soyutlanan birey arayışa girer ve bu arayışlar, otantisite ifadesiyle sahileşir. Çünkü günlük yaşamda değişim vardır. Değişim,

³Aktay 1998, <http://www.bilkad.org/content/view/84/29/>.

modernleşmeyle doğrudan orantılı olarak olgunlaşır. Bu nedenle modernleşme yani değişim ve otantisite arasında bir ayrım olmasına rağmen, geçmişe olan özlemini günümüz yaşamında uygulayarak bugün geçerliliğini canlı tutmaya çalışır. Bu durum için, otantisitenin geçmişle bir yeri olmasına rağmen, geçmişin günümüzde örneklenmesi, belirli yapıların alınması, sakınılması ve yaşatılması ile gerçekten bugünün bir meselesi olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla geçerliliği, toplumsal öğelerin günümüze verdiği izlenimi ve bunların yaşamdaki kullanılabilir uygulamalarıyla verili ve sabit bir şey olarak değil, bağıntısal ve rastlantısal özellikleriyle bir 'süreç' şeklinde mefhumlaştırmak uygun olacaktır (Erol, 2018).

Kültürel özgünlük, sürekli olarak yeniden su yüzüne çıkan, her zaman güçlü duygular ve çok çeşitli bakış açıları ortaya çıkaran tartışmalı konulardan biridir. Farklı toplumlarda yaşayan bireylerin hepsinin sosyokültürel deneyimlerine ve felsefi bakış açılarına dayanarak her birinin güçlü bir şekilde hissettiği farklı bakış açıları vardır. Bu farklı bakış açıları da otansite kavramındaki özgünlüğü öne çıkaran özelliklerdendir (Greenwood, 1982).

Herhangi bir ifade kültürü pratiği zaman içerisinde değişir, sadece bunun otantik ya da otantik olmadığını söylemek bizim biraz da kim olduğumuza ve o ifade kültürüne nasıl baktığımıza bağlıdır. Âdetten gelen birinin söylemlerinde otantikliğe sürekli vurgu yapar. Toplumlar, zaman içinde değişimler yaşasa da bu değişimleri günümüze uydurma çabasına girerek otantikliğin bozulmasını en aza indirmeye çalışmaktadır (Uzun, 2012).

Otantisitenin kavram olarak kullanımında öncü olan Ayhan Erol, âdette yapılan bir pratiği devam ettirerek koruma altına alındığında varsayılan zaman derinliğine işaret eder. Bu kavramın kökenine bakıldığında tek bir anlayış ile açıklanamayacağına vurgu yaparak, “*Bu yüzden, otantisiteyi verili ya da değişmeyen bir şey olarak değil, bağıntısal ve rastlantısal nitelikleriyle bir süreç olarak kavramlaştırmalıyız*” (2009: 143) diyerek, pratiğin zaman içindeki durumunu inceler. Bu nedenle Erol, pratiğin zaman içindeki uygulanabilirliğini ve değişimini göz önüne alarak da “*geleneksel otantisite*”, “*modern otantisite*” ve “*postmodernotantisite*” kavramlarını ortaya koymuştur (2009: 144). Bu çalışmada sadece âdetsel ve modern otantisite kavramları kullanılacaktır.

1.6. Kültür, Kimlik ve Kültürel kimlik

Kültürel kimlik konusunun ne olduğunu anlatmadan önce konunun bütünlüğü açısından “kültür” ve “kimlik” kavramları üzerinde kısaca durulacak, daha sonra kültürel kimlik konusuna açıklanacaktır.

1.6.1. Kültür

Kültür, birçok araştırmacının üzerinde sayısız tanımlama yaptığı kavramlardan biridir. Kısaca kendisini var eden değişkenlerin (kurumların) genellenmiş soyut terimi olarak ifade edilen kültür, sosyolojinin ve özellikle sosyal antropoloji disiplinlerinin önemli bir alanını kaplar. Marshall (2005) kültürü, insan toplumunun sembolik ve öğrenilmiş yönlerini anlatan genel bir terim olarak ifade eder. Bu durum kültürün farklı açılardan tanımlarının yapılabileceğini göstermektedir. Kültür kelimesi Fransızcadan dilimize girmiş ve Fransızcada “*insanı insan yapan bilgilerin bütünü*” anlamına gelmektedir (Fırat, 2020: 5).

Güvenç, insan yaşamının “*idealleri, değerleri, davranışları, insanın çevreye uyumu, oluşumu, kökeni ile fikir, sembol açılarından da birçok tanım*” yapıldığını belirterek, şöyle devam ediyor (Aktaran Günay, 2011: 98); “*Sosyal/Kültürel Antropolojinin konusu, tek kelimeyle kültür’dür. Ancak kültürü, değil bir kelime, başlı başına bir denemeye bile anlatmak, tanımlamak kolay bir iş değildir.*”

Amerikalı iki antropolog, (Kroeber ve Kluckhohn, 1952) kültür konusunda yayınladıkları bir antolojide, kültür ve kavramının 164 farklı tanımını derlemiş ve tartışmışlardır (Günay, 2011: 98; Emiroğlu ve Aydın, 2003: 521). Bu çalışmayı eleştiren Berelson (1964) ise “*Bilimsel bir kavramın bu kadar çok tanımı varsa onun tanımlanamayacağını*” ileri sürmüştür (Varlı, 2007: 30). Erol, “kültür” kavramının bilim insanları tarafından yapılmakta olan tanımlarının sürekli arttığını ifade ederek, birkaç tanıma yer vermiştir. Örneğin; “*kültür, insanoğlunun yarattığı ve yaptığı her şeydir*” ya da “*kültür insanın içinde doğduğu yerdir*” tanımları, kültürel antropoloji disiplininin yansıyan ve kültürün anlamını kısa ve yoğun bir biçimde aktarmayı hedefleyen ifade araçlarıdır” (2009a: 25).

Gans, günümüzde kültürel antropoloji ve sosyolojide kullanılan ve günlük yaşamda hemen her şeyi içeren kültür tanımından ziyade daha dar kapsamda bir kültür tanımını şu şekilde yapmıştır;

“*İster eğitim amacıyla, ister estetik amaçla, ister manevi nedenlerle, isterse de eğlenmek ve vakit geçirmek için kullanılсын, kabaca ‘sanat’ diye sınıflandırılan (edebiyat, müzik, mimarlık ve tasarımın yanı sıra, basılı medya, elektronik medya, vb medyanın tüm ürünlerini de içeren) eylemleri, malları ve fikirleri kapsıyor.*”

Kültür tanımının konusu içine sadece sanatın değil, yaşam için gerekli olan (mefruşat, giyim, çeşitli aletler, otomobiller vb) birçok ürünün girdiğini söyleyen Gans(2014) , insanların sadece boş zamanlarını geçirmek için kullandığı belirtilse de aslında yaşam için gerekli olarak kabul görülen bu ürünlerin hayatımızın bir parçası olduğunu da vurgulamaktadır.

Güvenç(2003) de, insanla ilgili olan tüm davranış biçimleri, yemek, içmek, örf, âdet, sanat, inanç, ahlak, hukuk vb gibi tüm konular kültürün içinde yer aldığını belirterek, bu konu ile ilgili şu sınıflamayı yapmıştır

- Bilim alanında kültür: Uygarlık
- Beşeri alandaki kültür: Eğitim sürecinin ürünü
- Estetik alandaki kültür: Güzel sanatlar
- Kavramsal ve terim olarak tanımlanmaya çalışılan “kültür” hakkındaki tüm değerlendirmeleri göz önüne alacak olursak, maddi ve biyolojik alanda kültür: Üretme, tarım, ekin, çoğaltma ve yetiştirmedir.

Kültür üzerine uzun süre çalışan ve “Centre for Contemporary Cultural Studies’ de (CCCS) yapılan çalışmalarda, kültürel yaklaşım iki farklı boyutta ele alınan tanımının, Raymond Williams’ın çalışmasında bir arada kavramsallaştırıldığı görülüyor. Birincisinde kültür tanımı, toplumların ortak tecrübelerini anlamlı kıldıkları ve yansıttıklarına ilişkindir. Williams bu kültür tanımında fikirler geleneğini alıyor ama onu demokratikleştiriyor. Çünkü Williams’a göre sanat, genel toplumsal süreçler içinde yalnızca özel bir biçim. Bu anlamıyla seçkin değil, sıradandır (Özbek, 1994). Williams’ın sözleriyle kültür; “*Sadece sanat ve eğitimle değil, toplumsal kurumlar ve sıradan davranışlardaki anlam ve değerleri ifade eden özel bir yaşam biçimidir.*” (Akt. Erol, 2009: 54). Kültürün diğer tanımında ise, kültürü salt üst yapısal bir olgu olarak gören, altyapı-üstyapı ilişkisini salt bir yansıma ilişkisine indirgeyen vurgudur. Burada açıklanmaya çalışılan “*bütün bir yaşam tarzı*” olarak tanımlanan kültürel alanın türdeş olmaması, içinde birbirlerine karşı duran ve mücadele içinde olan farklı kültürlerin olmasıdır. Williams böylelikle her toplumun hâkim pratikler, anlamlar ve değerler sistemine dâhil olmayan çok fazla anlam ve değer sistemleri olduğunu söylüyor ve iki gruba ayırıyor; 1. Tortusal (residual) karşıt kültürler, 2. Yeni filizlenen karşıt kültürler (Özbek, 1994: 78).

Yukarıdaki açıklamayla ilgili olarak Güvenç, bir ülke sınırları içinde farklı kültür bölgeleri olabileceğini, farklı kültürlerin coğrafi özelliğine göre veya o bölgeye yapılan göçe göre değişebileceğini şöyle ifade etmiştir (Aktaran Varlı, 2007: 32):

“Kimine göre kültür kavramı, birçok ülkeyi ele alabildiği gibi, bir ülkenin milli sınırları içinde çok sayıda farklı kültür bölgeleri –alt kültürleri- bulunmaktadır. Ayrıca bir ülke, kullanılan sınıflama ölçütlerine göre tarih, coğrafya, dil, din, töre, ekonomi ve siyasi bakımdan farklı kültür çemberlerine girebilmektedir ki örnek olarak Türkiye Cumhuriyeti gösterilebilir. Tarih ve dil bakımından, Türkiye bir Doğu Asya kültürüdür. Türkler bin yıla yaklaşan bir süredir Anadolu’ya yerleştikleri için Ortadoğu kültür alanına girmişlerdir. Akdeniz kıyısındaki yerleşimleriyle Akdeniz kültürü’nün; Müslüman oldukları için İslam Kültürü’nün bir üyesi sayılırlar. Nüfusun büyük çoğunluğu köylerde yaşadığı için, Türkiye bir tarım ülkesi (kültürü) dir... Öyle ki: Dilimiz, Orta Asya’da konuştuğumuz Türkçe’den; dinimiz, Arap İslamlığından; teknolojimiz İran ve Irak tarımından; Akdeniz ve Ege bölgelerimiz Akdeniz’den; Trakya’mız, Balkanlardan; ekonomimiz ve demokrasimiz üyesi olmaya çalışılan Batı Avrupa örneklerinden farklıdır. İşte bütün bu farklı yanları ve özellikleriyle, Türk Kültürü yine de kendine benzeyen bir bütünlük gösterir. Kültürün bütünleyen veya bütünleştiren gücü, giderek, farklı kaynaklardan yeni birleşimler yaratır”

Yukarıdaki anlatımda olduğu gibi Manisa ilinde yaşayan Makedon göçmenlerinin, düğün âdetlerinin ve düğünlerde çalınan müziklerinin, aynı zamanda âdetsel bazı âdetlerini yaşadıkları mahallede sürdürdükleri gözlemlenmiştir. Bu durum kültürel yapıyla doğrudan ilgilidir ve buradan hareket ederek Ziya Gökalp, kültürü topluma ait bir bütün olarak kabul ettiği tanımında şöyle der: *“kültür yalnız bir milletin ahlaki, hukuki, dini, akli, lisani, iktisadi ve fenni hayatlarının ahenkli bir bütünüdür”* (Aktaran Varlı, 2007: 32).

İnsanı toplumsallaştıran, içine doğduğu kültürün onu doğuşundan itibaren biçimlendirmesidir. Toplumsallaşan insanın çevresindeki diğer insanlarla bağını kuran, işte onlarla paylaştığı bu kültürdür. Kültürel ürünlerin paylaşıldığı topluluktaki bu adaptasyon süreci, birlikte yaşam algısı, aynı kültürü paylaşan insanlar arasındaki bu uyum, “kimlik” aracılığıyla sağlanmaktadır. Kimlik kelimesi Latince “idem” kelimesinden türemiş olup benzerlik ve süreklilik anlamlarına gelmektedir (Marshall, 2005).

Kültür sürekli olarak ilerlediği ve dinamik olduğu için sosyal kişiliğimiz gelişebilir. Ve sosyal karakterlerini hiç düşünmeden varoluş boyunca ilerleyen bireyler olduğunu akılda

tutarsak, bu, test edildiğinde oldukça sık dikkat edeceğimiz bir şeydir. Bu, gezegenin çeşitli bölgelerine veya çeşitli sosyal standartlara sahip topluluklar arasına geldiğimizde düzenli olarak gerçekleşir. Sosyal karakterimiz, günlük yaşam boyunca ne kadar verimli olduğumuzu etkileyebilecek bu tür koşulları nasıl deşifre ettiğimizi ve bunlara nasıl tepki verdiğimizi etkilediği için önemlidir (Jensen, 2011).

Bu noktada “kültür” kavramını tanımlamaya çalışmanın dışında, çalışmamız için kimlikle birbirine geçmiş özelliklerinin bulunması ve kimliğin kaynağı olması açısından, kültürün yapısal özelliklerine değinmek gerekir. Öyle ki bu yapısal özellikler kimliğin özellikleri ile çoğunlukla örtüşür. Her ikisinin de toplumsal alanda işlerlik şekli aynı olabilmektedir. Ancak ayrışan yönleri de bulunmaktadır. Güvenç’in antropolog Murdock’tan esinlenerek yaptığı yapısal açıklamalar şu şekildedir;

- Kültür öğrenilir
- Kültür tarihidir ve süreklidir.
- Kültür toplumsaldır.
- Kültür ideal, ya da idealleştirilmiş kurallar sistemidir.
- Kültür, ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır.
- Kültür değişir.
- Kültür bütünleştiricidir.
- Kültür bir soyutlamadır.

Yukarıdaki sınıflamaya göre kültürün öğrenildiği, sürekli ve bütünleştirici olduğunu söylemek kadar, bulunduğu coğrafyanın kendi şartlarına uyarak zamanla değişebilmesinin de söylemek mümkün olabilir. Kültürün kimlikle bağlantılı olduğu yerlerde kültürün değişimi, toplumsal olduğu, bütünleştirici olduğu, sembollere bağlı olduğunun tespiti, çalışma alanlarımızı analiz etmek için önemli olmaktadır.

1.6.2. Kimlik

Sosyal bilimlerin önemli kavramlarından bir olan kimlik, günümüzde en çok tartışılan ve farklı disiplinler tarafından tanımlanan ve yazılan kavramlardan biridir.

Kimlik, bugün başta sosyoloji, sosyal psikoloji, felsefe, edebiyat, siyasal bilimler, antropoloji gibi birçok bilimi kendi zaviyesinden ilgilendiren temel bir kavram haline gelmiştir (Dalbay, 2018). Kimlik, bireyin “ben kimim” “kimlerdenim” gibi sorulara verilen yanıtla ilgili olmakla birlikte, yaşadığı toplumdaki kişiler için ne ifade ettiğini de vurgular. 1940’lardan önce kullanılmayan ve 1980 başlarından itibaren sosyoloji ve sosyal antropolojinin yorumsal ve teknik söz dağarına da girmeye başlayan kimlik kavramı ile ilişkili düşünülen ve onun ayrıntılandırılmasını da içerecek şekilde kullanılan dört terim şöyle belirginleştirmektedir. Ben=ego, Benlik=self, Kişilik=personality, Kimlik=identity (Erol, 2009: 212). Güleç bu kavramların, psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi kurumsallaşmış sosyal bilim disiplinlerinde değişik kuramsal yaklaşımlara bağlı olarak, temelde ortak bir ölçüt çerçevesinde, kişiyi başkalarından ayıran duygu, tutum, düşünce ve davranışların örgütlenmiş, kaynaşmış bir bütünlüğünü ifade eden kavramlar olarak anlaşılıp, kullanıldığını ifade eder (Aktaran Dönmez, 2008: 49).

Psikoloji disiplinindeki kullanımı kimliğin “kişisel” yönüne dikkati çekerken, antropoloji ve sosyoloji çalışmalarında ise kimliğin ‘kolektif’, ‘kültürel’ ve ‘etnik’ gibi sıfatları söz konusudur. Antropoloji ve sosyoloji çalışmalarında “kolektif kimlik” ve “kültürel kimlik” kavramları “etnik kimlik” kavramına karşılık gelir (Akdeniz, 2011).

Kimlik kavramının birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır; Kaplan’a (2008: 34) göre kimlik, “*temelde kişiyi başkalarından ayıran duygu, tutum, düşünce ve davranışların bütünlüğünü ifade etmektedir*” (Aktaran Fırat, 2020: 6). Maalouf ise “*bir kişiden diğerine asla aynı olmayan özel bir dozda onu biçimlendiren bütün öğelerden oluşmuş tek bir kimlik*” söylemiyle kimliğin kişiselliğini ortaya koymuştur (Aktaran Varlı, 2007: 26). Kendini tanımlama süreci diğer bireyin de belirlenmesini sağlamaktadır. Bireyler arasında farklılık olduğu sürece “ben” tanımı yapmak daha da kolaylaşacaktır. StuartHall şöyle der: “*Kimliği, aynı görünen, aynı hisseden, kendilerini aynı sayan insanlara bağlayan anlayış tam bir saçmalaktır. Kimlik bir süreç olarak, bir anlatı olarak, bir söylem olarak daima ötekinin konumundan anlatılır*” (Aktaran Fırat, 2020: 6).

Toplumsal bir varlık olan insanın, bir topluluk ya da gruba ait olmaksızın yaşamını sürdürmesi mümkün değildir. Bu nedenle bir gruba dâhil olan birey sosyalleşir ve kendinde topluma karşı aidiyet bilincini geliştirir. Bunun sonucunda içinde bulunduğu topluluğa ait güzel-çirkin, yanlış-doğru vb. gibi değer yargılarının farkına vararak kendini ve içinde bulunduğu toplumu tanımlayarak ‘biz’ ve ‘öteki’ arasındaki farklılığı ve benzerliği ortaya

koyar. Toplulukların ötekini sınırlamak için kullandıkları sınır koyucu yapılar vardır. Sınır koyucu yapı, diğerlerinden farklı olduğunu ve onlara dâhil olmadığını vurgulamak için yapılan şeyleri kapsar; Dövmeler, takılar, etnik giysiler, mutfak, dans, hatta müzik. Böylece kendilerine özgü farklılıklarıyla ötekine sınır koyarak, egemen kültüre karşı ortaya çıkan karşı kimlikler oluştururlar (Assmann, 2001:152). Örneğin; Egelilerin zeybek ve sipsisi, Karadenizlilerin horon ve kemençesi, göçmenlerin yemekleri, şarkıları ve kıyafetleri bireylerin topluma karşı aidiyet bilincini ortaya koyan ürünlerdir. Ancak bu şekilde bireyler, “kimsiniz”, kimlerdensiniz” gibi sorulara yanıt verebilirler.

Yukarıdaki kimlik tanımından yola çıkarak benlik, kavramı, toplumdaki bireylerin düşünce ve davranış biçimlerine yönelik yapılan araştırmalarda önemli temalardan biri olmuştur. Benlik ve benliğin farklı nitelikleri, kişinin toplumdaki tavır, tutum ve davranış biçimlerini, planlarını ve faaliyetlerini belirler. Toplumsal davranış biçimleri benliğin farklı niteliklerini meydana getirir. Bunun yanı sıra benliğin meydana gelmesinde sosyal çevre ve toplumsallaşma süreçlerinin rolü büyüktür. Benliğin farklı nitelikleri yoluyla ortaya çıkan toplumsal davranış ve benliğin meydana gelişi, iç içe geçmiş fikirler olarak söylenebilir (Kağıtçıbaşı, 2000: 86).

Kimlik kavramı yaygın olarak, çok çeşitli vurguları birleştiren karmaşık, çok yönlü bir fikirdir. Dolayısıyla kimliği basite indirgemek kesin olarak olası değildir. Eşey, soy, yaş, vatansever vb. bakış açıları vardır. Bu ayrıca kimlik kavramının karmaşık olmasının sebebidir. Kimliğin bir diğer unsuru, karmaşık sosyal döngülerin sonucunda doğmuş bir yapı, sosyal bir özellik olmasıdır. Bu birbirine geçmiş bu yapı, bireysel veya sosyal bir olayın başka bir kişi veya grupla girdiği yoğun bir ilişki ortamı nedeniyle meydana gelmiştir (Ateş, 2011: 23).

Güleç (1992), ben, benlik-kendilik, kişilik ve kimlik terimleri toplum bilimlerinde anlamsal bakımdan aynıdır. Kimlik teriminden tam bir anlam çıkarmak için, bu terimleri açıkça tanımak önemlidir. Kimlik terimini I)Kişisel kimlik (kimim ben), II)Psikososyal Kimlik (bizler kimiz), III)Ulusal/kültürel (geldiğimiz kültür ve ulus nedir) olmak üzere üç grupta toplamıştır.

1.6.3. Kültürel Kimlik

Çalışmanın kuramsal açıdan iki önemli kavramı “kimlik” ve “kültür” hakkındaki açıklamaların ardından, “kültürel kimlik” kavramı üzerine durulacaktır. Kültürel kimlik

kavramı, antropolojik ve sosyolojik çalışmalarda etniklik (ethnicite) veya etnik kimlik terimleriyle karşılanmaktadır (Erol, 2009). Bugün içinde yaşadığımız dünyada çeşitli farklılık gösteren toplumlar içinde var olan etnik gruplarla karşılaşmakta ve bu gruplar her gün giderek çoğalmaktadır. Bunun en büyük nedenlerden biri hızlı bir iletişim çağıyla birlikte sürekli göçlerin neden olduğu farklı kültürlerin ortak coğrafyalarda kaynaşmasıyla oluşmaktadır. Her birey geldiği toplumun küçük bir parçasını da yanında getirmekte ve bunun üzerine göç ettiği yerde ise üzerine eklemelerde bulunmaktadır. En belirgin özellik ise toplumu oluşturan bireylerin neredeyse birçoğunun göçmen olmasıdır. Bu farklı kültür ve toplum özellikleri Bostancıya göre şöyledir (Aktaran Akbulak, 2006: 26):

“Bugün İngiliz, Amerikalı, Rus, Türk dediğimizde flu da olsa zihnimizde birbirinden değişik insan ve kültür özellikleri canlanır. Rusların kaderciliği, İngiliz soğukkanlılığı, Amerikalının teşebbüs cesareti, Türk imparatorluk mirası ilk akla gelen özelliklerdir. Ancak elbette milletler ve kültürler diğerlerinden izole değildir. Aşına kültürler, tarihin eski zamanlarından beri alışveriş içindedirler ve günümüzde bu ilişki artan iletişim imkânlarıyla daha bir kesafet kazanmıştır.”

Bireysel kişiliklerin gelişiminde insanlar, din, ırk, sınıf, kimlik, yönelim ve etnisite gibi grup bağlarını ve nitelikleri paylaşırlar. Bu unsurlar, insanların konuyu ve öznenin karakter hissini tanımlamasını kolaylaştırır. Kültürel kimlik olasılığı buradan doğmuştur. Son zamanlarda konuların düzenlenmesinde ana etkiye sahip olan ulusal kimlik fikridir (Larrain, 1995).

Kültürel kimlik, ölçüğü ve niteliği ne olursa olsun toplulukları birbirinden ayıran öğelerin birleşimi olarak kabul edilir. Bu ise, “kültürel farklılık” temeline göre bir araya gelmiş insanlardan oluşan grupların ayırt edilme, karşı olma ve kendisi olma arzusu ile kendilerini diğer topluluklardan farklılaştırarak geliştirdiği bir aidiyet bilincidir. “Kültürel farklılıklar” terimi ile kastedilen din, etnik köken, ulus, ideoloji, dünya görüşü ya da tercih edilmiş yaşam tarzı esasına göre biçimlenmiş kimlikler arasındaki ayrışma sürecidir (Erol, 2017).

Hall'un ifade ettiği gibi kültürel kimlik, doğrulanabilir bir içgörü sorunu olmasına rağmen, bir gelişim sorunudur. Geçmişte olduğu kadar gelecekte de bir yeri vardır. Kesin ve sabit değildir. Doğrulanabilir her şey gibi, gelecekteki gelişmelere ve değişime bağlıdır. Kültürel kimlikler bazı noktalar, anılar, tarih ve başlangıç toplumu yaratır (Larrain, 1995).

Kültürel kimlik, özcü ve doğrulanabilir iki alternatif bakış açısına göre görülebilir. İçerik dönük ve kısıtlı bir içgörü olan özcü muhakemenin gösterdiği gibi, kültürel kimlik tamamlanmış bir özellik, çerçevelenmiş bir töz olarak kabul edilir. Kapsamlı ve açık bir kavrayış olan tarihsel anlayışa göre, sosyal kişilik, bu yaratılış döngüsünde sürekli olarak teslim edilen, asla tamamen tamamlanmayan, ilerlemeye ve değişime açık bir özellik olarak kabul edilir (Larrain, 1995).

Kültürel kimlik, müşterek coğrafik, tarihsel tecrübeleri ve benimsenen kültürel kaideleri içerir; bu tecrübe ve kaideler de bizi, “bir toplum” durumunu kazandırır. (Gökalp, 1997: 12). Bu bir olmanın gelişmesi ve sürdürülmesi, geriye kalan tüm ayırt edici özelliklerden daha önemli bir unsurdur. Kültürel kimlikler, tarihsel ve coğrafik koşullar altında ve sosyal ifadeler içinde meydana gelen değişken benzerlik veya birleşme bölümleridir. Farklı bir deyişle kültürel kimlik, “var olma” kadar “bir olmanın da bir özelliğidir. Hem geçmişle hem de gelecekle ilgili bir yeri vardır. Kültürel kimlikler birdenbire ortaya çıkmazlar; geçmişte olduğu kadar gelecekte de bir yeri vardır. Kesin ve değişmez değildir. Tarihi olan her şey gibi o da gelecekteki gelişmelere ve değişime bağlıdır (Ateş, 2011). Belirli sınırlar içinde hayatını sürdüren bir topluluğun ulus haline gelmesi, pazar özdeşleşmesi neticesi ile sosyal başkalaşma süreci içinde meydana gelmektedir. Bu aynı etnik kökündeki toplumları içerebileceği gibi farklı etnik kökündeki toplumları da içerebilir (Güleç, 1992).

Kimliğin, kültürün, daha doğrusu doğrudan veya direkt her türlü tanımlayıcının anlamlandırılmasında göstergeler önemli olmaktadır. Kültürel kimliğe ait göstergeleri incelediğimizde ise bu kimliği oluşturan en önemli semboller arasında müziğin, âdet ve göreneklerin, kıyafetlerin olduğunu ifade etmek mümkündür. Manisa’da yaşayan Makedon göçmenlerinin tarihsel süreç içindeki âdet ve görenekler ile Manisa’ya göç ettikten sonra devam ettirmeye çalıştıkları âdet ve göreneklerin kültürel kimliklerini büyük ölçüde yansıttığı görülmüştür.

2. BÖLÜM

2. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE MAKEDONYA VE MAKEDON GÖÇMENLERİ

2.1. Makedonya'nın Coğrafi Konumu

Bir coğrafya terimi olan “Makedonya” tarih boyunca sınırları asla çizilmemiş bir ülkeyi anlatır. Hatta 10.yy Bizans “Makedonia”sında olduğu üzere, bugünkü Bulgaristan’ın Trakya yöreleri gibi büsbütün farklı bölgeler anlamına bile gelmiştir. O bölgede bulunmuş Orta çağ Sırp ve Bulgar krallıkları, daha sonra o bölgeye yerleşen Osmanlı bile bu terimi kullanmamıştır. Makedonya, coğrafi isim olarak adını ilk çağlarda bu bölgede yaşayan Maked veya Maketlerden almış, yer ismi olarak da daha sonraları 17. ve 18. yy da Avrupa’daki aydınlanma çağında, klasik yazının Yunan ve Roma yer adları geçerlilik kazanınca bu eski mefhum popüler olmuştur. 20.yy’ın ilk zamanlarında “Makedonya”dan genel olarak, Osmanlının Selanik ve Manastır bölgeleriyle, Kosova bölgesinin Üsküp sancağı olarak kabul edilmiştir (Adanır, 1995).

Danişmend (1972) kitabında Makedonya’nın Fransızca kelime anlamının “*yamalı bohça meyve ve sebze salatası*” olması bölgeyi bizlere büyük ölçüde tarif etmektedir.

Balkan yarımadasında bir ülke olan Makedonya, Avrupa'nın doğusunda yer alan, Balkanlar denilince ilk akla gelen ülkelerden biridir. Makedonya’nın komşu ülkeleri Bulgaristan, Sırbistan, Kosova ve Arnavutluk’tur. Bulgaristan doğu bölgesinde, Yunanistan güney bölgesinde, Sırbistan ve Kosova kuzey bölgesinde, Arnavutluk ise batı bölgesinde yer almaktadır. Yüzölçümü ortalama 25.713km²ve nüfusu 2020 yılında son yapılan sayıma göre 2.068.808’dir” (<http://www.stat.gov.mk/publikacii/knigaXI.pdf>).

Makedonya nüfusu saf bir ırk olmayıp,%64,2’si Makedon, %25.si’i Arnavut, %3,9’u Türk %2,7 Roman, %1,8’i Sırp ve %2,2 diğer etnik yapılarıdır. Bu nedenle birkaç farklı resmi dili vardır; bunlar Makedonca ve Arnavutça ile bazı belediyelerde Türkçedir. Başkenti Üsküp olan Makedonya’nın diğer beldeleri ise; Ustrumca, Manastır, Kalkandelen, Kumanova, Pirlepe, Gostivar, İştıp, Kalkandere, Kırçova, Manastır, Gostivar, Pirlepe, Debre, Ohri, Ustruga, Kumanova’dır (Emin, 2014).

Fotoğraf 2.1. Makedonya Cumhuriyeti'nin Coğrafi Konumu

Türk Dil Kurumuna göre ise, Makedonya'nın da içinde bulunduğu “Balkanlar” kelimesi Türkçedir. Bir yer ismi olarak bilinen Balkanlar kelimesi, Türk Dil Kurumunca “Romanya, Karadağ, Hırvatistan, Kosova, Slovenya, Arnavutluk, Makedonya, Bosna-Hersek, Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan ve Trakya’yı içine alan bölge” şeklinde belirtilir. Bunun yanı sıra Balkan kelimesinin “sarp ve ormanlık sıradağ; sık ormanla kaplı dağ; yığın, küme; sazlık, bataklık” gibi anlamları vardır. Balkanlar kelimesi ile anlam bakımından eş olan bir diğer kelime Rumeli’dir. Türkiye Türkçesi kaynaklarında Rumeli ve Balkanlar sözcüklerinin anlamları bakımından birbirleriyle denk bir kullanıma sahip olduğu belirtilmekle birlikte, Rumeli ismi Osmanlı Devleti’nin Doğu Roma İmparatorluğu’ndan ele geçirdiği yerlere verdiği Türkçe isimdir (tdk.gov.tr.).

2.2. Geçmişten Günümüze Makedon Göçmenleri

Mevcut Makedonya toprakları, geçmişte Roma, Doğu Roma ve Osmanlı gibi pek çok ulus ve imparatorluğun hudutları içerisinde var olmuştur. Kazanılan zaferlerle birlikte Anadolu topraklarından bu bölgelere insanların yerleştirilmesiyle Makedonya çok geçmeden Türklerin hâkimiyet kurduğu yer haline gelmiştir (Bayraktar, 2013: 223). Osmanlı 1367 yılında Balkan Dağlarının güneyini bütünüyle zapt etmiştir. Sırbistan’ın liderliğindeki Haçlı ordusu 1371 yılında hezimetle uğramış, böylelikle Balkan Topraklarında Türklerin ilerlemesinin önünü kesecek hiçbir güç kalmamıştır. Yaşanan bu süreçlerden sonra Osmanlı Devleti karşısında mukavemet gösteren yalnızca Bizans İmparatorunun zadesi ve Selanik

Valisi Manuel olmuştur. Bunun üzerine Osmanlı askerleri ilerlemeye devam etmiş Batı Makedonya' da 1372'de Serez' i, ardından Kavala, Drama ve Karaferye şehirlerini himayesi altına almıştır. Daha sonra 1382'de Manastır, 1385'te Pirlepe ve Ohrid, 1386'da Niş şehirleri Osmanlının himayesi altına alınmış ve 1387'de Selanik Osmanlı Devletine haraç ödemeye bağlanmıştır (Çayırılı, 2008: 447).

Balkan devletleri Osmanlı'ya karşı tekrar ittifak yaparak III. Haçlı Ordusunu kurmuş fakat 1389 Kosova muharebesinde, kurulan bu Haçlı ordusu Osmanlı'ya karşı büyük bir yenilgiye uğramıştır. Burada Pomakların Osmanlı'ya yardım ettikleri bilinmektedir. Kosova muharebesinin kazanılmasıyla Selanik ve Yahya şehirleri de Osmanlının himayesi altına girmiştir. Daha sonra 1396 yılındaki Niğbolu muharebesinde kazanılan zafer ile birlikte Türklerin Balkanlar Bölgesindeki egemenliği daha baskın hale gelmiştir. 1402 yılında yaşanan yenilgi ile Selanik gibi bazı şehirler Osmanlı himayesinden çıksa da 1430 yılında tekrar geri alınmıştır. Bu tarihten sonra belli bir süre Balkan fetihleri duraklama dönemine girmiş, daha sonra 1521 yılında Osmanlının Belgrad'ı fethetmesinden sonra yön değiştirmiş ve böylelikle bölgeye uzun bir mühlet barış sağlanmıştır (Çayırılı, 2008: 448-454). Osmanlının 541 yıl himayesi altında bulunan Makedonya 1912-1913 balkan savaşları sonucunda; Ege Makedonya'sı Yunanistan'a, Pirin Makedonya'sı Bulgaristan'a ve Cardan Makedonya'sı Sırbistan'a verilerek Osmanlı himayesinden ayrılmıştır (Turan, 1996: 22)

Fotoğraf 2.2. Makedonya Siyasi Haritası

Osmanlı'nın 600 yıla yakın uzun bir süre himayesinde kalan bu bölge 20. Yüzyılda Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'ni oluşturmuşlardır. Sosyalist Yugoslavya 7 ülkeden oluşmaktadır. Bu devletler Slovenya, Hırvatistan, Makedonya, Bosna-Hersek, Sırbistan-Karadağ, Karadağ, Kosova'dır. Daha sonra bu ülkeler sırasıyla bağımsızlıklarını ilan ederek birlikten ayrılmışlardır. Makedonya ise 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir (Bulut, 2017: 3).

2.2.1. Torbeşler

Bu çalışmada köken araştırması yapmak için görüşülen Manisa ili, Malta mahallesinde yaşayan kaynak kişiler kendilerini Torbeş olarak tanımladılar. Bu bağlamda bu bölümde Torbeşler hakkında bilgiler verilmiştir.

4.yy'ın ilk zamanlarında batıya doğru yönelen Hunlar, 376 yılında Volga ırmağını aşarak Balkanlarda kalıcı olmaya başlamışlardır. Akabinde Hun İmparatoru Atilla komutasındaki askerler Fransa ve İtalya'ya kadar ilerlemiş fakat Balkanlara yerleşen Türk

Boylarından Avarlar ve Kumanlar kısa zamanda içinde hâkimiyetini kaybedince Slav göçmenlerinin bölgeye yerleşmesiyle Türk boyları ve bölge halkı arasında özümleme gerçekleşmiştir. Orta Asya'daki büyük Türk göçü ile birlikte Avrupa ve Anadolu'ya uzanan göç dalgası X.yy'dan itibaren Peçenekler, Hunlar, Avarlar, Oğuzlar ve Kumanlar bugünkü Rumeli'ye yerleşmişler ve Bizans kaynaklarına göre "Vardarlı Türkler" olarak adlandırılmışlardır. Bizans kaynağı "Anna Commeneo'nin Ohrid civarına yerleştirdiklerinden bahsettiği Türkleri, 1065 tarihinden itibaren Makedonya'ya yerleştirilen Oğuzlarla ilişkili görmektedir (Şiyak, 2015).

Torbeşler, Balkanlarda yaşam süren, bütün balkan devletlerince sömürülen, kimlikleri ile ilgili tam anlamıyla net bilgilerin bulunmadığı bir topluluktur. Bu topluluk Makedonya'da Torbeş, Sırbistan'da Goran, Bulgaristan'da ise Pomak adıyla ifade edilmektedir. Makedonya'da yaşam sürenler genellikle Makedon'ca konuşurlar. Ancak Arnavut ve Türklerle çok yakın olduklarından dolayı her iki lisanı da konuşanları bulunmaktadır. Torbeşler çoğunlukla kendilerini Türklerin yakınında görürler ve Türk olarak kabullenilmeyi arzu ederler (Şiyak,2015).

Etnik kimlik hususunda Torbeşler bir takım sorunlar yaşamakta ve şiddetli tartışmalar yapılmaktadır. Devlet tarafından bu topluluk Müslümanlaştırılmış Makedon şeklinde kabul görmüşlerdir. Etnik kimlikleri Torbeşlere sorulduğunda kendilerinden üç değişik cevap almak muhtemeldir.

1. Torbeş topluluğunun bir kısmı kendilerini Türk kabul eder ve diğer kimlikleri red eder (Hamzaoğlu, 2000).

2. Bir kısmı nereden geldiğinden ziyade daha çok Müslüman kimliğiyle tanınmak ister (Musai, 2004).

3. Bir kısmı ise Makedon etnik kimliğini kabul eder. Kabul eden grup ise devlet tarafınca desteklenmektedir. Aynı zamanda devletten gelen yardımlarla Makedon-Müslüman inancını benimsetmek için çalışmalar yapmaktadırlar (Musai, 2002).

Şiyak (2011)'ın kitabında belirttiği üzere Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'ı fethinden sonra, Türk boylarının torunları kısa süre içinde İslamiyet'i kabul edip Türk Örf ve Adetlerine uygun olarak yaşamaya başlamışlardır. Şehirlerde ve Ovalarda yaşayanlar Türkçeyi öğrenip konuşmaya başlamışlardır. Fakat dağlık kesimlerdeki yerleşim birimlerinde Türkçe dili tam

anlamıyla konuşulmamıştır. Bu nedenle, özellikle; Makedonya'nın batısında yaşayan ve Osmanlı Devletine sonsuz bir sadakat ile 500 yıldan fazla bir zaman diliminde sadık kalan ve bir arada yaşayan Atalarımıza, bizlere Osmanlı'nın Balkan Savaşları sonrasında 1912 yılında bölgeden çekilmesi üzerine kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı tarafından uygulanan asimilasyonun neticesinde bölgede yaşayan Müslümanlara önce Türkçe Dili unutturulmuş ve bir torba hurda (çökelek) karşılığında Müslüman olduklarını zorla empoze etmeye çalışarak ve kendilerine "TORBEŞ" yakıştırması iftirası ile bu topluluğu böylesine aşağılayan bu ifadelerle özde Türk-İslam soyundan gelen bu insanlara; Torbeş, Poturi, Poturçeni denmeye başlamıştır.

Makedonya nüfusunun saf bir ırk olmadığı yukarıda belirtilmişti. Makedon nüfusunu oluşturan diğer etnik gruplar ise; Arnavutlar, Sırlar, Romanlar, Torbeşler ve Ulahlar'dır (Işık, 2003: 4). Araştırma konusu olan Manisa'da yaşayan Makedon göçmenlerinin kültürel kimlikleri hakkında kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerde, kendilerinin yukarıda belirtilen gruplardan biri olan Torbeşler olarak adlandırmaktadırlar.

2.3. Balkanlardan Türkiye'ye Göçler ve Sebepleri

Yapılan literatür taramaları ve görüşülen kaynak kişilerden elde edilen veriler ışığında araştırma konusu olarak sınırlandırılan Manisa'da yaşayan Makedon göçmenlerin Türkiye'ye göçü 1950 ve sonrasındaki yıllarda olmuştur. Ancak Balkanlar'dan Türkiye'ye kitlesel olarak ilk göç hareketi 1877-1878 yıllarındaki Osmanlı- Rus savaşı (93 Harbi) ile başlamış, 1912-1913 yıllarındaki Balkan savaşıyla devam etmiştir. Türkiye topraklarına son kitlesel göç ise 1952-1967 yıllarında gerçekleşmiştir (Çavuşoğlu, 2014: 108, 109).

Balkanların Türkleşmesinde ve Müslümanlaşmasında Osmanlı döneminde Anadolu'da yaşam süren Türklerin, büyük katkısı olmuştur. Osmanlı Devleti Balkanlarda hâkimiyetini kaybettikçe, Balkanlardaki Türkler ve Müslümanların çoğu Osmanlının hüküm sürdüğü topraklardan göç etmek zorunda kalmıştır. "Rusların, Türklere karşı Balkan uluslarını ayaklandırması, Müslüman halka psikolojik baskı yapması, Müslümanların evlerinin yakılması ve mallarına el konulması gibi sebeplerle Balkanlar'daki Müslüman Türkler topluluklar halinde göç etmeye başlamıştır" (İpek, 1999:156; Akt: Çetin,2019: 15).

Bu göçün sebepleri arasında (Paşaoğlu, 2013) yaşadıkları yerlerde Müslümanlara siyasi amaçlarla yapılan bir takım kışkırtmalar, yıldırımlar ve saldırılar sonucunda

Müslümanların zarar gördüklerini ve Türkiye'ye göç etmek durumunda kaldıklarını belirtmiştir.

Türkiye'deki Yugoslav-Makedon göçmelerinin yüzyıllarca yaşadıkları toprakları terk etmelerinin başka bir sebebi ise "etnik tabakalaşma" çerçevesinde "ast"; çoğunluk azınlık ilişkisinde "azınlık" durumunda olmalarıdır. Türkiye'yi tercih etmelerinin sebepleri ise kendilerini "Türk veya Müslüman", Türkiye'yi de "anavatan" olarak görmeleridir (Çavuşoğlu, 2014: 110).

Sırp, Bulgar ve Karadağlılar, Makedonya ve Rumeli'de yaşayan Müslüman Türk halkına, Balkan savaşının başlamasıyla yaptıkları baskılar, o bölgede yaşayan halkı göçe zorlamıştır (Halaçoğlu, 1994: 43). Baskılar ve katliamlar, bölgede yaşayan Müslüman Türk halkının göç etmesine tek sebep olmamıştır. Halkın göç etmesinin diğer sebeplerinden biri de dini baskılar olmuştur. Hristiyanlara tanınan Müslümanlara tanınmayan hakların yanında uyguladıkları baskıyla dinlerini değiştirmeleri istenmiştir. Bölgede yaşayan Müslüman Türklere Hristiyan isimleri verilmiş ve verilen bu isimleri kullanmamaları durumunda ise para ve ölüm cezasına çarptırılmışlardır. Ayrıca bölge halkının kılık kıyafetine de karışmışlardır (Halaçoğlu, 1994: 41, 42; Akt. Çetin, 2019: 21).

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda Ağaoğlu (2001), Makedonya'dan Türkiye'ye gerçekleşen kitlesel göç hareketlerinin nedenlerini üç grupta ele almıştır. Bunlar; "ekonomik nedenler", "sosyal nedenler", "dini ve milli nedenler"dir.

1. Ekonomik nedenler; 10 hektardan büyük toprak sahibi olanların topraklarının ellerinden alınması, Türklerin ticaretini sınırlandırmak için esnafın malına el konulması, işçilere sınıf ayrımı yapılması, Türklere uygulanan verginin çok yüksek olması gibi nedenleri göstermiştir.

2. Sosyal nedenler; Türk ailelerinin evlerine Müslüman ve Türk olmayan kişi veya aileleri zorunlu kiracı olarak ikamet ettirilmesi, Müslüman Türk halkının kılık kıyafetlerine karışılması, bilhassa kadınların başörtülerini kullanmaları konusunda engellemeler uygulanması, evliliği Slav halkıyla zaruri kılınması, Slav köylerine Türkleri zorla göç ettirilmesidir.

3. Dini ve Milli nedenler; Dini tatillere hürmetsizlik, camilerin kapatılarak kullanım amaçları dışında faaliyet göstermeleri, camiye giden kişilere hapis cezası uygulanması, dini okulların faaliyetlerine son verilmesi gibi nedenler göstermiştir.

Balkan doğumlu göçmenler, Türkiye’de bir yerde toplanmamış, Anadolu’nun çeşitli illerine dağılmışlardır. Geray, bu dağılımın oranlarını şu şekilde verir;%56,7’si Marmara, %21,3’ü Ege, %11,7’si Orta Anadolu, %3,3’ü Karadeniz, %2,2’si Akdeniz, %3,4’ü Güney Doğu Anadolu, %0,6’sı Doğu Anadolu Bölgesine yerleşmiştir (1962: 30, 31).

İller bazında ise Batı Anadolu’da, İstanbul, İzmir, Bursa, Sakarya, Kocaeli, Balıkesir, Çanakkale, Manisa olurken; Trakya bölgesinde de Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli’ne yoğun olarak yerleşmişlerdir. Bu iller dışında da Samsun ve Adana illerinde göçmenlerin varlığı gözlenmektedir (Özlem, 2011).

Manisa da ise yoğun olarak merkez, Akhisar ve Salihli ilçelerine yerleşmişlerdir. (kaynak kişi: Cevdet Cömert).

2.4. Makedon Göçmenlerinin Sosyo-Kültürel Yapısı

Sosyokültürel yapılar, kültürel aktarımı sağlayan toplumun yapı taşlarıdır. Bireylerin, kazanımlarını ve genel nüfuslarını iyileştirmek için elde edilebilecekleri sosyal deneyimleri ve kültürü paylaştığı düşüncelerdir.

Antropolojik bir öncülden, sosyokültürel sistemler aracılığıyla genel nüfuslarını iyileştiren sayısız birey örneği vardır. Toplumu yönlendiren önemli sistemlerin bir kısmı din, eğitim, yasal konular ve hukuktur. Bunlar daha üstün sistemler olsa da, önemli olanlara yardımcı olan alt sistemler vardır. Bununla ilgili bir bakış açısı, kentin onu destekleyen kurum olduğu, örneğin evliliğin din için hayati önem taşıdığıdır (Barbara-Cardona, 2021).

“Sosyokültürel sistem” ifadesi üç düşünceyi ifade eder: toplum, kültür ve yapı. Kültür, bu tür uygulamaların maddi sonuçlarıyla birlikte, genel nüfustan insanlar tarafından paylaşılan bilgilendirilmiş uygulamadır. “Toplum” ve “kültür” kelimeleri, sosyokültürel yapıyı şekillendirmek için birleştirilir. Bir yapı, “bir bütün olarak doldurmak için birbiriyle konuşan bir grup parçadır” (Buckley, 2017).

Sosyo-kültürel yapı içerisinde sosyal ve kültürel şeklinde iki alanın ele alınmasını gerekli tutan unsur, sosyalliği açıklarken aynı zamanda kültürelliği de açıklayan sosyal

kurumlardır. Kişiler sosyo-kültürel yapı içerisinde bir taraftan kültür alanına, diğer taraftan sosyal alanına ilişkilidir ve bu nedenler sosyo-kültürel yapı içerisinde belli başlı kurumlara gereksinimlenirler. Kurum, bireylerin toplumsal ihtiyaçlarını tekabül etmek için belli, geçerli ve konsolide biçiminde oynadıkları, devamlı toplumsal bir düzen, rol ve karşılıklı ilişki yapısı olarak açıklanmaktadır (Fichter, 1994: 119-120).

Sosyo-kültürel yapı içinde ailenin çok önemi vardır. Çünkü çocuk, ilk eğitimini anne-baba ve aile içindeki büyüklerinden almaya başlar. Bu nedenle Dönmez (2004: 160), ailenin önemini: “*Aile, toplumsallaşma döngüsünün ilk başta ortaya çıktığı, ortak ilişkilerin belirli standartlara bağlı olduğu, toplumda yaşanmışlıkların nesilden nesile aktarıldığı, insan türünün devamını garanti eden doğal, zihinsel, finansal, sosyal, yasal vb. yönleri olan bir sosyal birimdir.*” tanımıyla ifade eder.

Türk toplumunda iki önemli aile tipi vardır. Birincisi “geniş aile” tipidir. Bu aile tipinde ana, baba ve evlatlar, evlatların eşleri ve çocukları, ana ya da babanın karındaşları ve bu karındaşların eşleri ve evlatları bir arada yaşarlar. İkincisi ise ana, baba ve çocukların oluşturduğu “çekirdek ailedir” (Güvenç, 2003).

Bir başka ifadeyle aile, kültürün ana aktaranı durumundadır, bundan dolayı toplumsal değişimden azami şekilde etkilenirler. Sonuç olarak da, yeni kuşaklar üstünde son derece etkindir. 1950'lerde başlayan kentleşme ve sanayileşmenin özelliği, aile yapısını önemli oranda başkalaştırmıştır. Bunun yanında sinema, gazete, televizyon vb. etkenlerin farklı medeniyetlerin aile yapılarının bilinmesini ve kabullenmesini sağlayarak geleneksel aile yapısının zedelenmesine etken olmuştur. Bu sebeplerle beraber iktisadi, toplumsal ve psikolojik faktörler de 21. Yüzyılda aile yapımızı sorgulanır duruma getirmiştir (Dönmez, 2004: 157).

Makedon Derneği başkanı Eyüp Deniz ile 04.01.2022 tarihli yapılan görüşmede Makedon ailelerinin de gelenekte geniş aile tipi olduğunu, anne-baba ve çocukların eşleriyle birlikte yaşadığını, ancak günümüzde durumun böyle olmadığını belirterek, geniş aile ile ilgili şu bilgileri vermiştir. “*Geniş aile örneği, Makedonya topraklarından Manisa'ya Malta bölgesine gelen göçmenlerin birinci ve ikinci nesil ailelerinde görülmüştür. Son yirmi yıldır ise Makedon göçmenlerinde geniş aile örneğinin neredeyse bittiğini, hemen hemen tüm ailelerin çekirdek aile yapısında olduğu görülmektedir.*”

Manisa Malta mahallesinde yaşayan göçmenlerde ister geniş aile, ister çekirdek aile modeli olsun, aile içi bağları çok güçlüdür. Evlatlar, sadece büyüklerin onayı ile evden ayrılırlar. Aileden ayrılmanın nedenleri evlenme ve yaşanan evin yetersizliği gibi hususlardır. Bu durum için ailenin en yaşlısı başka bir evin açılmasında öncülük eder (Eroğlu 2003: Akt. Yüksüp. 2007: 27). Ailede kadın temizlik, bulaşık, çamaşır, yemek vb. ev için yapılacak işlerde, erkek ise müzisyenlik, inşaat gibi dış işlerde çalışır (Kaynak kişi: Eyüp Deniz). Hanımların iş hayatına geçişi bu yapıyı biraz değişikliğe uğratsa da ev işleri henüz hanımların koordinasyonundadır. Bir aile içinde çocukların yetiştirilmesinde sorumlu olan kişi, annedir. Zorunlu eğitimle birlikte çocuklar, ebeveynleri tarafından aile içinde dini bilgiler öğrenmeye yönlendirilir.

Makedo göçmenlerinden Resmiye Kaya, 05.01.2022 tarihte yapılan görüşmede aile içi saygı ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade eder: “*Manisa İli Malta mahallesinde yaşayan Makedon göçmenlerinde aile üyelerinin aile içi mesuliyetlerinin önemi çoktur ve tüm aile bireyleri bu mesuliyetleri yerine getirirler. Aile içinde kişilerin birbirlerine olan saygı, göçmenler için hayati önem taşımaktadır. Birinci ve ikinci nesil Makedon göçmen ailelerinde küçük bireylerin büyüklere olan saygısı çok önemlidir ve bununla ilgili evlerde yapılan bazı saygı gösterme şekilleri vardır. Örneğin; geniş aile içinde yaşayan gelin, ilk bir yıl, kayınpeder ve kayınvalidesinin elini her sabah ve akşam öper; ayrıca her akşam kayın pederinin ayaklarını yıkar. Gelin, aile büyükleriyle beraber iken saygısızlık şeklinde görülebilecek hal ve tavırlardan çekinmelidir. Bundan dolayı aile büyükleriyle beraber iken çok konuşmaz, izin verilmediği sürece oturmaz, odasına gitmez ve asla sırtı dönük şekilde odadan çıkmaz. Malta bölgesinde yaşayan göçmenlerde büyüklerin elini öpme âdeti şöyledir; büyüğünün elini iki kez öptükten sonra yanağını öper; karşısındaki kişi yaşıtı ise üç, beş veya yedi kez sarılma şeklinde olur; çünkü rakamların uğur getireceğine inanılır.*”

Anadolu insanının yaşam şekline bakıldığında sayıların önemli olduğu tespit edilmiştir. Birler, üçler, beşler, yediler, kırklar vb. sayıların gerek günlük yaşantımızda gerekse dini uygulamalarda farklı anlamlar taşımaktadır. Uzun (2014) çalışmasında sayıların taşıdığı anlamları şu şekilde ifade etmektedir:

“**Bir (1)** tüm dinlerde kutsal sayıdır; çünkü yaratıcı ve teklifi simgelemektedir. Bununla birlikte her tarikatta kutsal kabul edilen rakamlar olduğu gibi (2, 3, 4, 7, 10, 40 vb.), bazı tarikatlar için önemli olan sayılar da vardır; **Üç (3)**, İslâmi gizemcilere göre, insanların yolu 3 türdür; şeriat, tarikat, hakikat. Ve nefis de 3 derecedir

(kötülüğü emreden, kendini suçlayan, huzur içinde olan) **3'ler, 7'ler, 40'lar** anlayışı da yücelik mertebelerini işaret eden rakamlardır. **Beş (5)**, genellikle yaşadığımız dünyayı temsil eder ve insanoğlu hayatı 5 duyu ile algılar. El ve ayaklarımızda bulunan parmak sayıları beştir. Ayrıca İslâm dininde Namaz ibadeti beş vakit için emredilmiştir. **Yedi (7)** sayısının kutsallığı birçok yerde karşımıza çıkmaktadır. Eskiden dünyanın sabit durduğu ve etrafında da yedi gezegenin döndüğü inancı vardı. Bu gezegenler Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn, Ay ve Güneş'tir. İnsanoğlu her gezegenin bir gök katında olduğu düşündüğü için "Göğün yedi katı" deyimi belleklere yer etmiştir. Bu nedenle de her gezegenin kutsal bir gün olduğu düşüncesi, bir haftayı yediye bölmüştür. Haftanın günlerinden Pazartesi Ay, Salı Mars, Çarşamba Merkür, Perşembe Jüpiter, Cuma Venüs, Cumartesi Satürn, Pazar ise Güneş ile alakalıdır. Benzer şekilde sayıların formel ifade olduğunu ve sosyo-kültürel yapı içindeki önemi "Sayılar Anadolu insanının yaşamında hep önemli yer tutmuş formel unsurlardır ve Anadolu insanı için bazı sayılar buldukları sosyo-kültürel yapıya göre kutsallık taşırlar. Üçler, yediler, kırklar anlayışı da yücelik mertebelerini işaret eden rakamlardır" sözleriyle belirtmiştir (Uzun, 2014:86-87).

Sayıların kutsallığı Makedon göçmen adetlerinde de üç, beş ve yedi rakamlarının sosyo-kültürel yapı içerisinde yer almasıyla açıkça görülmektedir. Bu durum, kız tarafının uygun görmesi halinde istemede üç kez kız evine gidilmesi, kınada hediyeliklerin üç kez gelinin başından geçirilmesi, düğün gününde babasının gelin kuşağını üç kez belinden geçirmesi şeklinde örneklendirilebilir.

Yukarıda ifade edilen 3 kez el öpme ve selamlaşma, halen günümüzde yapılmaktadır. Son zamanlarda eğitimde önemin artmasıyla kız çocuklarının okuması ve iş hayatına atılması, sorumluluklarının da biraz değişmesine neden olmuştur. Gelinlerin öncelikle kayınvalide ve kayınpederine karşı yemek, çamaşır, bulaşık ve temizlik gibi ev işlerini yapma zorunluluğu kalkmış, bunun yerini kendi iş ve ev sorumluluklarından sonra kayınvalidesine bayram, kandil gibi yılın önemli günlerinde yardım şeklini almıştır. Diğer bir ifadeyle ilk sorumluluğu, kendi ailesi ve işi olmuştur. Ayrıca gelenekte gelin, büyüklerinin yanından yüzü dönük bir şekilde ayrılırken, günümüzde bu âdet, saygılarının devam ettiğini göstermesi açısından sadece el öpme ve vedalaşma olarak devam etmektedir.

Serbest göç ile Manisa'ya gelen Makedon göçmenleri, ilk olarak kendilerinden daha önce Manisa'ya göç edip ikamet etmekte olan soydaşlarının yanlarına gelmiştir. Türkiye

Cumhuriyet'i Devletinden finansal destek almayan göçmenler, yanlarında kaldıkları soydaşlarından destek almışlardır. Bununla birlikte kalacakları yere sahip olabilmek için tanıdıkları ve akrabalarla bir olup konutlar inşa etmişler ve böylece günümüzde Makedon göçmenlerin ikamet ettikleri mahalleleri oluşturmuşlardır.

Huriye Çubukçu ile 05.01.2022 tarihli yapılan görüşmede Makedon göçmenleri arasındaki dayanışmanın önemini şu şekilde anlatmıştır: *“Malta mahallesinde yaşayan Makedon göçmenlerinde işbirliği ve dayanışma çok önemlidir. Bunun yanında özel günlerde, davetlerde, günlerce süren gösterişli yemek kültürüne sahiplerdir. Bu yemeklerin hazırlanmasında konu komşu, akrabalar birbirlerine yardımcı olurlar. Oruç aylarında ve kışa girerken göçmen kadınları hep birlikte salça, tarhana, turşu, kuru yufka vb. yiyecekler hazırlayarak birbirlerine yardımcı olurlar. Bu durum bayram ve kandil zamanlarında da aynıdır, yemek ve ikramlıklar yine beraberce hazırlanır. Bebeği olan ya da düğün, sünnet vb. yapan kişilere ihtiyaçları sorulur, mümkün olduğunca da yardımcı olunur. Bu uygulamalar günümüzde halen devam etmektedir.”*

Türk kültürüne göre aile, toplumu oluşturan en temel unsur ve en küçük birimdir. Bu nedenle ailenin kurulma evresi çok önemlidir. İnsanın varoluşunda doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere üç önemli geçiş dönemi vardır ve bu üç dönemin her biri farklı âdetleri içinde barındırır. Doğum ve ölüm, bireyin iradesinin dışında olmasına rağmen, evlilik, bireyin fiilen katıldığı bir pratiktir. Hayatımızdaki en önemli dönemlerden biri, evliliğdir. Gönen (2006) evliliği, “belli bir yaşa gelen, maddi yükü kaldırabilen, kendini hazır hisseden her genç için hayatın düzenli ilerlemesinin bir karşılığıdır. İnsanlığın devamı ve toplumların bekâsı için fertlerin birbirine bağlanarak bir aile kurması hayati önem taşımaktadır” sözleriyle ifade eder. Dolayısıyla, insan varoluşunda önemli bir dönem olarak kabul edilen evliliğin her aşaması, tüm toplumsal düzenlerde oldukça önemlidir. Bir toplumda yaşayan ve bir yuva ya da aile kurmaya talip olan gençler, evlilik vasıtasıyla aile birliğini kurarlar. Aile birliğinin kurulması aşamasında uygulanan kız isteme, söz, nişan, çeyiz serme, kına, düğün, nikâh vb. aşamalar evliliğin kendisi kadar önemli görülmektedir (Başioğlu, 2000; Akt. Yolcu, 2008).

Türk toplumsal düzeninde “aile kurma” manasına gelen evlilik, örf, âdet, gelenek, görenek gibi öğelerle şekillenir. Bu anlamda düğün merasimlerinde kültürden kültüre değişen çeşitli uygulamaları yaşamamız kaçınılmazdır (Yolcu, 2008). Bu nedenle her toplumun kendi içinde uyguladığı düğün âdetleri, o toplumun vazgeçilmez kültür ürünleri haline geldiği için buna “geleneksel düğün” adı verilir.

Geleneksel düğün, farklı aile ve toplum yapısındaki bireyleri ve halk bilimi unsurlarını barındıran, geniş kapsamlı bir törendir. Düğünler, evlilik olayını yüceltir ve bir çiftin birlikteliğini meşru bir öncülde görür. Yapılacak olan birliktelik hem ailenin hem de ekonominin gelişmesine yardımcı olur. Evlenme âdetlerindeki pratikler, kuşaktan kuşağa aktarılan uygulamalara, toplumsal yaşama ve aile koşullarına dayanır (Perçemli, 2011: 67). Söz kesilmesi ve nişanlanma gibi önemli aşamalardan sonra düğün, toplumsal ihtiyaçların büyük çoğunluğunu karşılayan bir niteliğe sahiptir. Aile birliğinin toplumsal izni olarak da değerlendirilebilecek düğün, Anadolu topraklarının her yerinde kendine özgü pratiklerle yapılmaktadır (Yolcu, 2008).

Özetle, yapılan alan araştırması sonucunda 1955/56 yıllarından Raka, Gostivar, Jirovisar, Zirovnisa, Debreli, Köprülü bölgelerinden gelen, Manisa merkezdeki Malta mahallesine yerleşen Makedonya Türkleri evlenme âdetlerini ve müzik pratiklerini otantisite bağlamında 67 yıldır sürdürerek kültürel kimliklerinin devamını sonraki nesillere aktarmayı sağlayabildikleri tespit edilmiştir.

3. BÖLÜM

3. ALAN BETİMLEMELERİ (BULGULAR)

3.1.Evlenme Âdetleri

Araştırmanın konusu olan Makedon göçmenlerinin evlenme âdetleri, kendilerine özgü uygulamaları, kız isteme ile başlayıp, düğün sonrasında yapılan âdetlere kadar önemli aşamaları içeren törensel uygulamalardır. Bu geleneğin bazı ön hazırlıkları olur ve bunları genellikle ailelerin tecrübeli insanları yani aile büyükleri üstlenirler. Önceden yapılan uygulamalar ile günümüzde yapılan uygulamalar karşılaştırıldığında çok fazla bir değişikliğin olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, Manisa merkezdeki Malta mahallesine yerleşen Makedon göçmenlerinin evlenme âdetleri anlatılırken hem geçmişte uygulanan pratikler hem de günümüzde uygulanan pratikler aynı başlık altında anlatılacaktır.

Buna göre Makedon göçmenlerinde tespit edilen evlenme aşamaları şöyledir:

1. Kız isteme ve söz kesme
2. Nişan
3. Çeyiz serme
4. Davet
5. Kına Merasimi
6. Düğün ve düğün sonrası

3.1.1. Kız İsteme ve Söz Kesme

Makedonya göçmenlerinde akraba evliliği yoktur, bu yüzden öncelikle evlilik yapacak kişilerin geçmişe dayalı akrabalıklarına bakılarak, evlenecek çiftlerin akraba bağı olmaması halinde evlilik hazırlıklarına başlanır. Yakın akraba evliliğinin yok denecek kadar az olduğu söylenebilir. 3. derece akraba (hala, dayı, teyze, amca) çocukları birbirleriyle evlenemez. Evlenecek çiftlerin belirlenmesi aşamasında ilk söz erkek tarafındır; erkek tarafının, oğullarına gelin adayını seçmesi ile başlayan süreçte, erkek tarafının bir büyüğü (amca, dayı, enişte) kız tarafını da tanıyan aracı kişiye durumu iletir, aracı olacak kişi, kız tarafının

büyüğüne giderek sohbet esnasında durumu anlatır. Eğer kız tarafı uygun görürse aile davet edilir, davet üç kez gidip gelme şeklinde olacaktır. Bu durum şu sözle pekiştirilir: “*bir ailenin bir kızı alabilmesi için bir ayakkabı eskitmesi gerekir.*” Yapılan davet iki kez gündüz oturması, üçüncü kez de gece oturması şeklindedir ve üçüncü kez gece oturmasında kız isteme ile birlikte söz kesme de yapılır. Kız istemeye gidilen yolla ilgili olarak erkek tarafının yapması gereken bir durum vardır; tüm ziyaretlerde erkek tarafı kendi evine kız evine gittiği yoldan değil, farklı yollardan döner; çünkü aynı yoldan geri dönmenin, uğursuzluk getireceğine inanılır. İki kez gündüz oturmasına sadece kadınlar (anne, kız kardeş, anneanne, yenge, hala, teyze) katılır. Bu ziyarette kız tarafı çorba, et yemeği, tatlı ve en önemlisi “valangiye böreği⁴” gibi önemli ikramlıklar ve yemekler yapar. Kız evine yapılan üçüncü ve son ziyaret ise özellikle yeni ayda ve cumartesiye pazara bağlayan gece olur. Ancak, yeni ayda dolunay varsa uğursuzluk getireceğine inanıldığı için kesinlikle kız istemeye gidilmez. Erkek tarafı anne, baba, kardeş ve aile büyükleri (dede, amca, hala, anneanne, yenge, enişte vb) ile kız evine ziyaret gider. Kız evinde sohbetler edilir, kahve içilir ve sonra babanın dışında, erkek evinin en büyüğü (dede veya amca), “*Allah’ın emri ve Peygamberimizin kavli üzerine*” diye başlayan konuşmasını yaparak, evin kızını kendi oğullarına ister. Kız evinin en büyüğü (dede veya amca) “hayırlısı olsun” diyerek olumlu yanıt verir, böylece söz kesilmiş olur. Söz kesimini kanıtlamak için kız evinin beyaz işlenmiş mendili erkek tarafından kız isteyen kişiye verilir. Söz kesimi tamamlandıktan sonra hep beraber evin bahçesine ya da kapı önüne çıkılır, orada aile içinde küçük bir eğlence yapılır. Bu gece için önceden erkek tarafının ayarladığı davul-zurna veya Tapani grubu çalmaya başlar, hora oynanır. Fakat sözlener kız hora oynamaz; çünkü kızın horaya katılması ayıp karşılanmaktadır.

Horadan sonra takıya geçilir burada damadın annesi (kayınvalide) ilk önce kıza, içine demir para konmuş kırmızı elma verir. Kırmızı elma evliliğin “elma gibi sağlıklı olsun, bereketli olsun” anlamındadır. Kırmızı elmanın sağlık ve bereket getirdiğine inanılır. Verilen elmanın ardından yine kayınvalide kıza atkı atar. Atkı; takı ve üzerine iğnelenmiş paralar bulunan bir kurdele ve içinde birçok elbise, gömlek, pantolon, çorap, çamaşır, ayakkabı bulunan bavuldur. Gelenekte atkı atma şu şekilde yapılır: İlk önce gelin kızın boynuna kurdele asılır, daha sonra içinde hediyelik eşyaların olduğu bavul kızın önünde açılarak, bavul içerisindeki her bir parça bavuldan çıkarılıp, üç kez kızın başına doğru götürülür. Bunun nedeni gelin kıza yapılan bütün hediyeleri herkesin görmesini sağlamaktır. Kayınvalidenin ardından söze katılan herkes hazırladıkları atkılarını atarak aynı işlemi yapar. Atkı atımından

⁴Valangiye: Özel günlerde yapılan cevizli, tereyağlı bir börek çeşididir

sonra söz kesimi biter, iyi dilekler söylenir ve yine erkek tarafı geldikleri yoldan değil farklı yoldan evlerine geri döner.

Günümüzde uygulanan âdetlere gelindiğinde ise çok fazla bir değişikliğin olmadığı tespit edilmiştir. Teknolojik olarak değişen ve gelişen yaşamın getirdiği yenilikler ile birlikte artık evlenecek çiftin belirlenmesi, geçmişte olduğu gibi erkek tarafının gelin kızı seçmesi ile değil çiftlerin sosyal ortamda birbirleriyle tanışması ile olur. Erkek tarafı gelin kızı seçemediği için çiftler arasındaki tanışma ve yakınlaşma, aileler arasında resmiyet kazandıktan sonra olur, diğer bir ifadeyle aracı kişi artık yoktur, çiftler ailelerine evlenme isteklerini kendileri iletirler. Ailelerin rızası alındıktan sonra kız evine üç kez değil iki kez gidilir. İlki sadece kadınların (anne, kız kardeş, annecanne, yenge, hala, teyze vb.) bir gündüz oturması, ikincisi ise istemenin ve söz kesimin olacağı erkeklerle gidilen gece oturmasıdır. Geçmiş zamanda olduğu gibi gündüz oturmasında kız tarafının yaptığı ikram ve yemekler önemlidir, geleneksel yemek ve ikramlar günümüzde yapılmaya devam eder. Gece oturmasının günü de yine günümüzde önemlidir ve cumartesiye pazara bağlayan gece gidilir.

Fotoğraf 3.1. Kız İsteme Tarih: 27.03.2021 Manisa İli Malta Mahallesi

Kız isteme gelenekte olduğu gibi yapılır ancak, günümüzde söz kesimi olduktan sonra kapı önündeki eğlence, kayınvalidenin geline takacağı atkı ve bereketine inanılan içine demir para konmuş kırmızı elma verme olmaz. Söz kesilmiş çifte aile büyükleri tarafından takı

takılır ve içinde hediyelikler bulunan, yalnızca çiftler için hazırlanmış bohçalar verilir. Takı ve hediyelikler verildikten sonra biraz daha sohbetler edilir, böylelikle kız isteme ve söz kesimi bitmiş olur. Günümüzde geçmiş zamanda olduğu gibi kız evine yapılan ziyaretlerden sonra eve farklı yoldan değil, aynı yoldan dönülür.

Fotoğraf 3.2. Kız İsteme Tarih: 27.03.2021 Manisa İli Malta Mahallesi

3.1.2. Nişan Merasimi

Sözü kesilen gençlerin bundan sonraki aşaması nişan merasimidir. Nişan merasimi gecesi yapılacak hazırlıkları (yapılacak yerin tutulması, sandalye, ikramlar, müzisyenlerin ayarlanması vb) erkek tarafı üstlenir. Nişanın nasıl ve ne zaman yapılacağı söz kesiminde ya da daha sonra her iki ailenin bir araya gelip nişan tarihini almasıyla belirlenir. Nişan günü belirlendikten sonra her iki tarafta nişan hazırlıklarına başlar. Nişan merasiminden bir hafta önce her iki taraf da birbirlerine hediyelikler gönderir. Erkek tarafı gelin ve ailesine, iki sele hazırlar; bu selelerden bir tanesi gelin için bir tanesi de ailesi içindir. Birinci seleye evlenecek kızın nişanlılığı, diğer seleye de aile fertlerine çorap, mendil, havlu, başörtüsü, elbiselik kumaşlar koyulur. Selelerin dışında ayrıca bir tepsi baklava ile nişanda dağıtılacak şekerler de hediyelikler içindedir. Erkek tarafı kız tarafı için hazırlanan hediyelikleri götüreceği gün, kendilerine eşlik etmesi için tapani grubu tutar, öğle ezanından sonra konvoy halinde

oyunarak kız evine gidilir. Evin önünde tapani ekibinin müzisyenleri tarafından belirlenen şarkılarla horalar oynanır ve genellikle “lazhi,vere” (bkz. s.72) , “makedonsko devojce” (bkz. s.74), “za kogo ti cuti dano liceto (bkz. s.83)” şarkılarıyla ağır tempoda başlanır, hediyeler verilir, tekrar müzikler eşliğinde eve geri dönülür. Ertesi gün kız tarafı da aynı şekilde iki sele hazırlar; birinci seledede damat için takım elbise, çorap, mendil, iç çamaşırı, ikinci seledede ise diğer aile fertleri için çorap, mendil, başörtüsü, havlu, elbiselik kumaş vardır. Hediyeliklerin dışında bir tepsi tozlu kurabiye (un kurabiyesi) ikramlık olarak götürülür. Tozlu kurabiye şekerli bir üründür ve bu kurabiyenin tercih edilmesinin sebebi ağızların tatlı olması ve hoş sohbet edilmesi içindir. Yine müzik eşliğinde, öğle ezanından sonra erkek evine gidilir, erkek evinin önünde horalar oynanır, sözü kesilen kız horaya katılmaz. Hediyeler verilir ve müzikler eşliğinde evlere geri dönülür.

Hediye merasiminin ertesi günü, nişanın yeri ve tarihini komşulara bildirmek için, kız tarafından iki genç kız belirlenir. Plastik çiçekler alınır, kızlar kapı kapı gezerek kız tarafının annesinin selamını söyler, nişanın yapılacağı yer ve zamanı komşulara bildirir. Bu sayede genç kızlar görücüye de çıkmış olurlar. Nişan yaz ise sokakta, kış ise mahallenin kahvesinde yapılır. Yapılacak nişanın bekâr genç kızlar için çok önemlidir; çünkü bu nişan bekâr kızların görücüye çıktıkları bir gecedir. Bu sebeple herkes özenli bir şekilde hazırlanır. Nişan merasiminde kadınlar ve erkekler aynı yerde oturmazlar çünkü nişanda bir arada oturmanın ayıp olduğuna inanılır, bu sebeple nişan merasimi yapılacak olan yer, bir perde ya da halı gerilerek ikiye ayrılır. Akşam ezanından sonra kadınlar kadınlarla, erkekler erkeklerle müzik eşliğinde eğlence başlar, horalar oynanır.

Fotoğraf 3.3. Nişan Erkek Tarafı Hora Oyunu Tarih:06.05.1987 Manisa İli Malta Mahallesi

Nişan merasimi yapılacağı zaman hem damat hem de yüzüğü takacak olan ailenin en büyüğü (erkek tarafından ailenin en büyüğü olan dede veya amca) kadınların eğlendiği yere geçer, iyi dilek ve temennilerde bulunarak yüzüğü takar. Yüzüğü takan aile büyüğü ve damat erkek tarafına geçtikten sonra, erkek ve kız tarafının kadınları takı merasimine başlar, erkekler takı takmaz, kız istemede olduğu gibi atkı da yapılmaz, davetliler geline para takarlar. Takı merasimi bittikten sonra nişan merasimi de son bulmuş olur.

Günümüzdeki uygulamalara bakıldığında nişan merasiminin ya söz kesimi ile beraber ya da tüm eş, dost, akrabanın davet edildiği bir salonda yapıldığı tespit edilmiştir. Nişan merasimi ayrı bir salonda olacaksa, gelenekteki gibi tüm hazırlıkları (yapılacak yerin tutulması, sandalye, ikramlar, müzisyenlerin ayarlanması vb.) erkek tarafı değil, ya sadece kız tarafı ya da ortak bir şekilde yapılır. Nişanın nasıl ve ne zaman yapılacağı, her iki tarafın seleler içinde hazırlayacağı hediyelikler aynı şekilde uygulanır. Hediyelikler ve bir tepsi tatlı kurabiye götürülürken erkek tarafına yine tapani grubu eşlik eder ve horalar oynanır. Gelenekte erkek evinin önünde oynanan horaya sözü kesilen gelin kız katılmazken, günümüzde erkek evinde oynanan horaya sözü kesilen kız da dâhil olur. Daha önceden nişan gününü komşulara bildiren genç kızların yerini davetiyeler alır ve davetiyeler nişanlanacak çift ve aileleri tarafından gelinmesi istenen misafire verilir. Davetiye ulaştırılmayacak olan misafirler var ise modernleşmenin sonucu olarak mobil ve ya internet aracılığı ile ulaşılp

davet edilir. Günümüzde yapılan nişan merasimleri, kadınlar ve erkeklerin ayrı oturmaları şeklinde değil bir arada oturularak yapılır.

Nişana tüm davetliler geldikten sonra çift, müzik yapacak grubun kendilerini davet etmesiyle ve alkışlar eşliğinde salona girerler. Çift kendi seçtikleri bir veya birkaç tane dans müziği ile ilk danslarını yaptıktan sonra, salondaki davetliler dansa davet edilir. Önceden nişan merasimlerinde orkestra, tapani ya da davul zurna iken, günümüzde batery, klavye, vurma çalgılar, saksafon, trompet, klarnet gibi çalgıların olduğu orkestra şeklinde gruplar tutulmaktadır. Bu nedenle çift için birkaç tane dans müziği çalınır ve daha sonra tüm davetliler ile birlikte hora oyununa geçilir. Takı merasimi erkek tarafından bir büyüğün yüzükleri takması ile başlar ancak geçmiş zamandaki gibi kayınvalidenin yapacağı atkı yoktur. Başta aile büyükleri olmak üzere tüm davetliler takılarını takar ve çifti tebrik ederler. Takı merasiminden sonra damadın başı çektiği ve gelinin de katıldığı hora oyunlarına geçilir. Gece sonuna kadar tüm akraba ve davetliler ile horalar oynanır ve gece sonlanır.

3.1.3. Çeyiz Serme

Çeyiz serme hazırlığını kız tarafı yapar, hazırlanacak çeyizin en önemli eşyaları saten kumaştan işlenerek, yapılacak olan yorgan ve birden fazla “cera koşula⁵” diye adlandırdıkları yine işlenerek yapılan yöresel kıyafetleridir. Ailenin imkânı varsa saten yorgan ile cera koşula, Makedonya’dan işlenip getirtilir. Çünkü bu ailenin ekonomik durumunun da göstergesi olacaktır. Yine ailenin işleyerek yaptığı yemeniler, iğne oyaları, danteller, elbiseler, çorap, grep⁶, yastık, yorgan ile bu eşyaların haricinde halı, perde, koltuk takımı, mutfak eşyalarını (bardak, tabak, kaşık, çatal vb.) kız tarafı hazırlar.

Çeyiz serme iki yerde olur; ilki kız evinde, ikincisi ise erkek evinde. Erkek evinde olma sebebi, evlenecek çiftin kayınvalide yanına yerleşecek olmasıdır. Eğer ev tek katlı ise çifte bir oda verilir. Ev çok katlı ise oturma takımı hariç evin tüm eşyalarını erkek tarafı alır.

Çeyiz serme düğünden on beş, yirmi gün önce yapılır; kız evinde, hazırlanan tüm eşyalar bir odaya serilir ve tüm akraba, arkadaş, komşular çeyiz görmeye davet edilir. Davet edilen misafirlerin kız evine gelirken ekmek alırlar. Misafirlerin ekmek götürmeleri, ekmeğin

⁵Cera koşula: İpek gömlek

⁶Grep: Kadınların kullandıkları sırma oyalı başörtüsü.

o eve bereket getireceği inancını taşımaktadır. Ertesi gün ise bir nakliye ile bu eşyalar erkek evine taşınır ve çeyiz erkek evine serilir.

Çeyiz sermeye kız evindeki tüm kadınlar, akrabalar, komşu ve arkadaşları gider ve çeyizler görücüye hazır hale getirilir. Gelinin düğünden önce gelin gideceği eve girmesinin uğursuzluk getireceğine inandıkları için gelin oturacağı eve gitmez. Erkek evinde olacak çeyiz sermeye, giden davetlilerden sadece kız tarafı ekmek götürür ve o ekmek evde saklanır, eve gelen misafirlere ikram edilerek tüketilir. Bunun da sebebi o eve bereket getireceğine inanılmasıdır.

Günümüzde çeyiz sermeyi yine kız tarafı yapar ve yukarıda belirtilen hemen hemen tüm âdetler yerine getirilir. Farklı olarak ev eşyalarının bir kısmı ortak alınır. Örneğin; önceden evin tüm eşyalarını erkek tarafı alırken, günümüzde erkek tarafı sadece evin salon ve yatak odası takımını alır. Kız tarafı ise evin bütün küçük ev aletleri, buzdolabı hariç tüm beyaz eşyaları, mutfak eşyaları, oturma odası takımını çeyizinde getirir, perdeler ise ortak yapılır.

Çeyiz serme yine iki yerde olur; ilki kız evinde ikincisi ise geçmiş zamanda olduğu gibi damadın ailesinin oturduğu evde değil, çiftin oturacağı ayrı evdedir. Çeyiz eve taşındıktan sonra, çeyiz sermeye gelin de dâhil olmak üzere, kız evindeki tüm kadınlar gider ve çeyizler görücüye hazır hale getirilir. Günümüzde geçmiş zamanda olduğu gibi gelinin düğünden önce eve girmesinin uğursuzluk getirmesi, ekmek götürmenin bereket getirmesi şeklindeki inançlar görünmez.

Fotoğraf 3.4. Kız Evi Çeyiz Serme Tarih: 25.04.2021 Manisa İli Malta Mahallesi

Fotoğraf 3.5. Kız Evi Çeyiz Serme Tarih: 25.04.2021 Manisa İli Malta Mahallesi

3.1.4. Davet

Düğün gününden bir hafta önce kız tarafı ve erkek tarafının belirlediği duyurucu kişiye, işlemeli oyalı bir havlu verilip, havlunun içine fesleğen, gül gibi kokulu çiçek koyulur. Bu belirlenen duyurucu kişiler kapı kapı dolaşıp ailelerin selamlarını iletip, düğün tarihini iletirler. Daveti alanlar ise duyuruculara şeker ya da para verip onları uğurlarlar. Şeker ya da para, duyurucuya verilen ikram olarak açıklanır.

Günümüzde düğün yerini ve tarihini bildirmek üzere duyurucu yerine davetiyeler hazırlanır, hazırlanan bu davetiyeler düğününü olacak çift ve aileleri tarafından gelinmesi istenen misafire dağıtır. Davetiye ulaştırılamayacak kadar uzak olan misafirler var ise onlara davetiyeler mobil ve ya internet aracılığı ile ulaştırılıp, düğüne davet edilir.

3.1.5. Kına Merasimi

Gelenekte, kına merasiminden bir gün önce erkek evinde mahallenin 10-18 yaş aralığındaki çocukları ve gençleri belirlenen bir saatte toplanır. Düğün için dikilen gelinlik ve kınada yakılacak olan kına bir kutu içerisine konur, süslenir ve kız evine götürülmek üzere çocuklara verilir. Çocuklar ve gençler gelinin görümcesi, eltisi veya yengesi eşliğinde kutuyu kız evine götürür. Anneye teslim ettikten sonra kız evinde çocuklar ve gençlere yemekler hazırlanır, sofraya kurulur hep beraber yemekler yenir. Yemekler yenildikten sonra uğurlanan çocuklar ve gençlere, şeker ya da para verilir.

Kına merasimi düğün gününden bir gün önce Cuma günü kız evinde yapılır. Kına hazırlığı kız evinde sabahın ilk saatlerinde başlar, ailenin büyükleri (hala, yenge, teyze, anneanne, babaanne) gelir ve yemekler hazırlanır; öğle yemeğine valangiye, (tereyağlı, cevizli börek çeşidi) maznisa ile gelin yemeği denilen paçına çorbası⁷ yapılır. Maznisa; mısır unundan, tereyağı, çökelek, su ile yapılan bir atıştırma türüdür. Bu yemeğin özelliği önce kazanda su kaynatılır ve suya karıştırılacak olan mısır ununu, gelin herhangi bir kaşıkla değil, elleriyle üç kez atar. Bu yapılan hareketin, geline bereket getireceğine inanılır. Öğle yemeğine sadece gelinin kız arkadaşları davet edilir, yer sofrası kurulur, yemekler yenir. Yemek yenildikten sonra gelin ayağa kalkar ve tahta kaşıkla kız arkadaşlarının kafasına vurur, böylece kız arkadaşlarının da nasiplerinin açılacağına inanılır. Daha sonra diğer misafirler yemeğe alınır. Kınaya sadece kadınlar davet edilir ve kız evinde yapılacak kınayı erkek tarafı

⁷Paçına çorbası: işkembe, pirin, salçalı tereyağ soslu bir çorba çeşidi.

üstlenir (sandalye kiralanır, çerez alınır, def ve mızıka çalacak kadınlar getirilir). Gelin o gece boyunca ailelerin bütçelerine göre, kına kıyafeti olarak en az iki “koşula” giyecektir. Koşula, taşlarla işlenmiş, şalvar, gömlek, yelek ve bohçadan oluşan bir takımdır ve en az bir tanesini kayınvalide, diğerini de gelinin annesi alır. Koşula, daha önce de belirtildiği gibi imkân var ise Makedonya’dan getirilir ya da kendi terzilerine diktirilir.

Yemekler yendikten sonra akşamüstü kapı önü hazırlıkları başlar. Evin önü yıkanır ve kına için düzenlenmeye başlanır. Gelin de kız arkadaşlarının yardımıyla giyinip süslenerek kına hazırlığına başlar. Gecede birkaç kez kıyafet değiştirecek olan gelin ilk olarak kayınvalidenin aldığı koşulayı giyer. Bir de gelin için renkli, parlak püsküllerden yapılmış, alnından aşağıya yüzü örtecek şekilde bir tel hazırlanır, bunun nedeni gelin kızın, koşula giyen diğer davetli kadınlar arasından fark edilmesidir. Gelin evden çıkarken bu teli alına takıp çıkacaktır. Hava kararmaya başlayınca davetliler kapı önündeki yerlerini alır. Davetlilerden evli olanlar da koşulalarını giyerler. Bu durum davete gelen davetlilerin evli olup olmadığını gösterir. Evin önündeki boş bir duvara gelinin nerede bekleyeceğini belli etmek için bir kilim asılır ve kayınvalidenin gelmesi beklenir. Kayınvalidenin gelmesiyle artık kına başlamış olur. Gelini kız veya erkek kardeşi, kardeşi yok ise yengesi hora ile evden çıkartır. Davetlilerin önünde yapılan kısa bir horadan sonra gelin, duvara asılan kilimin önüne götürülüp oturtulur. Burada gelin kayınvalidenin gelip teli yüzünden kaldırmasını bekler. Gelinin kilimin önünde beklemesine “drameyne⁸” denir. Erkek tarafı horaya kalkar, hora bir süre devam eder. Hora bittikten sonra kayınvalide gelinin önüne gider, gelin ayağa kalkar ve kayınvalide teli kaldırır. Teli kaldırdıktan sonra gelini üç kez öper ve atkısını atar. Kınada atkıyı erkek tarafı yapar ve genelde gelin kızın boynuna iki bavul için iki atkı atılır. Bir bavul kayınvalidenin diğer bavul ise görünce ve eltilerin atkısından oluşur. Kayınvalide bavulu gelinin önünde açar, ilk olarak köstek⁹ çıkarır, köstek üç kez gelin kızın başına götürülüp getirildikten sonra takılır. Yine bavuldaki tüm hediyeler üçer kez aynı şekilde sergilendikten sonra ya gelin kıza takılır ya da kıza verilmek üzere gösterilip tekrar bavula konur. Kayınvalidenin atkısı bittikten sonra görünce ve eltiler de atkılarını takar. Daha sonra gelinin kardeşi ya da yengesi gelini kendi annesinin aldığı koşulayı giymek üzere eve götürür. Bu sırada eğlence başlar, horalar oynanır. Bavulda gelin için koşula var ise, o gece gelin onu da giymek zorundadır. Gelin değiştirdiği koşula ile tekrar kilimin önüne oturur. Kayınvalide gelinin telini kaldırdığı için gelin tekrar telini başına takmaz. Başı öne eğik bir şekilde drameyne yapmaya devam eder. Hora tüm gece

⁸Drameyne: Gelin süzülmesi.

⁹ Köstek: burma altın zincir.

devam ederken gelin başka koşulası onları da giymek için evinde değiştirir ve gece bitinceye kadar drameyne yapmaya devam eder. Kına, kına eğlencesi bitip, tüm davetliler dağıldıktan sonra kız evinde yakılır.

Fotoğraf 3.6. Kız Evi Kına Yakımı Tarih: 06.06.1987 Manisa İli Malta Mahallesi

Bu sırada erkek tarafı kendi evlerinde gelini beklemeye başlar. Kına, gelinin yengesi tarafından gelinin eline yakılır. Kına yakıldıktan sonra kız evi, müzikler eşliğinde erkek evine gider, damat evin önünde gelini bekliyordur. Gelin geldikten sonra, damat evin önünde gelin kızın kınasını yıkar, iyi dilekler söylenir ve kına merasimi bitmiş olur.

Günümüzde yapılan kına merasimi de hemen hemen aynıdır. 10-18 yaş aralığındaki mahallenin çocukları ve gençleri düğün için dikilen gelinlik ile birlikte kınada yakılacak kınayı gelinin görümcesi, eltisi ya da yengesi eşliğinde kız evine getirir ve âdetler aynı şekilde uygulanır. Öğle yemeğine gelen gelinin kız arkadaşları yemeklerini yer sofrasında değil, artık masada yerler. Yemek yenildikten sonra gelinin ayağa kalkıp, tahta kaşıkla kız arkadaşlarının kafasına vurduğu uygulama günümüzde yapılmaz. Ayrıca kınaya erkeklerin gelmesinde de bir sakınca görülmemektedir. Gelin kız evde kız arkadaşlarının yardımıyla değil dışarıda gidilecek olan bir kuaförde hazırlıklarını yapar ve eve geri gelir. Yemekler yenildikten sonra kına merasimi kapı önünde olacak ise yapılacak olan hazırlık (masa sandalye, ışıklandırma, ikramlar, orkestra, vb.) salonda olacaksa solan ücreti, orkestranın ayarlanması, kızın ailesi tarafından karşılanır. Hava kararmaya başlayınca davetliler kapı önü ya da salondaki yerlerini

alır. Evin önündeki boş bir duvara ya da salonda uygun olan bir yere kilim, örtü asılır. Gelin geçmiş zamanda olduğu gibi renkli, parlak püsküllerden alınandan aşağıya yüzü örtecek şekilde hazırlanan teli anlına takıp çıkar. Gece, gelinin kardeşi, kardeşi yok ise yengesinin evden hora oynayarak çıkartılması ile başlar.

Fotoğraf 3.7. Kına Gelin Çıkartması Tarih: 19.06.2021 Manisa İli Malta Mahallesi

Kayınvalide kilimin önünde dremeynede olan gelin kızın telini gelenekte olduğu gibi kaldırır, gelinini üç kez öper ve atkısını atar. Takı merasimi başlamış olur ve takı merasimi bittikten sonra hora oynanır.

Gelin geçmiş zamanda olduğu gibi gece boyunca dremeyne yapmaz, gelen davetlilerle beraber hora oynar, belirli aralıklarla kendisi için alınan koşula giymek için hora esnasında davetlilerin arasından ayrılır. Belli bir zamandan sonra kına merasimine geçilir. Kına merasimi geçmiş zamanda olduğu gibi gece sonunda kız evinde değil tüm davetlilerin olduğu

bir zamanda kına merasiminin yapıldığı yerde yakılır. Gelin bir sandalyeye oturtulur, yine başına kırmızı bir örtü serilir, kız tarafından ve erkek tarafından birer kişi olmak üzere gelinin her iki elinin avuç içlerine kına sürülerek, geline kına yakılır. Kına yakıldıktan sonra hora oyunlarıyla gece sonuna kadar eğlence devam eder. Günümüzde kına yıkaması, gece sona erdiğinde gelin, damat, anne, kayınvalide, kardeşler, kuzenler, teyze, hala ve arkadaşları gelenekten farklı olarak üç, beş ya da yedi camiye gidilir. Damat gelinin kınasını her gidilen caminin çeşmesinde yıkar. Daha sonra erkek evine gidilir ve orada hazırlanan ikramlar yenilir, sohbet edilir. Sohbet edildikten sonra gelin kız evine bırakılır, kına merasimi bitmiş olur.

Fotoğraf 3.8. Kına Merasimi Kilim Önünde Drameyne Tarih:19.06.2021 Manisa İli Malta Mahallesi

3.1.6. Düğün

Manisa İli Yunussemre ilçesi Malta mahallesinde yaşayan Makedon göçmenlerinin düğünleri, kız tarafı ile erkek tarafının ayrı ayrı kendi evlerinde düğün hazırlıkları şöyle olur. Düğün sabahı, erkek tarafının evinin önünde sabah ezanıyla beraber kazanlar kurulur ve düğün hazırlıkları başlamış olur. Verilen yemekler çorba, pilav, et yemeği, meşrubat ve

tatlıdır. Kına gecesindeki gibi özel bir yemek yoktur, yapılan yemeklerin hepsi etlidir. Evin önündeki sokak yıkanır ve yemek yenecek masalar kurulmaya başlanır. Öğleye kadar tüm hazırlıklar biter, damat hazırlanmaya ve davetliler gelmeye başlar.

Kız evinde ise akrabalar ve gelinin arkadaşları sabah eve gelerek, gelini hazırlamaya başlarlar. Gelinin giydirilmesi, süslenmesi gelinin arkadaşları ve yengeleri tarafından yapılır. Erkek evinde yapılan düğünde takı merasimi olmayacağı için kız tarafı takılarını kız evinde takar. Öğle saatlerine doğru gelinin hazırlığı biter ve gelin evin salonuna geçerek, babasını bekler. Çünkü takı törenini kızın babası başlatır, baba gelir, gelinin kuşağını üç kez belinden geçirerek bağlar¹⁰ ve takısını takar. Ardından diğer akrabalar da takılarını yaparak takı merasimi sonlanır. Kız evinde öğle ezanına kadar tüm hazırlıklar biter, sonra erkek tarafı beklenir.

Öğle namazından sonra erkek evine davul, zurna ya da tapani ekibi gelir. Gelini almak için fayton kiralanır. Müziğin başlaması, erkek tarafının gelin almaya hazır olduğunu anlamına gelir. Evin önünde kısa bir hora oynandıktan sonra, kız evine gidilir.

Fotoğraf 3.9. Erkek Evi Önü Hora Oyunu Tarih:07.06.1987 Manisa İli Malta Mahallesi

¹⁰ Kuşağı üç kez bağlamasının nedeni, üç rakamının bereket ve uğur getireceğine inanılır.

Kız evine yaklaşıldığında “cerena se od korenkornese” parçası çalınmaya ve söylenmeye başlar (ek 1. s. 98). Parça da şu sözler geçmektedir;

Kiraz ağacı kökünden ayrıldı

Kız annesinden ayrıldı

Affet anne affet, sevgili akrabaları affet

şimdiye kadar annemi dinledim

Bundan sonra kayınvalidemi dinleyeceğim

Bundan sonra kaynımı dinleyeceğim

Kayınvalide, kayınpeder...

Evin önüne gelinceye kadar parça çalınmaya ve söylenmeye devam eder. Evin önüne geldiğinde, gelinin başına yüzü gözükmeyecek şekilde beyaz bir çarşaf kapatılır, damat içeriye davet edilir, bu sırada hora oynanır, gelinin yanına gider ve geline takı olarak altın saat takar ve gelini çıkarmak için evin büyüğünden (erkek ailesinin en büyüğü dede, amca) izin ister.

Fotoğraf 3.10. Kız Evi Damadın Geline Takı Takması Tarih:07.06.1987 Manisa İli Malta Mahallesi

İzin alındıktan sonra damat evin kapısının önüne gider ve gelinin gelmesini bekler. Gelinin bir yanına baba diğer yanına ise abi, abi yok ise evin büyüklerinden birisi olacak şekilde (amca, dayı) geçer, kapıya kadar getirirler, kapı önüne beyaz çarşaf gerilir. Beyaz çarşaf gerilmesinin iki nedeni vardır; birincisi gelinin evden çıkarken görülmesinin uğursuzluk getireceğine inanıldığı için kimse tarafından görülmesi istenmez. İkincisi ise çarşafın beyaz renginin saf ve temizliğin göstergesi olduğuna inanılmasıdır. Damat gelini kapıdan alarak faytona bindirir ve müzikler eşliğinde erkek evine gidilir.

Fotoğraf 3.11. Kız Evi Gelin Çıkartması Tarih:07.06.1987 Manisa İli Malta Mahallesi

Erkek evine gelindiğinde, evin önünde kayınvalide gelinini, elinde tahtadan bir un eleği ile karşılar. Bunun nedeni, gelinin kayınvalideye saygılı olması gerektiğini belirtmek içindir. Evin girişine postaki konur, postakinin konması ise “gelin kız postaki kadar yumuşak olsun” anlamındadır. Geline kapı önünde postakiye basmadan önce kayınvalidenin elindeki un eleği verilir, ağzına da para konur ve böylece evin mutfağına doğru gider. Gelin mutfakta ocağın başında elindeki elekle bir miktar un eler veelediği unun içine ağzındaki parayı bırakır. Bu yapılan uygulamanın aileye bereket getireceğine inanılır. Sonra gelin, evin bahçesine ya da salonuna gelir orada kayınpeder elinde bir oklava ile beklemektedir. Gelin gelir, kayınpeder elindeki oklava ile gelinin yüzünü kapatan beyaz çarşafı üç keredede açar ve geline altın takar. Çarşaf açılıp altın takıldıktan sonra yemekler dağıtılmaya ve yenmeye başlanır. Yapılan yemeklerden gelin yemez, eltisi ya da görümce tarafından hazırlanan şekerli yumurta

ikram edilir. Düğün yemeğinin verilmeme sebebi gelin ile anlaşmazlık olmaması içindir, “et gibi birbirimizi yememek için” sözüyle de bu inançlarını pekiştirirler. Gelin şekerli yumurtasını yedikten sonra evin sokağa bakan odasına götürülür ve camın önünde herkesin görebileceği şekilde durur, başını öne eğer ve beklemeye (dramayne) başlar.

Fotoğraf 3.12. Erkek Evi Düğün Yemeği Hazırlığı Tarih:07.06.1987 Manisa İli Malta Mahallesi

Gelin drameyneye başladığında dışarıda damat tıraşı için hazırlık başlar. Evin önüne bir sandalye konur, damat oturur ve önüne beyaz bir çarşaf açılır, tapani ya da davul zurna ekibi müziğe başlar ve damadın tıraşı yapılır. Müzik çalarken çarşaf açılır ve gelen davetliler

tarafından çarşafa para atılır. Damat tıraşı bittiğinde damadın başı çektiği, ağır bir hora oynanmaya başlar ve hızlanarak devam eder. Eğlence ve yemekler yendikten sonra saat 16.00'ya kadar düğün devam eder. Saat 16.00'da düğün biter ve davetliler ayrılır. Düğün bittikten sonra erkek tarafının evinde, kız tarafı ve akrabaları ile birlikte akşam yemeği yer, akşam yemeği yendikten sonra kız tarafı ile evden ayrılır.

Ertesi gün sabah, gelin koşulasını giyip eltisini ya da görümcesini bekler. Elti ya da görümce çiftin evine ya da odasına gelip kapıyı çalar ve hazır olup olmadığını sorar. Gelin hazırım dediğinde gelin elti ile birlikte evin büyüklerinin yanına gider. Gelin, büyüklerinin ellerini öper ve büyükler geline para verir. El öpüldükten sonra elti, görümce kız tarafına gider “gelinimiz kalktı sizleri yemeğe bekliyoruz” der. Kız tarafı gelir hep beraber yemekler yenir, sohbetler edilir ve tekrar tebrik edilip kız tarafı evden ayrılır.

Günümüzde yapılan düğünlere bakıldığında düğünün yapıldığı mekân ile kız ve erkek tarafının yaptığı hazırlıklarda değişikliklerin olduğu tespit edilmiştir. Öncesinde gündüz erkek evinin önünde yemek verme şeklinde başlayan düğünler, sosyo-ekonomik şartların da değişmesiyle birlikte akşam salona gelen davetlilerle beraber, gelininde dâhil olduğu eğlence şekline dönüşmüştür. Gelin gündüzden akşam için hazırlanır; hazırlanma süreci artık evde değil, kuaförde olur. Randevu aldığı saatte kardeşi ve arkadaşları ile birlikte kuaföre gider. Kuaförden çıktıktan sonra tekrar baba evine gelen geline babası, kuşağını gelenekte olduğu gibi üç kez belinden geçirerek bağlar ve takı takma töreni aynı şekilde yapılır.

Önceden tapani eşliğinde faytona binip erkek evine giden gelin, bugün yine tapani eşliğinde arabaya biner. Erkek evine gidildiğinde kapıda kayınvalide elinde elek ile bekler fakat günümüzde apartmana girerken gelinin altına postaki konmaz. Damat ile eve çıkarlar, evin mutfağına geçerler, orada geçmiş dönemde olduğu gibi gelin mutfakta ocağın başında elindeki elekle bir miktar un eler. Günümüzde erkek evinde kayınpederin oklava ile gelinin duvağını açma pratiği yapılmaz. Gelin unu eledikten sonra damat ile beraber düğünün yapılacağı salona geçer.

Günümüzde düğün eğlencesi gündüz değil, akşam salona gelen davetlilerle beraber gelininde dâhil olduğu gece eğlencesi şeklinde yapılır. Düğün günü yapılacak olan hazırlıklar (salon, tapani ekibi, orkestra, kuaför vb.) yine erkek tarafınca karşılanır. Düğün hazırlıkları her iki taraf için sabah ezanı ile beraber evde, eve uzaktan gelen misafirlere yemek hazırlama ile başlar.

Akşam tüm davetliler salona geldikten sonra, orkestra çifti anons eder ve çift alkışlar eşliğinde salona giriş yapar. Çiftlerin seçtiği bir dans şarkısıyla ilk olarak dans edilir ve daha sonra diğer davetliler çifte eşlik etmek için dansa kalkarlar. İki ya da üç şarkı dans edildikten sonra hora oyununa geçilir. Burada horanın başını damat çeker onun yanında da gelin ve akrabalar sıralanır, hora oynanır. Hora oynandıktan sonra ara verilir pasta kesimi ve takı merasimi olur. Takıyı gelenekte olduğu gibi ilk önce erkek tarafından en büyük kim varsa o başlatır ve daha sonra diğer aile büyükleri, akrabalar ve davetliler takılarını takarlar. Bu sırada müzik kesilmez ve hora davetlilerce oynanmaya devam edilir. Takı töreni bittikten sonra damadın babasının başı çektiği hora oynanmaya başlanır. Horanın başı zaman zaman değişebilir. Gece sonuna kadar hora oyunlarıyla eğlence devam eder. Gece bitiğinde herkese iyi dilek ve temenniler iletilir ve çift kendi evlerine gider. Ertesi gün, gelin erkek tarafının evine yerleşmediği için ve günümüzde aileler çekirdek aile şeklinde hayatlarını sürdürdükleri için kayınvalide evindeki pratikler yapılmaz. Gelin ve damat gün içerisinde küçük bir hediye ile damadın annesine ziyarete giderler. Orada yemek ya da ikramlıklar yenir, iyi dilek ve temenniler söylenir, ardından kendi evlerine giderler.

Fotoğraf 3.13. Düğün Hora Oyunu Tarih: 18.07.2021 Manisa İli Arena Düğün Salonu

3.2. Müzik Pratikleri

Bu başlık altında, Makedon göçmenlerinin evlenme âdetlerinin hemen hemen her aşamasında uygulanan müzik pratiklerine temel teşkil eden unsurlar ve ilk kez nota metinlerine aktarılan eserler ortaya konulacaktır.

Davul-zurna: Makedonya’da Üsküp, Titoveles, Ohrid, Tetovo yerleşkelerindeki müzik gruplarından biridir. Makedonya’ya mahsus iki Zurla (zurna) iki Tapan (davul) dan meydana gelen bir orkestradır. Bu orkestra yaygın olarak bu bölgede ikamet eden Rom¹¹ müzisyenlerden meydana gelir. Genellikle “düğünlerde, Müslümanların sünnet ve bayramları ile İslam takviminin kutsal günlerinde çalarlar” (Timothy, 2002: 976).

Tapani: Makedon dilinde “*tapan*” davul, “Tapani” davullar anlamına gelir. Makedonlarda trombon, trompet, klarnet, saksafon, trampet ve davuldan oluşan müzik topluluğuna da “Tapani” adı verilir. Bununla birlikte Tapaniler bandonun, göçmenlerinin kendi aralarında kullandığı isimdir (Şengül, 2016, s78).

Hora¹²: Makedon ve birçok Balkan göçmenlerinin oynadığı horalar, elinde işlemeli mendili ile başı çekenin olduğu, ortamda bulunan herkesin katılabileceği, el ele tutuşarak bağlı dizi halinde oynanan bir halk oyunu çeşididir. Horada baş çekmek isteyen kişi, müzisyene istek şarkısını söyler ve horaya başlar. Yanına ilk olarak yakın arkadaşları ve akrabaları geçer, daha sonra tüm davetliler eşlik etmeye başlar. Başı çeken kişi uygun görürse elindeki mendili bir başkasına verir ve başı ona devretmiş olur. Halay çekenlerden hiç kimse halaydan kopup ikinci bir hora başı yapamaz, bu horaya başlayan kişiye saygısızlık olur.

Düğünlerde ağırlıklı olarak 7/8 - 2/4 – 4/4 - 9/8 ölçülerinde horalar çalınır. İlk olarak teşko hora (ağır halay) ile düğüne başlanır. Üç ya da dört parça ağır şarkılar çalındıktan sonra ritim yavaş yavaş hızlanır ve hareketli şarkılar çalınmaya başlar. Finalde ise hızlandığı için horada sadece gençler kalır, solo çalgı horayı iyice hızlandırıp tempoyu artırarak bitirir.

Manisa İli Yunusemre ilçesi Malta mahallesinde yaşayan Makedon göçmenleri kültürel kimliklerinin ifade aracı olan müzik pratiklerini sergileyerek, nesiller arası sürekliliği sağlamaya çalışmaktadırlar. Makedon göçmenlerinin nişan, kına, düğün eğlencelerinde icra

¹¹ Rom: Makedon Göçmenlerinde kendi aralarında müzisyenlere kullandıkları bir kelimedir.

¹² Hora: Âdetsel ağızda hora terimi “horo” şeklinde telaffuz edilip, bilimsel çalışmalarda bu terim “hora” şeklinde kullanılmaktadır. (Aydın, 2002: 41)

edilecek olan müzikler Batı müziğinin etkisiyle genellikle majör ve minör tonlarında yazılmıştır. Şarkılar genellikle 2/4, 4/4 ve 7/8 (3+2+2) usulünde olup, metronomları ise sabit olmayıp öncelik sırasına göre yavaş ya da hızlı tempoda icra edilmektedir. Şarkılar nişan, kına ve düğünlerde Makedonca söylenir ve sıralama önceliği yoktur. Orkestralar ritimli klavye, saksafon, klarnet, trompet, asma davul ve solist, ya da bateri, bas, klavye, perküsyon, saksafon, klarnet, trompet, asma davul ve solist şeklinde oluşmaktadır. Orkestrada yer alan müzisyenler genellikle “edno malojmame”, “lazhi,vere”, “mekonsko devojce”, “sestra brata moli na vecera”, “ti donesov mlada nevesta”, “yovana yovanke”, “za kogo ti cuti dano liceto”, “zasto si me majko rodila”, şarkılarından biri ile ağır tempodan hızlandırarak kendilerinin belirledikleri sıra ile nişan, kına ve düğünlerde icra ederler.

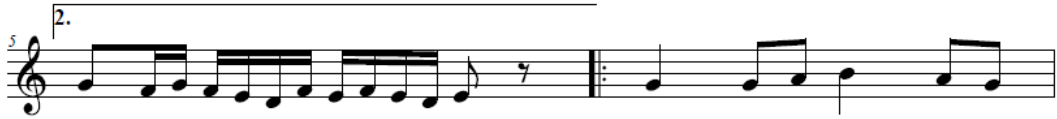
Ceresna Se Od Koren

Makedon Halk Şarkısı

Kaynak kişi:Vahit Çubukçu

Notaya alan:Efe Çıraklar

Tarih:08.01.2022

CE RES NA SE OD

KO REN

KOR NE SE

MO MA SE OD

MA J KA

DE LE SE

DE LE SE

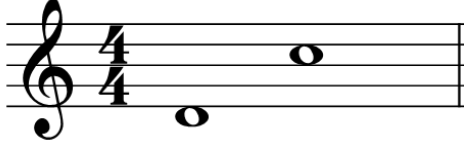
CERESNA SE OD KOREN KORNENE
MOMA SE OD MAJKA DELESE
PROSTEVAJ MAJKO PROSTEVAJ
PROSTEDAJTE MILI RODNINI

DOSEGA SUM MAJKA SLUSALA
OTSEGA KE SLUSAM SVEKRVA
OTSEGA KE SLUSAM SVEKRVA
SVEKRVA SVEKRVA JATRVA

Şarkı adı : Ceresna Se Od Koren

Dizi : Major

Donanım **Ses genişliği**

Ritim : 4/4

Ölçü sayısı : 14

Türkçe sözleri

Evlenecek olan bir kızın, köklerinden ayrılarak yeni bir köke bağlanacağı yani evleneceği olan erkeğin ailesiyle yeni bir bağlılık kuracağı anlatılmaktadır. Şarkıda Evlendikten sonra Kayınvalide ve kayınpederinin sözünü dinleyeceği anlatılmaktadır. Gelin hüznülüdür.

EDNO MALOJMAME

Kaynak kişi:Vahit ubuku

Makedon Halk Şarkısı

Notaya alan:Efe ıraklar

Tarih:08.01.2022

5

10

16

21

24

Söz..
ED NO

MA LOJ MO ME ED NO MA LOJ MO ME

ED NO MALOJ MO ME BEZ MAJ KA OS TA NA

BEZ MAJ KA OS TA NA

NA

EDNO MALOJ MOME
BEZ MAJKA OSTANA

RASNA MI PORASNA
I ZA MAJKA PRASHA

TATE MILI TATE
KADE E MOJATA MAJKA

Şarkı adı : Edno Maloj Mame

Dizi : Major

Donanım **Ses genişliği**

Ritim : 7/8 (3+2+2)

Ölçü sayısı : 26

Türkçe sözleri

Öksüz bir çocuğun anne yakarışları anlatılmaktadır. Annenin yerini hiçbir şey dolduramadığı için çocuk babasından sürekli annesini dilemektedir.

LAZHİ, VERE

Makedon Halk Şarkısı

Kaynak kişi: Vahit Çubukçu

Notaya alan: Efe Çıraklar

Tarih: 08.01.2022

5

1.

9

2.

söz

LAZ Hİ LAZ Hİ VE RE

13

LAZ Hİ KOJ KJE LA ZES

17

SA MO ME NE VE RE MEMOJ DA ME

21

LA ZES SA MO ME NE VE RE

25

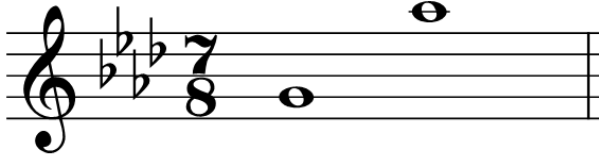
ME MOJ DA ME LA ZES

LAZHİ LAZHİ VERE LAZİ KOJ KJE LAZES
MANO MENE VERE MEMOJ DA ME LAZES
JAS Sİ İMAM VERE LELE JAS Sİ İMAM
JAS Sİ İMAM VERE DO TRİ BOLESTİ
PRVA BOLEST VERE LELE PRVA BOLEST
PRVA BOLEST VERE STRUMICKI KAFANI

Şarkı adı : Lazhi, Vere

Dizi : Major

Donanım Ses genişliği

Ritim : 7/8 (3+2+2)

Ölçü sayısı : 28

Türkçe sözleri

Aşk hastalığına tutulmuş bir gencin feryadı anlatılıyor. İlk hastalığa benzetilen ilk aşkın, yalan söylememesini, her yalanın onun hastalığını arttırdığını söylüyor.

MAKEDONSKO DEVOJCE

Kaynak kişi:Ekrem Destan

Makedon Halk şarkısı

Notaya alan:Efe ıraklar

Tarih:08.01.2022

5

10

14

19

25

29

Söz..
MAKEDONSKO DEVOJ CE

KİTKA SARE NA VO GRADİ NA NABRA NA DARPODARE NA

DA Lİ İ MA NA O VOJ BE Lİ SVET

POU BA VO DE VOJC CE OD MA KE DON CE

MAKEDONSKO DEVOJCE KİTKA SARENA
VO GRADİNA NABRANA DAR PODARENA

DALİ İMA NA OVOJ BELİ SVET
POU BAVO DEVOJCE OD MAKEDONCE
NEMA NEMA NEKESE RODİ
POU BAVO DEVOJCE OD MAKEDONCE

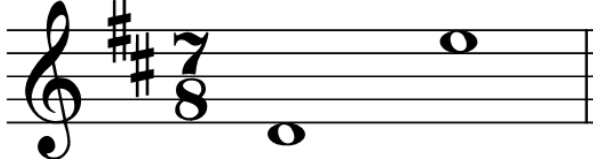
NEMA DZVEZDİ POLİCNI OD TVOJTE OCI
DA SE NOKE NA NEBO DEN KE RAZDENİ

DALİ İMA NA OVOJ BELİ SVET
POU BAVO DEVOJCE OD MAKEDONCE
NEMA NEMA NEKESE RODİ
POU BAVO DEVJCCE OD MAKEDONCE

Şarkı adı : Makedonsko Devojce

Dizi : Major

Donanım Ses genişliği

Ritim : 7/8 (3+2+2)

Ölçü sayısı : 32

Türkçe sözleri

Makedon bir kızın dillere destan güzelliği anlatılmaktadır. Bu kız tüm ırklardan daha güzel, renki ve ışıl ışıldır.

PAYDUŞKA

Kaynak kişi:Ekrem Destan

Makedon Halk Şarkısı

Notaya alan:Mert Yılmaz

Tarih:08.01.2022

The musical score for 'Payduşka' is written in 10/16 time signature. It consists of four staves of notation. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second staff begins with a measure rest for four measures. The third staff starts with a treble clef and a key signature of one flat (Bb). The fourth staff begins with a measure rest for two measures. The score includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests.

Şarkı adı : Payduska

Dizi : Majör

Donanım Ses genişliği

The musical notation shows a treble clef, a time signature of 10/16, and a single note on a staff. The note is a half note, positioned on the second line of the staff.

Ritim : 10/16 (2+3+2+3)

Ölçü sayısı : 13

SESTRA BRATA MOLİ NA VECERA

Kaynak kişi:Ekrem Destan

Makedon Halk Şarkısı

Notaya alan:Efe ıraklar

Tarih:08.01.2022

5

10

16

20

Söz..
SES TRA

BRATA MOLİ NA VE CE RA AJ DE AJ DE BR ATE

DA VE CE RA ME AJ DE AJ DE

BR ATE DA VE CE RA ME

SESTRA BRATA MOLİ NA VECERA
AJ DE AJDE BRATE DA VECERAME

VECERAJTE SESTRONE CEKAJTE ME
JAS SUM BILO SESTRO U MEANA

JALO PILO SESTRO SUM SE OPILO
GOLEM ZULUM SESTRO SUM NAPRAVILO

Şarkı adı : Sestra Brata Moli Na Vecera

Dizi : Major

Donanım Ses genişliği

Ritim : 7/8 (3+2+2)

Ölçü sayısı : 23

Türkçe sözleri

Ailenim delikanlısı kız kardeşini dinlemeyip eve gelmek yerine meyhaneye gitmiştir. Orada bir kavgada delikanlı, bir kişiyi öldürmüştür. Aile perişandır, çünkü diğer aile kan davası gütmektedir.

Tİ DONESOV MLADA NEVESTA

Kaynak kişi: Ekrem Destan

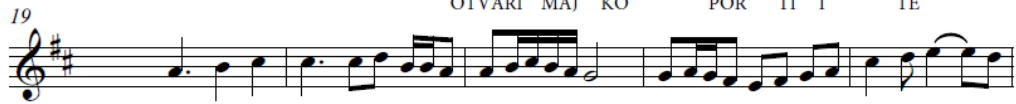
Makedon Halk Şarkısı

Notaya alan: Efe Çıraklar

Tarih: 08.01.2022

Söz..

OTVARI MAJ KO POR TI I TE
DAV LE ZAT DU RU GA RI TE PES NI DA ZA

PEE ME ORO DA ZA İGRA ME PESNI İORA MA KE DONS KI

TI DO NE SOV MLADA NEVES TA

JAS JA SA KAM MAJ KO OD SR CE

OTVORI MAJKO POTTİE
DA VLEZAT DRUGARİTE
PESNI DA ZAPEEME ORO DA ZAİGRAME
PESNI İORA MAKEDONSKI

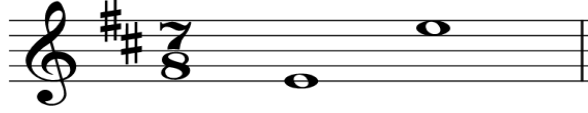
Tİ DONESOV MLADA NEVESTA
JAS İA SAKAM MAJKO OD SRCE
CEDA DA MI İZRODI
RODOT MAJKO DA MI PRODOLZI

(SON) BAŞA DÖN
NAMESTİ MAJKO SOFRATA
NAPOLNİ Gİ CASİTE BELA LUTA RAKİJA
RUJNO VİNO CRVENO
SE DO KAPKA DA SE İSPIE

Şarkı adı : Ti Donesov Mlada Nevesta

Dizi : Major

Donanım Ses genişliği

Ritim : 7/8 (3+2+2)

Ölçü sayısı : 43

Türkçe sözleri

Delikanlı aileye kendi seçtiği bir gelin getirmektedir. Ailesinden isteği onu kabul etmeleri ve gelin olarak benimsemeleridir. Çünkü o gelin ile aile yeni çocuklar dünyaya getirecektir. Neslin devamı için aile gelini kabul etmelidir.

YOVANO YOVANKE

Makedon Halk Şarkısı

Kaynak kişi:Ekrem Destan

Notaya alan:Efe Çıraklar

Tarih:08.01.2022

5
10
15
21

söz
YO VA
NO YO VA N KE
KRAJ VARDARO SE DIS MORI BE LO PLAT NO BE LIS BE LO PLAT NO BE LIS DU SO
1. 2.
SR CE MO JE JA VA NO NO

JOVANO JOVANKE
KRAJ VARDARO SEDIS MORI
BELO PLATNO BELIS
BELO PLATNO BELIS DUSO
SRCE MOJE JOVANO

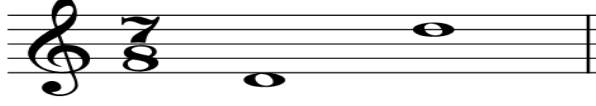
JOVANO JOVANKE
JAS TE TEE CEKAM MORI
DOMA DA MI DOJCES
A TI NE DOJDES DUSO
SRCE MOJE JOVANO

JOVANO JOVANKE
TVOJATA MAJKA MORI
TEBE NETE PUSTA
KRAJ MENE DA DOJDES DUSO
SRCE MOJE JOVANO

Şarkı adı : Yovano Yovanke

Dizi : Major

Donanım **Ses genişliği**

Ritim : 7/8 (3+2+2)

Ölçü sayısı : 26

Türkçe sözleri

Beklenen sevgili bir türlü gelmemektedir. Sürekli yolları gözlenen sevgili, kendisi için hazırlık yapılan sevgili bu özleme aldırışsız kalmaktadır.

ZA KOGO TI CUTI DANO LICETO

Kaynak kişi:Ekrem Destan

Makedon Halk şarkısı

Notaya alan:Efe ıraklar

Tarih.08.01.2022

6

10

15

Söz..
ZA KOGO TI CUTI DA NO LI CE TO ZA KO GO JA
CUVAS DA NO SNA GA TA AA

20

TA JA RAM NA SNAGA DA NO MER MER NA

ZA KOGOTI CUTI DANO LICETO
PO KOGOTI SARAT DANO OCITE
ZA KOGOJA CUVAS DANO SNAGATA
TAJA RAMNA SNAGA DANO MERMERNA

GALENO, GALENO DANO KOJKE JA
TVOJATA RUSA KOSA DANO MILUVA
SRMENO ELECE DANO RASKOPCA
TVOJTO MEDNO USTE DANO CELUVA

NE LUDUVAJ LUDO MLADO PO MENE
NE GUPI SI LUDI-MLADI GODINI
SINOKA ME STARA MAJKA ARMASA
ZA EDNO STARO-ARO GRBAVO

Şarkı adı : Za Kogo ti Cuti Dano Liceto

Dizi : Major

Donanım : Ses genişliği

Ritim : 7/8 (3+2+2)

Ölçü sayısı : 23

Türkçe sözleri

Delikanlı eski kafalı annesini dinlediği için mermer gibi ser ve hüznüdür. Çünkü kalbinin istemediği kızlarla karşılaşmıştır. Kalbini ısıtacak, yüzünü güldürecek, saçını okşayacak bir kız olmalıdır, yanında ki delikanlı gülümsesin.

ZASTO SÌ ME MAJKO RODILA

Makedon Halk Şarkısı

Kaynak kişi:Ekrem Destan

Tarih:08.01.2022

Notaya alan:Efe Cıraklar

5

9

13

söz
ZASTO SÌ ME MAJ KO

17
RO Dİ LA LE LE LE CEL Zİ VOT NE Sİ ME

21
Vİ LE DA Tİ Sİ MAS KO CE DO

25
RO Dİ LA LE LE LE İ NA DRUG Sİ RA DOS MAJ KO

29
DA Rİ LA LE LE OF A LE LE LE

ZASTO SI ME MAJKO RODILA

32

I NA DRUG SI RA DOS MAJ KO DA RI LA

36

40

44

48

ZASTO SI ME MAJKO RODILA LE LE LE
 CEL ZIVOT NE SI ME VILEDA
 TI SI MASKO CE DO RODILA LE LE LE
 INA DRUGSI RADOS MAJKO DARILA

HEROJ BIDI MILA MAJKO TI LE LE LE
 SHTO SI SREJKNA ZVEZDA RODILA
 JAS KJE SVETAM MILA MAJKO KAKO STAJ LE LE LE
 ZA MAJOT MILA MAJKO RODEN KRAJ

Şarkı adı : Zasto Sime Majko Rodila

Dizi : Major

Donanım **Ses genişliği**

Ritim : 7/8 (3+2+2)

Ölçü sayısı : 49

Türkçe sözleri

Anne sevgisi görmeyen bir delikanlının yakarışları, sitemleri anlatılmaktadır. Bu şarkıda delikanlı çok iyi yerlere geleceğini, parlayacağını ve böylece annesini gururlandıracağını dile getirmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Makedonya, yaklaşık beş yüz yılı aşkın bir süre Osmanlı İmparatorluğunun himayesi altında kalmıştır. 1912-1913 yıllarındaki Balkan harbi ile birlikte, bu topraklarda hayatını sürdüren Türkler Anadolu'ya göç etmeye başlamışlardır. Gerçekleşen bu göçler cebri göçler kapsamındadır. Makedonya'da bulunan Türklerin büyük bir bölümünün aslında rahat bir yaşam sürdürdüğü fakat savaşların olmasıyla birlikte Makedon, Sırp, Arnavut ve Yunanlardan gelen baskılar, asimile politikaları neticesinde vatan toprağı olarak gördükleri Türkiye'ye göç etmek mecburiyetinde kalmışlardır. 1952-1967 yılları arasında Manisa İli Malta Mahallesi'ne yapılan göçlerin, yörede yapılan literatür inceleme ve kaynak kişi görüşmeleri sonucunda, serbest göç kapsamında olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmada alan araştırması kapsamında uygulanan gözlem ve görüşme teknikleri ile Manisa İli Yunusemre İlçesi Malta mahallesi'nde yaşayan Makedon göçmenlerinin evlenme âdetleri ve müzik pratikleri incelenmiştir. Alan çalışmasının yapıldığı Malta mahallesi'nde yaşamlarını sürdüren Makedon göçmenlerinin gerçekleşen göçlerinin, tarih, yer ve sebepleri hem literatür taraması hem de alan araştırmasında göçmenlerle gerçekleşen görüşmelerden yola çıkılarak ele alınmış, elde edilen bilgiler çalışmada ortaya koyulmuştur. Ayrıca Makedon göçmenlerinin kültürel kimliklerini idame ettirmelerinde düğün âdetlerinin ve müzik pratikleri, önemli olduğu için devam ettirilmeye çalışıldığı tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmada Malta mahallesi'nde yaşayan Makedon göçmeleri ile gerçekleşen görsel ve işitsel kayıtlar neticesinde TRT Türk Müziğı repertuarı ya da vb. güvenilir kaynaklarda tekbir kayda rastlanmamıştır. Bu nedenle düğünlerde çalınan müzikler, kaynak kişilerden derlenerek nota metinlerine aktarılmış, Türk müziğı repertuarına kazandırılmaya çalışılmıştır.

Malta mahallesi'nde yaşayan Makedon göçmenlerinin çoğunluğu, âdet ve göreneklerini sürdürmeye çalışmaktadırlar. Makedon göçmenleri bilhassa müzik pratiklerini ve sözlü kültür ürünlerini evlenme ve evlenme öncesi aşamalarında uygulayarak onların nesiller boyunca aktarımını sağlamaya çalışmışlardır. Günümüzde Makedon göçmenlerinin geçmişteki evlenme âdetleri içerisinde yer alan giyim kuşamdan yemeklerine, müziklerine kadar pek çoğunu halen yaşatmaya devam ettirmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Ancak modern yaşamın getirdiğı yenilikler ve teknolojik gelişmeler sonucunda evlenme aşamasında bazı âdetlerin değişime uğradığını da söylemek mümkündür.

Yapılan çalışmalar sonucunda evlenme aşamalarında tespit edilen devam eden uygulamalar ile değişime uğrayan uygulamalar maddeler halinde şöyle sıralanabilir;

1. Kız İsteme;

- Geçmişte ailelerin isteği ile görücü usulü şeklinde evlilikler gerçekleşirken günümüzde güncel yaşantının modernleşmesi ve teknolojinin gelişmesi ile insan ilişkilerinin daha sosyal olduğu ortamlarda çiftlerin tanışıp yine ailelerin onayı alınarak evlilik gerçekleşmektedir. Bundan dolayı aileler ve çiftler arasındaki tanışma ve yakınlaşmayı sağlayan “aracı” kişi de artık günümüzde yoktur.
- Ailelerin rızası alındıktan sonra kız evine üç kez değil iki kez gidilir. İlki sadece kadınların (anne, kız kardeş, annanne, yenge, hala, teyze vb.) bir gündüz oturması, ikincisi istemenin ve söz kesimin olacağı erkeklerle gidilecek olan gece oturmasıdır. Ancak gece oturmasının günü günümüzde de önemlidir ve cumartesiye pazara bağlayan ve yine dolunayın olmadığı bir gece gidilir.
- Kız isteme gelenekte olduğu gibi yapılsa da günümüzde kayınvalidenin geline takacağı atkı ve bereketine inanılan içine demir para konmuş kırmızı elma verme olmaz.
- Geçmişte kız evine yapılan ziyaretlerde gidilen yoldan geri dönülmezken, günümüzde bu âdetler yapılmamaktadır.

2. Nişan Merasimi

- Nişan merasiminin günümüzdeki uygulamalara bakıldığında ya söz kesimi ile beraber ya da tüm eş, dost, akrabanın davet edildiği bir salonda yapılmaktadır. Ayrıca nişan için yapılacak bütün hazırlıkları kız ve erkek tarafı paylaşmaktadır.
- Gelenekte olduğu gibi her iki taraf seleler içinde birbirine hediyelikler hazırlanıp, tapani grubu eşliğinde karşı tarafa götürülür. Ancak geçmiş zamanda erkek evinin önünde oynanan horaya sözü kesilen kız katılmazken, günümüzde erkek evinde oynanan horaya sözü kesilen kız da katılır.
- Daha önceden nişan gününü komşulara bildiren genç kızların yerini davetiyeler almıştır. Davetiye ulaştırılamayacak olan misafirler var ise mobil ve ya internet aracılığı ile ulaşıp davet edilmektedir.

- Nişan merasimleri de gelenekte olduğu gibi erkek ve kadınlar ayrı ayrı değil, hep birlikte yapılmaktadır.
- Nişan günümüzde çiftin yapacağı dans müziği ile başlamakta ve bu nedenle de tapani ile davul-zurna yerine batery, klavye, vurma çalgılar, saksafon, trompet, klarnet gibi çalgıların olduğu orkestra şeklinde gruplar tutulmaktadır.

3. Çeyiz Serme

- Çeyiz serme günümüzde gelenekte olduğu gibi yine her iki tarafta da yapılmaktadır. İlk kız evinde olan çeyiz serme, uygulamada aynı şekilde devam ederken, ikinci çeyiz serme erkek tarafının evinde değil, çiftin oturacakları evde yapılmaktadır.
- Günümüzde evlenecek çiftler ekonomik özgürlüklerinden dolayı ayrı eve çıkacakları için, iki taraf da evin eşyalarını almaktadır. Kız tarafı, buzdolabı dışında evin bütün küçük ev aletlerini, beyaz eşyaları, mutfak eşyaları, oturma odası takımını çeyizinde getirirken, diğer eşyalar erkek tarafına aittir, perdeler ise ortak şekilde alınır.
- Önceden inanılan bâtil inançlar önemini kaybetmiştir; gelin düğünden önce oturacağı eve girebilmektedir. Ayrıca günümüzdeki eski uygulamalar da yapılmamaktadır. Örneğin; erkek evindeki çeyiz sermeye ekmek götürmenin bereket getirmesi şeklindeki inançlar kaybolmuştur.

4. Davet

- Geçmişte davetler daha önce de belirtildiği gibi aracı tarafından yapılırken günümüzde davetiyeler veya mobil ve ya internet aracılığı ile misafirler çağırılmaktadır.

5. Kına Merasimi

- Gelenekte yapılan kına merasimi ile günümüzde yapılan kına merasimi arasında çok fark yoktur. Sadece bazı âdetlerin ya uygulanmadığı ya da tamamen değiştiği görülmüştür. Bunlar şöyledir;
- Kına günü kız evinde yenilen öğlen yemeği yere değil, masaya hazırlanır. Bununla birlikte yemek yenildikten sonra gelinin ayağa kalkıp, nasipleri açılması amacıyla arkadaşlarına tahta kaşıkla vurma âdeti günümüzde kalkmıştır.
- Kına merasimi geçmiş zamanda olduğu gibi gece sonunda kız evinde değil tüm davetlilerin olduğu bir zamanda kına merasiminin yapıldığı yerde yakılır.

- Bunların yanında gelenekte uygulanmayıp günümüzde uygulanan bir âdet son yıllarda yapılmaktadır. Bu da gelinin eline yakılan kınanın gecenin sonunda damat tarafından yıkanması için en az 3,5,7 cami gezilmesidir.
- Gelin geçmiş zamanda olduğu gibi gece boyunca gremeyne yapmaz gelen davetlilerle beraber hora oynar.

6. Düğün

- Geçmişte düğün, erkek evinde gündüz yemeğin verilmesiyle birlikte başlanırdı. Bu durum değişmiştir, günümüzde akşam salona gelen davetlilerle beraber gelininde dâhil olduğu eğlence ile başlamaktadır.
- Gelinin düğün için hazırlığı ev yerine kuaför olmuştur.
- Önceden tapani faytona binip erkek evine giden gelin, bugün şehirde yaşamından ve ulaşımın daha rahat olmasından dolayı yine tapani eşliğinde arabaya biner.
- Geçmişte evlenecek çift kayınvalide evine taşınırken günümüzde çiftin kendi evlerine taşınmasının bu değişimin ve dönüşümün göstergesi olduğunu söylemek mümkündür.
- Gelinin evine girerken uğur getirmesi amacıyla yoluna koyulan postaki de baba evinde oturmayacağı için artık yapılmamaktadır.
- Geçmişte gelin, çeyiz serme, nişan, kına ve düğünde oynanacak horaya katılmazken günümüzde tüm hora oyunlarına katıldığı görülmektedir.
- Düğünden sonraki gün, gelin kayınvalidenin evine yerleşmediği ve günümüzde aileler çekirdek aile şeklinde hayatlarını sürdürdükleri için kayınvalide evindeki pratikler yapılmaz. Gelin ve damat küçük bir hediye ile damadın annesine ziyarete giderler.

Sonuç olarak; Malta mahallesinde yaşayan Makedon göçmenlerinin evlenme aşamalarının bütününe bakıldığında, çeşitli etkenlerle değişimlerin olmasına rağmen evlenme âdetlerini sürdürdükleri, geleneğe bağlı kalarak kültürel kimliklerini korudukları ortaya çıkmaktadır.

5. KAYNAKLAR

- Adanır, F. (1995). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Ulusal Sorun ile Sosyalizmin Oluşması ve Gelişmesi: Makedonya Örneği*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Ağanoğlu, H. Y. (2001). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makus Talihi Göç*, İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Akbulak, E. (2006). *1980 Sonrası Çağdaş Türk Sanatı Üzerinden Kültürel Kimlik Çalışmaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Akdeniz, S. (2011). *Alevi Müzik Uyanışı Bağlamında İzmir Yamanlar Alevi Göçmenlerinin Müzik Pratikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Akıncı, B., Nergiz, A., ve Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (1), 58-83.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Arat, Z. F. (1988). Democracy And Economic Development: Modernization Theory Revisited. *Comparative Politics*, 21 (1), 21-36.
- Assman, J. (2001). *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik*. (Çev. Ayşe Tekin). (Birinci Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ateş D. (2011). *Türkiye'de Kültürel Kimlik Farkındalığı Yaratmada Bir Bilişim Sistemi Olarak Sosyal Ağların Rolü: Manav Türkleri Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ateş, H. (2004). *Modernlik ile Postmodernlik Arasında Kamu Yönetimi, Modernlik ve Türkiye*. Ankara: Babil Yayıncılık.
- Aydın, C. (2002). *Halk Oyunları Ders Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Bağce, H. E. (2004). Modernliğin Temelleri ve İkircikli Serüveni, Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye, (Editör: Güngör Erdumlu), Babil Yayınları, Ankara, 5-59.
- Bahşioğlu, A. (2000). Kastamonu Merkez İlçede Düğün Aşamasında Çeyiz ile İlgili Uygulamalar, II. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçlar Sempozyumu, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.

- Yolcu, F. (2008). *Adana İli Ceyhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Barbara-Cardona, J. (2021). *The Building Blocks of Human Capital: Socio culturalism and Career Development of Maltese Youths*. Published Doctoral dissertation. University of Leicester, Leicester.
- Bayraklı, C. (2007). *Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutlarında (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Bayraktar, Z. (2013). Balkanlarda Bir Arada Yaşama Kültürü Bağlamında Kimlik Çatışmasından Kültürel Entegrasyona Türk Dili ve Kültürünün Önemi. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 36, 223-234.
- Bingöl, U. (2017). Postmodernizm ve Gelenek. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, 3 (7),20-33.
- Buckley, W. (2017). Society As A Complex Adaptive System. *Systems Research for Behavioral Science systems Research* (pp. 490-513). Routledge.
- Bulut, R. (2017). Eski Yugoslavya'yı Oluşturan Ülkeler ve Ekonomileri, *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 55, 38-41.
- Büyük Larousse. (1992). İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Cebeci, S. (2002). *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Cevizci, E.Ş. (2007). *1950 Sonrası Türkiye'ye Makedonya'dan Göç Eden Vranofçalılar Üzerine Sosyo-kültürel Bir Kimlik İncelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*,17, 67-91.
- Çapçioğlu, İ., Beşirli, H. (2013). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Ankara yayınları
- Çavuşoğlu, H. (2014). *Yugoslavya-Makedonya'dan Türkiye'ye 1952-67 Kitleli Göçü ve Bursa'daki Göçmen Kesimi*. *Mülkiye Dergisi*, 30 (251), 151-184.
- Çayırılı, N. (2008). *Günümüz Makedonya Türkleri*. 05.12.2022 saat 10.00 tarihinde erişildi. (<http://www.turansam.org/makale.php?id=177>).

- Çetin, D (2019). *Kültürel Bir Grup Olarak Makedonya Göçmenleri: Çoklu-Kimlikler ve Aidiyetler (Manisa Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Çıvgın, İ., Yardımcı, İ. (2007) *Sosyolojiye Giriş*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Çimen, T. (2021). *Türkiye'nin Göç ve Eğitim Mevzuatı Üzerine Eleştirel Bir Söylem Analizi: Suriyelilerin Eğitimi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Dalbay, R. S. (2018). Kimlik ve Toplumsal Kimlik Kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(31), 161-176.
- Danişmend, İ. H. (1972). *İzahlı Osmanlı Kronolojisi*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Devvellioglu, F. (1992). *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügât. (Onuncu Basım)*. Ankara: Aydın Kitap Evi.
- Dönmez, B. M. (2008). *Alevi Müzik Uyanışı Bağlamında İzmir Limontepe Alevi Göçmenlerinin Müzik Pratikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Dönmez, M. (2004, Aralık). Türk Ailesindeki Kültürel Değişme. Sözlü bildiri, Halk Kültüründe Değişim. Sözlü bildiri, *Uluslararası Sempozyumu Bildirileri Kitabı*. İstanbul, Motif Vakfı Yayınları,160-161.
- Duvarger, M. (2011) *Siyaset Sosyolojisi*. (Çev. Tekeli, Ş.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Düzgün, D. (2007). DivanüLügati't-Türk'te Sosyal Normları Karşılayan Kavramlar. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*,14(35), 201-215.
- Emin, N. (2014). *Makedonya Siyasetini Anlama Kılavuzu*, Ankara: STA Yayınları.
- Emiroğlu, K. ve Aydın, S. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Erder, S. (1997). *İstanbul'a Bir Kent Kondu Ümraniye*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eren, S. (2007). Toplumsal Norm, Ahlâk ve Din. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 289-316.
- Eroğlu, E. (2015). Geçmişten Günümüze Sosyal Normlar. *Akademik Bakış Dergisi*, 50,299-308.
- Eroğlu, T. (1999). *Halk Oyunları El Kitabı*. İstanbul: Mars Basım Hizmetleri.

- Erol, A. (2009). *Müzik Üzerine Düşünmek* (Birinci Basım). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Erol, A. (2009). *Popüler Müziği Anlamak* (Üçüncü Basım). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Erol, A. (2018). *Müzik Üzerine Düşünmek* (Üçüncü Basım). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Erol, A. (2018). *Popüler Müziği Anlamak* (Dördüncü Basım). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Ertaş, İ. (2021). Toplumsal Norm Nedir? Özellikleri ve Örnekleri. 11.02.2022 tarihinde saat 16.45'te <https://www.sosyologer.com/toplumsal-norm-nedir/> adresinden erişildi.
- Fichter, J. (1994). *Sosyoloji Nedir* (Çev: Nilgün Çelebi). Ankara: Atilla Kitapevi.
- Fırat, O. C. (2020). *Kültür-Müzik İlişkisi Bağlamında Sinemada Çingene Kimliği: Transylvania Film Örneği*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Antalya.
- Fırat, O. C. (2020). *Kültür-Müzik İlişkisi Bağlamında Sinemada Çingene Kimliği: Transylvania Film Örneği*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Antalya.
- Fichter, J. (1996). *Sosyoloji Nedir*. (Çev. Çelebi, N). Ankara: Atilla Kitapevi
- Gans, H. J. (2014). *Popüler Kültür ve Yüksek Kültür*. (Çev. İncirlioğlu, E. O.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Geray, C. (1962). *Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler, Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi*. Ankara: SBF Maliye Enstitüsü.
- Göçmenleri Üzerine Bir Değerlendirme (İzmir'den Bir Örneklem)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın
- Gökalp, Z. (1997). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Gönen, S. (2006). Dede Korkut Hikâyeleri'nden Günümüze Yansıyan Evlilik Adetleri. *Milli Folklor*, 9, 62-71.
- Greenwood, D. J. (1982). Cultural authenticity. *Cultural Survival Quarterly*, 6(3), 27-28.
- Güleç, C. (1992). *Türkiye'de Kültürel Kimlik Krizi*. Ankara: Verso Yayınları.
- Güler, B (2014). *Makedon Kültürel Kimliğinin İfade Aracı olarak İzmir-Selçuk Makedon Göçmenlerinin Müzik Pratikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

- Günay, E. (2011). *Müzik Sosyolojisi, Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış* (İkinci Basım). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gürkan, B. (2014, Eylül). Türk Halk Müziğinin Modern Otantisite ve Âdetsel Otantisite Bağlamında İncelenmesi. Sözlü bildiri, *Uluslararası Müzik ve Sahne Sanatları Sempozyumu Bidiri Kitabı. Zonguldak*, 169-179.
- Güvenç, B. (2003). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hamzaoğlu, Y. (2000). *Balkan Türklüğü*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- IOM Uluslararası Göç Örgütü (2004) Göç terimleri sözlüğü (Richard Perruchoud Jillyanne Redpath-Cross)
- Işık, L. (2003). *İzmir Makedon Türklerinde Profesyonel Müzisyenlik*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- İpek, N. (1999). *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Jensen, L. A., Arnett, J. J., & McKenzie, J. (2011). Globalization and cultural identity.
- Kafesoğlu, D. (1999). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji. Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. (Otuzuncu basım). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kızılcıkelik, S. (1994). Postmodernizm: Modernlik Projesine Bir Başkaldırı. *Türkiye Günlüğü Dergisi*, 30, 86-96.
- Larrain, J (1995). *İdeoloji ve Kültürel Kimlik*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Marshall, B., & Johnston, C. (2005). *France and the Americas, Culture, Politics, And History: a Multidisciplinary Encyclopedia*. Michigan: ABC-CLIO, Incorporated.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınyay ve Derya Kömürcü (İkinci Basım). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Musai, M. (2004) *Balkan Müslümanlarında Din-Kimlik Bütünleşmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması Denizli Tavas*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Nar, M. Ş. (2013). Kültürel Hukuk: Âdetsel Kontrol Mekanizmaları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 108, 273-290.
- Okumuş, E. (2007) Modernleşme, Sekülerleşme ve Din. *Kamu Hukuku Arşivi KHUKA*, 10, 1, 1-22
- Örnek, S. V. (2000). *Türk Halkbilimi*. (2. Basım). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Özbek, M. (1994). *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski* (İkinci Basım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbek, M. (2010). *Arabesk Kültür: Bir Modernleşme ve Popüler Kimlik Örneği, Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik* (Dördüncü Basım). Bozdoğan, S., Kasaba, R. (Editörler), (Editörler: Sibel Bozdoğan, Reşat Kasaba, 189-209.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Özkalp, E. (1990). *Sosyolojiye Giriş*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Basım Evi.
- Özlem, K. (2011). Balkan Göçmenleri ve Türkiye’deki Siyasi Seçimler. 11.02.2022 tarihinde saat 20.14’ te <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari> adresinden erişildi.
- Paşaoğlu, D. D. (2013). Muhacir Komisyonu Maruzatına Göre (1877-78) 93 Harbi Sonrası Muhacir İskânı. *History Studies International Journal of History*, 2, 347-386.
- Perçemli, V. (2011). *Gagauz Türklerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm Adetleri*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dünyası Araştırmaları, ABD.
- Schein, E. (1990). Organizationalculture. *AmericanPsychologist*, 45(2): 109–119.
- Schoeck, H. (1972). *SoziologischesWörterbuch*. Germany: Verlag Herder Publisher.
- Şafak, A. (2002) *Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Selin Kitapevi.
- Şengül, G. (2016). İzmir’deki Makedonya Göçmenlerinde Tapani (Bando) Geleneği. *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi*, 9, 73-89.
- Şiyak, İ (2015). *Rumeli Dedikleri*. Manisa: Akhisar Belediyesi Kültür Yayınları.
- Şiyak, İ. (2011). *Makedonya Rekalar Kaza’sında Türk İzleri*. Manisa: Şafak Basım ve Yayın Evi.

- Tazegül, M. (2005). *Modernleşme Sürecinde Türkiye*. (Birinci Basım). İstanbul: Babil Yayınları.
- TDK (2009). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2022, 4 Ocak). Erişim adresi: <http://sozluk.gov.tr>.
- Tekin, F. (2011). Kültürel Travma Olarak Zorunlu Göç. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 25,91-100.
- Timothy, R. (2002). *Garland The Encyclopedia of World Music Europe*. Macedonia, Bulgaria.
- Toğrol, B. (1991). *Direnış: Bulgaristan Türklerinin 114 Yıllık Onur Mücadelesinin Karşılaştırmalı Psikolojik İncelemesi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Turan, Ö. (1996). Makedonya'da Türk Varlığı ve Türk Kültürü. *Bilig*, 3, 21-32 .
- Türkçe Sözlük. (2005) (10. Basım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (12. Basım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü (2004). Ed. Richard Perruchoud Jillyanne Redpath-Cross. Uluslararası Göç Örgütü.
- Uzun, H. (2012) *İslami Uyanış, Çoklu Modernlik ve Popüler Kültür Bağlamında Mevlevi Semasının Dönüşümü: Afyonkarahisar Örnek Olayı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Uzun, M. O. (2014). Anadolu İnançları Ekseninde Türkülerimizde Renklerin ve Sayıların Gizemi. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 1, 81-97.
- Ülgen, H. Z. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Ünal, S. (2008). *Sosyal Bütünleşme ve Kimlik Bağlamında Türkiye'deki Balkan Göçmenleri Üzerine Bir Değerlendirme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Üner, S. (1972). *Nüfus Bilim Sözlüğü*. Ankara: Mars Ticaret ve Sanayi A.Ş. Matbaası.
- Varlı, V. Ö. (2007). *Kültürel Kimliğin Değişim-Oluşum Süreci-Sürecin Kadın Kimliği ve Müziğine Yansımaları*. Afyon, Trabzon, Kıbrıs, İstanbul Örneklemi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Williams, R. (2005). *Anahtar Sözcükler*. (Çeviri S. Kılıç). İstanbul: İletişim Yayınları.

Kaynak kişiler

Fahrettin Öngider 13/06/1937 doğumlu debreli

Resmiye kaya 08/08/1939 zirovnisa

Nadire öngider 08/10/1941 doğumlu debreli

Rasim matracı 01/01/1946

Huriye çubukçu 01/01/ 1950

Vahit çubukçu 24/10/1953 köprülü

Cevdet cömert 11/07/1955 zirovnisa manisa mak-göç derneği başkanı

